

పుష్పంజలి

ప తి జే వ త

శా॥ నన్నే యావ్రకృతి స్వరూపమని యానంద స్వభావుండవై ।
 యెన్నోలీలల నోలలార్చి నిలయంతే స్వర్ణధామంబుగాఁ ।
 నున్నావాత్మ విభుండవై వరమహా యోగేశ్వర స్ఫూర్తి నో ।
 పున్నాగా యిదె నీదుపాదములకున్ బుష్పాంజలుల్ వట్టదన్ ॥

—ప ॥ కృ ॥ మూర్తి.

1. ప్రైవేట్ సహకార బ్యాంకులు -	253 - 255
2. మేయరాలు - చదువుల నియంత్రణ -	255
3. ఆంధ్ర సాహిత్యము - భారతీయ భాషా సంస్థ -	256 - 258
4. మోత వందనము - శ్రీ సామ్రాజ్యము -	259 - 260
5. శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ - శ్రీ సామ్రాజ్యము -	261 - 264
6. భవంద వనము - పరిశోధనా సంస్థ -	265 - 268
7. ఆంధ్ర ప్రాంతము - శ్రీ సామ్రాజ్యము -	269 - 274
8. కృష్ణ - శ్రీ సామ్రాజ్యము -	275 - 281
9. తల్లిదండ్రులు - పిల్లలు -	282 - 283
10. సందర్శనము - మౌలిక సౌకర్యము -	284
11. కవిత్వము - సహజము -	285 - 290
12. ప్రాచీన - శ్రీ సామ్రాజ్యము -	291 - 292
13. చామల - శ్రీ సామ్రాజ్యము -	293 - 296
14. క. కె. వెల్లుంగు - శ్రీ సామ్రాజ్యము -	297 - 298
15. మన - శ్రీ సామ్రాజ్యము -	299 - 300
16. మాల విశేషము -	301 - 304
17. మాల విశేషము -	305 -
18. ముద్రా విశేషము -	306 - 307
19. మేక మేక -	308 - 310
20. ప్రాచీనము -	311 - 318
21. మనము -	319 - 331
22. మేక మేక -	332
23. ప్రాచీనము -	333 - 335
24. సందర్శనము -	336 - 339



స్త్రీలు - సహకారోద్యమము

ఆంధ్రదేశములో మహిళాఉద్యమము ముఖ్యముగ గ్రంథాలయములను స్థాపించి, సభ్యురాలైనచేర్చించి అప్పడప్పుడు ఉపన్యాసములు వినిపించి వార్షికోత్సవములు జరిపించడముతో సరిపోయి తక్కినవిషయముల వైపునకు దృష్టి తిప్పలేకున్నది. కొన్ని పెద్ద పట్టణములలో ఏ తెల్లజాతి కలెక్టరు గారు లేక జడ్జిగారి భార్యయొక్క అధ్యక్షత క్రిందనో కొందరు విద్యుషీమణులు సమావేశమై క్లబ్బులు స్థాపించి టెన్నిస్సు బ్యాడ్మింటను మొదలగు ఆటలమూలముగ దేహపరిశ్రమములను జరుపుకొని ఆనందించుచున్నారు. పెక్కుపూర్ణిలో ఆయాయిసందర్భములలో స్వదేశీప్రదర్శనముల తాము జరిపికొని, జరుగుచున్నవానిలో పాల్గొనిగాని స్వదేశీపరిశ్రమలకు ప్రోత్సాహ మొసగు

చున్నారు. రాజమహేంద్రవరం కాకినాడలలో మహిళాసంస్కృత విద్యాలయములు స్థాపించి విద్యార్థి మొదలగు తరగతుల పరీక్షలకు యువతులను తయారుచేసి ఉత్తీర్ణులగు జేయుచున్నారు.

ఇవియన్నియు ప్రశంసనీయములే కాని మరికొన్ని ముఖ్యములగు ఉద్యమములపైకి వాద్యుష్టి ప్రసరించకుండుట విచారకరము. అట్టివానిలో సహకారోద్యమముకంటే పాశ్చాత్యదేశములలో ఈ ఉద్యమము కొంత వృద్ధిపొందినది. ఇంగ్లాండుదేశంలో ఇది జాతీయ, అంతర్జాతీయవంశ కాదగినంత పెద్దదిగాకూడా వృద్ధియైనది. ఇంగ్లాండులో 'పురుషుని కొరవరేటిపుగిల్లు 1,300 శాఖలతోను, 65,000 సభ్యురాలైనతోను

రాణించుచున్నది. ఇది కొంతవర కంతర్జాతీయసంస్థగా పనిచేయుచు ఆస్ట్రీయా, జెర్మనీ, ఫ్రాన్సు, రష్యా, అమెరికా, దక్షిణాఫ్రికా, జపాను మొదలగు ప్రాచ్యపాశ్చాత్యదేశములలో జాతీయశాఖలను కలిగియున్నది. మనభారతదేశములో పంజాబులో ఈఉద్యమము ప్రశంసనీయమగు అభివృద్ధి పొందినది. అందు 180 సంఘములును 2000 సభ్యురాంధ్రును 1929 సరికే ఉండిరి. ఇప్పుడింకను ఎక్కువగా ఉండవచ్చును. బెంగాలు సంయుక్తరాష్ట్రములలో అరేబి సంఘములును, బొంబాయిలో మూడుగు మాత్రమేవున్నవి. మన రాష్ట్రములో విదుషీ నాయకురాండ్రదృష్టి ఈదేశ యిప్పటికైనను తిరిగినచో కొంత ప్రయోజనముండును.

స్త్రీలకు వేరే సహకారసంఘము లేందు కని కొందరికి సందేహముకలుగవచ్చును. పురుషులసంఘములలోనే కలిసి పనిచేయుట వలన కొంతవరకు స్త్రీపురుషవిభేదము తగ్గి సరిసమానత్వ మేర్పడునన్నమాట నిజమేయైనను అందువలన కొన్ని అసర్థములుకూడ వున్నవి. పురుషులతోకలిసియేతప్ప స్వతంత్రముగ లేమ వ్యవహారములను తాము నిర్వహించుకొనునేర్పు వారికెన్నడును నలవడదు. మరియు మన భారతదేశమువంటిదేశములో పురుషులుండి పాల్గొను సంఘములలో స్త్రీలు అధిక సంఖ్యాకులుగవచ్చి జోటుకొనుట కింకను అలవాటుపడలేదు. మానవ సమస్యలలో కొన్ని కేవలము స్త్రీలవేయై వారే వ్యవహరించుకొనవలసినవనియు,

పురుషులకు సాధ్యములుకావనియు, వానిని నిర్వహించుకొనగల స్వయంశక్తి స్త్రీలకు కుదరవలెననియు పెక్కు రెండింటినవిషయము. ఈకారణములవల్లనే స్త్రీసహకారోద్యమము పురుషోద్యమమునుండి వేరుగాను, అసలు సహకారోద్యమముతో అనగి పెనగి అంతర్భూతముగాను వున్నది.

స్త్రీలు ముఖ్యముగ స్థాపించవలసినవి మితవ్యయ (thrift) సంఘములు స్త్రీలలో మున్ముందు ఈసల్లక్షణమును ప్రోత్సహించవలెను. వీరికొకసారి యిట్టిసంఘములలో అనేకములో పనిచేయునేర్పు కుదిరినచో పురుషుల దుర్వ్యయములు, స్త్రీలదూబరావ్యయములు, వివాహములు చావులు మొదలగు సందర్భములలో ఆడంబరవ్యయములు ఒక్కపెట్టున కట్టును. స్త్రీప్రకృతి ప్రపంచమున సంతటను ఇంచుమించు ఒక్కరీతిదేయైనను, భారతీయవనితయొక్క నిరాడంబరమును మితవ్యయమును, కార్యనిర్వహణదక్షతయు చరిత్రప్రసిద్ధములు— “హిందూస్త్రీలు చేతులేనివృత్తులు, నెరవేర్చలేని రాచకార్యములు లోకమునలేవు. నాగరికసంఘములో మర్యాదస్థులు పాల్గొని వ్యవహరించు కార్యములలోనెల్ల భారతీయాంగనలు చాలాముందర వుంటున్నారు” అని ఆదిదూబీ అను ప్రాచీ మిషనరీ సుమారు 200 సంవత్సరముల క్రిందటనే వ్రాసినాడు. అప్పటికంటె వారిప్పుడెంతో ముందుకు వచ్చినారని శ్రీమతులు ముత్తులక్ష్మి, రుక్మిణమ్మ, కమలాదేవి, సరోజినీ

దేవిగార్లు మొదలగు మహాయిల్లాండ్ర ధోరణులవల్ల మనకు తెలియుచున్నది.

మితవ్యయ సంఘములతిరువారే అంగడి సంఘములు, పరవతిసంఘములు, విద్యా వైద్యపరిశ్రమ శిక్షణాదులకు సంబంధించిన సంఘములతోను, ఉద్యమములతోను, అఖిల ప్రపంచసంఘములతోను పరిచయము కలుగును. ఆంధ్రదేశమునగల సహకారోద్యమము.

ద్యమ పురుషనాయకులును అధ్యక్షులును ఇప్పటినుండే స్త్రీసాయకురాండ్ర నీ విషయమై ప్రబోధించి ప్రోత్సహించి రానున్న మదరాసు రాష్ట్రీయ సహకారమహాసభలో యీవిషయమును సాంగముగచర్చించి ఈ భావములకు రూపురేఖలు కల్పించి ఆచరణలోనికి తెత్తురుగాక యని నమ్ము

మేలుకొనుము

- సీ. కలదు లేదనువాదముల నుండిన 'జపాను' యేసితి యందున్న దీ దినంబు? అన్న మోరామచంద్రా యన్న 'రష్య' యే ప్రభవించుచున్నది ప్రతిదినంబు? అంతఃకలహముల కాకరంబగు 'చైన' యభివృద్ధి నే దెంత యధిగమించె? ముసుగు వీడక నెప్పు మూల నుండిన 'టర్కీ' ప్రాబల్య మెంతటి పటిమగాంచె?
- గీ. వీరి సాభాగ్యమున కెల్ల కారణమ్ము, నీదు సోదరి చేరిలే నిశ్చయమ్ము, సంఘప్రాబల్యమున కీవు సాక్షినుమ్ము, మేలుకొనుమమ్ము సోదరీ మేలుకొనుమ్ము. 1
- సీ. సామ్యసిద్ధాంతముల్ సామ్రాజ్యమే మార్ప సాయంబుజేసిన చతురమతులు; సర్వాధికారంబు నిర్వహించి 'నియంత'పదవి జేకొన సాయపడిన సతులు; అమెరికా నధ్యక్షు సంతటివారికి నూచనల్లావించు సుగుణమతులు; సంఘ దురాచార సంఘంబు మాన్పింప నేరకు బానకా నిపుణమతులు;
- గీ. వివిధదేశము లందిప్పు వెలసినారు, నీదు సామర్థ్యమందెట్టి నేర్పుగలదో? సమయమింకను రాలేదె చాలుచాలు, మేలుకొనుమమ్ము సోదరీ మేలుకొనుము. 2
- సీ. సర్వార్థదాయి స్త్రీస్వాతంత్ర్య మదిమీరు సాధింప మార్గంబు సర్దవలయు; సంఘాభివృద్ధిని సాగిపోనివ్వని ఆచారములనెల్ల నడ్డవలయు; దేశదారిద్ర్యంబు దీర్పంగ నింటింట గృహపరిశ్రమల వే నూర్పవలయు; విద్యావిహీనత వేగేగ మాన్పించి విజ్ఞానభాగ్యంబు పెంపవలయు;
- గీ. జేయవలసినకార్యముల్ వేయిగలవు, కాలమే జేయుననియున్న కాదుకాదు, ఎంతకాలంబు నీరీతి యేగగలవు? మేలుకొనుమమ్ము సోదరీ మేలుకొనుము. 3

చదువుల రామచంద్రయ్య

ఆంధ్రసారస్వతము—జాతీయాభ్యుదయము

శ్రీమతి చామర్తి భ్రమరాంబగారు

భారతదేశమున నుదయించిన జాతీయప్రబోధము ఆంధ్రదేశమున మెల్లమెల్లగా నావరించినది ఆంధ్ర జాతీయావబోధము ఆంధ్రోద్యమమున మూర్తీభవించినది. ఆంధ్రోద్యమము ప్రారంభమై పలుసంవత్సరములయ్యెను ఫలాప్యయము కాలేదు. ఆంధ్రప్రభాశక్తి యెచ్చటబాగియున్నదో తెలియదు. కాలవాహనుని ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును, ప్రతాపరుద్రుని ఓరుగంటి సామ్రాజ్యమును, కృష్ణదేవరాయని విద్యావగర సామ్రాజ్యమును ఆంధ్రుల కార్యకూరతను బాటుచున్నవి. ఒకప్పుడంధ్రకారణంధురమైన ప్రజీచీప్రపంచము నేడు వికాసమునహించి విజృంభింప, మహాత్మర సామ్రాజ్యముల నెదురులేక పరిపాలించిన ఆంధ్రజాతి ప్రస్తుతమా దీనస్థితియందుంట రక్తిని భారతీయులకు మిక్కిలి విధిరముగా నున్నది. పరదేశీయులకు పరిహాసాస్పదమైయున్నది. మనకెంతయు విషాదము కలిగించుచున్నది.

కాలమునుబట్టి పరిస్థితులును మారుచుండును. పూర్వకాలములోని సామ్రాజ్యనిర్మాతలు పరాక్రమవంతులైన స్వతంత్రరాజపురుషులు. అప్పుడు జాతులేకమై రాజ్యములు స్థాపించలేదు. జాతీయసామ్రాజ్యములులేవు. చంద్రగుప్తుడు మగధ సామ్రాజ్యమును నిర్మించెను; శ్రీముఖుడు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును ప్రతిష్ఠించెను. కాని మగధులు మగధసామ్రాజ్యమును, ఆంధ్రులు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమును స్థాపించలేదు. కావుననే మనపూర్వులకు రాజధక్తియుండెను గాని రాజ్యభక్తిగాని, దేశభక్తిగాని లేకుండెను. అప్పటి రాజ్యములు రాజులపేరనే కీర్తికెక్కి వారిలోనే శిథిలమయ్యెను. అశోకుని మరణానంతరము మగధ

సామ్రాజ్యమును రామరాజు గతించినవిమ్మట విజయనగరసామ్రాజ్యమును నశించినవి. జాతులయందు జాతీయభావ ముండియుండిన సామ్రాజ్యములు ఖలముగాకుండ నున్మితములై యుండెడివి.

శత్రుభయమువలనను మఱి యితరకారణముల వలనను తీర్మొక్కము సమకూడినప్పటికిని, జాతీయసారస్వతము జాతీయాదర్శములను బోధించుటకును, జాతీయతను పెంపొందజేసి జాతిలోనివారి వీరరసభూరితులనుగా జేయుటకును ముఖ్యసాధనమై యున్నది. అత్యాశ్చర్యకరమైన జర్మనులవిజృంభణము జాతీయసారస్వతమువల్లనే సాధింపబడినది. నీడ్కి, బ్రిష్కి, బరకహార్డు ఆను మహానీయులు జర్మనుదేశీయులను ఆచేకపరులనుగా జేసిరి. జర్మనుల హృదయములందు “జర్మనీదేశము దేవధామి. జర్మనులు దేవతలు. జర్మనులు లోకోద్ధరణమునకై యవతరించిరి. జర్మనుల బల మపారము. జర్మనులశక్తి అభేద్యము. కై జరు అవతారపురుషుడగు నాయకుడు” అనువిషయములు గాఢముగా నాటుకొనెను. వారిప్రతాపము ద్విగుణీకృతమయ్యెను. ప్రాన్సుదేశవిప్లవము ‘యాసో’ అను రాజకీయవేత్తయొక్క వ్రాతవల్ల జరిగినది. చిరకాలమునుండి ఆజ్ఞానమునమునిగి సరియైన జాతీయైక్యత లేక యల్లాడిన ఇంగ్లండుదేశమున ‘షేక్స్పియరు’ నాటకములు చక్కని ప్రబోధము గలిగించినవి. ఆమహాకవి ఇంగ్లండుదేశ చరిత్రలోని ముఖ్యభాగములను నాటకరూపమున రచించి జాతీయభావముల నాడిన. ఇంగ్లదేశీయుల కార్యమునుగ్గడించెను. శత్రువుల పరాక్రమము ఖర్చనీయుమైనను, స్వదేశీయుల పక్షమునహించి వారిని గొప్పగా జేసెను. ఆమహాకవి

ఉదయముతో ఆంగ్లేయాభ్యుదయమును సారంభ మయ్యెను. ఆకాలమున ఇంగ్లండుదేశమునకు సామంతులులేరు. ఇంగ్లండు, స్కాట్లండు ప్రాంతము యందు మించు స్వతంత్రరాజ్యములు. సైన్యసామగ్గ్యమున గాని, ధనమునగాని ఇంగ్లండునకు మించినదేశములు యూరోపులో పెక్కులుండెను. అయినను 'షేక్స్పియరు' తన మాతృభూమి నెంతయు సరికయోక్తులతో వర్ణించి నిక్కంపు దేశభక్తుడయ్యెను. ఇంగ్లండుదేశము రాజాధిరాజుల కాస్థానపీఠము! సమాజపరాక్రమ వంతులగు మీరయోధుల కాలవాలము! మౌర్యుల భాగములచే నావరింపబడిలోహమయ్యుమైన ఆదేశము భూలోకస్వర్ణము! రజతసముద్రమునందు గూర్చు బడిన వజ్రము! ప్రకృతిదేవతచే నిర్మింపబడి పసుల కలవిగాని పెట్టునికోటయు! ఆహా! ఎమి 'షేక్స్పియరు' మాతృదేశభిమానము: కావుననే అన్ని సంఖ్యాబులైనను, ఆంగ్లేయులు రమియ్యమింపని సామ్రాజ్యమును బడయగలిగిరి.

ఇటీవల ఆంగ్లకవులుపైతము తమ కవిత్వాసానుర్భవమును శృంగారవర్ణనలయందే వ్యర్థపుచ్చక జనులను రాజకీయబోధ గావించిరి. పెట్టువకవి పవిత్ర స్వాతంత్ర్యగీతముల బాడెను. ఆమహనీయుడు ప్రపంచమునంతయు సంస్కరింపవలయునని ఆ దేశ పడుచుండునుట. 'వైరను' అను మరియొకకవి నిరంకుశ ప్రభుత్వమువలన గలుగు అన్యాయమును చర్చించుచు యూరపులోని రాజకీయాంధోళనములందు విశేషముగా బలపడినది కుట్టుచున్న పరదేశమున గ్రీకునకు స్వాతంత్ర్య మిప్పించుటకై తన ప్రాణములను సహితము ధారపోసెను. 'స్కాట్' అను మృషాపీఠ నవలాకారుడు కవితకుంట్లక క్షోమయ్యమైన తన జన్మభూమిని కల్పవృక్షమునలె పొగడుకొనెను. 'థామస్ మోర్' అనునతడు తన మాతృదేశమున ఇంగ్లండు రాజకీయ విముక్తికై పాటుబడి యుద్ధప్రాణములను గోలుపోయి దేశబాంధవుల కీర్తిపరంపరలను తన పుత్రుగీతము

అందు గానముచేసి దుర్బటులను నాజాతీయోద్యమమునకు దేశవాసులనెంతయు పురికొలిపియున్నాడు. ప్రతిజాతీయందును వాదేశకరమగునటువంటి వాస్తవముండుటచేతనే ప్రతిచి ప్రపంచము జాతీయాభ్యుదయ పరంపరలచే విరాజిల్లుచున్నది.

పూర్వఖండమున నూరవశక్తి మిక్కిలి ఆలస్యముగా నుపసరించినది. జపానుదేశమునందు నూరోద్ధయమైనది. భారతదేశమున నావరించిన సంధ్యారాగ మార్యాన రైవాసులచే దృష్టాచరమైనది. దక్షిణాపథ మప్పుటికింకను సంధికారముననే యున్నది. ఆర్యావర్తమునందు వంగదేశము జాతీయోద్యమములకు ముందు దారికినెను. వంగదేశ విభజనము వంగీయుల జాతీయజీవితములకు భంగకరముగా నుండెను. బలవంతముగా విడదీయబడిన ఆ ప్రజలు ద్విగుణీకృతమగు ధైర్యసాహసములతో నేకీభవించిరి. వారా సమయమున గనబరచిన కార్యసామర్థ్యమెంతయు ప్రశంసాపాత్రము; వారి యుద్యమమున కనేక నిఘ్నములు కలిగినవి. నాయకులనేమిలు నిర్బంధితులైరి. కొందరు త్రుమపురుషులు బలవన్మరణమునందిరి. మఱి కొందలు పాలకుల రాజ్యతంత్రమును వినుర్పించుచు ఖండించుటచే మాతృభూమినుండి వెదలగొట్టబడిరి. ఎన్నియాపదలుసంభవించినను లెక్కపెట్టక ప్రజాశక్తిని నమ్ముకొని ధైర్యోత్సాహములతో బ్రవర్తించిరి. ఎట్టుకేలకు వారి ఆశయములు సఫలీకృతములయ్యెను. పవిత్రమగువారి జాతీయజీవితమున కింకనే యభ్యంతరములేదు. ఆత్మద్యుతమగు నిట్టి యమూల్య శక్తి వంగదేశీయుల కెక్కడనుండి గలిగినది? వారు దేవపురుషులుగారు. వారును మనవలెనే మానవ మాత్రులు. అయినను వారియందు ప్రబలమగు ప్రజాశక్తి గలదు, ప్రతివంగదేశస్థునకును మహాబలము కలదు. ప్రతివానికి నాత్మగౌరవముకలదు. ఎవరి సామర్థ్యము వారి హృదయమునకు దెలియును. వంగజాతి అంతటి యున్నతస్థితికివచ్చుటకు వారిజాతీయ

భాషా మూలమైన ఉత్తమ సారస్వతమే మూలకారణము. భారతదేశములోని వాఙ్మయములలో వంగ వాఙ్మయము ప్రథమ స్థాన మలంకరించుచున్నది. ఇందుకు బంకించంద్రుని నవలలే యుదాహరణములు. ఇంక రవీంద్రుని కవితారామణీయకము మగ్గడింపబనిలేదు. బంకించంద్ర విచిత్రమగు వానందమతమును నవల వెరుగనివారులేరు. అందలి వీరయోధుల పరాక్రమమును, పవిత్రమగు జాతీయాభిమానమును మనయాంధ్రగ్రంథములయందెచ్చటను గానము.

సకలదేశ వాఙ్మయములును మహాపురుషులను గూర్చి గానముచేయుచు జాతీయాభ్యుదయమునకై పాటుబడుచుండ నాంధ్రవాఙ్మయ మేమి చేయుచున్నది? అతిదీర్ఘములును, అవర్ణకములునునగు సంస్కృత సమాసములతోడను, అతి విచిత్రములును, అనుపయోగములును వగు బంధచిత్ర కవిత్వరచనలతోడను నలంకరింపబడి లోకభయంకరమై కొన్నాళ్లు ప్రసిద్ధికెక్కినది. ప్రస్తుతముమాత్ర మాధ్యమము లేకపోయినప్పటికి నింకను పురాతనమార్గములే అనుసరించుచున్నది. అష్టాదశ వర్ణనములయందే ముగియున్నది. క్లేషలయందలి ఆశలవలలకున్నది. క్లిష్టార్థములయందలి భ్రాంతిపడదనున్నది. ఎంతకాల మినిర్వంధములు మనల కేధించుచుండునో తెలియననున్నది. ఏ భారతమునందలి యుపాఖ్యానమో, ఏభాగవతమునందలి కథయో గైకొని నాటకము వ్రాయువారేగాని ముద్రాపక చారిత్రికపురుషుల మహత్కార్యములను వర్ణించువారు లేరైరి. హాస్యంద్రుని కథను హాస్యంద్రీయమని యొకరు, సత్య హాస్యంద్రనాటకమని

యొకరు, సంగీతసత్య హాస్యంద్రీయమని మరి యొకరు యిష్టముచచ్చినట్లు నాటక రూపమున రచించువారేగాని ఆంధ్రభాషయందు నూతనస్థితిని కావ్యనాటకాదుల రచించ గలిగిన కవులు తెలుగుసీమయందు పుట్టరైరి. కవులు ఒకరు వ్రాసినదానికే రూపభేదముతో మరల మరల రచించుటకన్న, తమపాదుర్గమము నావిధముగా వ్యర్థపఱచుటకన్న దేశోపయోగకరమైన వ్రాతలచే ఆంధ్రజాతీయందు నూతనమైన ఉద్యోగము కలిగించగూడదా? వారు శ్రీముఖుడు మొదలగు సామ్రాజ్యనిర్మాతలయొ, విద్యారణ్యుడాదిగాగల మంత్రపుంగవులయొ పవిత్ర చరిత్రములు తమకావ్యములయందెందుకు పొందుపరుపగూడదు? నాటకములు వ్రాయుటకు మహాపురుషులగు దేశోద్ధారకుల పవిత్రచారిత్రిములు లేవా? పురాణగాధలనే వ్రాయవలయునను సిద్ధాంతమేమి? పూర్వమందలి ఆంధ్రస్త్రీల శౌర్యమును బాటు ఖడ్గతిక్కన కథ నాటకరచనమునకు పనికొరచు కాబోలు! చరిత్ర ప్రసిద్ధములును దేశాభివృద్ధికరములును వగు నిట్టి కథానందర్పములు ఆంధ్రకవులకు రచించనట్లు తోచుచున్నది. ఇట్టివి నాటకములుగను నవలలుగను రచింపబడినచో ప్రేక్షకులును, పాఠకులు సంతటి దేశభక్తి ప్రభూరిత హృదయములతో విలసిల్లుదురొగదా! ఇప్పటికైనను ఆంధ్రకవులు తమ ప్రారపదకుల నీడి జాతీయోద్ధరణమున కనుసూరించు కావ్యనాటకాదుల రచించి తాము ధన్యులై, తమతోడి దేశీయసోదరుల ధన్యులజేయుదురని నమ్ముచున్నాను. వారి కట్టిబుద్ధి నమగ్రహించుటకై భగవానుని ప్రార్థించుచున్నాను.

మా తృ వం ద న ము

శేషాద్రి రమణకవులు

నిండవచ్చెను సుతుసకు రెండుమూడు
వత్సరంబులు నేలపైఁ బ్రాకలేడు
మాటలారావు చిటునవ్వులేటవెల్లు
ముద్దుమొగమునఁ గనిపింపబోదొకింత
అకటచైతన్య రహితమావస్థిభాండ
మేల దనుచేసె దేవుఁ డూహింపఁజాల
కల్లయగునేమొ శాస్త్రజ్ఞగణితఫలము
బాలకునితోడి యైహికభాంధవంబు
గడచిపోనుండెనొకొ స్వల్పకాలమునకు
నాడుకనుదోయి వెన్నెల నాఫలంబు
నా కుమారకరత్నంబు నన్ను విడిచి
నై హికంబులజెలిమి రవ్వంతవలదు.
సృష్టికెంతయొబరువు నాజీవితంబు
సుతుఁడుజీవించెనా నాదుబ్రతుకునిజము
నాదుగర్భస్థ మాంసపిండంబు జనెను
పుణ్యలోకంబు నే నేలపొందఁదగదు.
వదలుడి నావయినిఁ బ్రేమ వల దటంచు
నాదు జనకునిదరిని విన్నవమొనర్చి
నన్ను కాఁగిటబొదివి యానందబాష్ప
పుణ్యవాహినిలోపల ముంచితేల్చి
నాదుకాఁగిటిలోని చిన్నారి నెట్లు
మృత్యువు గ్రహింపఁగలదో దర్శింతునంచు
సుతచిరంజీవక వ్రతసూక్తికతన
నన్ను బ్రతికించుకొంటివో కన్నతల్లి
అట్టి పుత్రహితాచారవై న నిన్ను

వదలి జీవితయాత్రకై వచ్చిపడితి
పావవశమున మిన్నులుబడ్డచోట
తల్లియెట్లునై చెడో వియోగతాపమీవు !!
కలరు నీ కై దుగురుసుతుల కర్మవశత
పెద్దకుమరుండు కడసారి ముద్దుకొడుకు
స్వర్గగతులైరి నీప్రేమసౌరసదిని.
బ్రతికియుండిన మువ్వరెపైని బఱపి.
యస్థిమాత్రావశిష్టవై యైహికముల
శూన్యదృష్టినిఁ దిలకించుచు బ్రసన్న
భావముచు బుత్రకులయందుఁ బాదుకొల్చి
పరమపదవికిలేచు నీ ప్రణయమూర్తి
అమ్మ ! నాజీవితరువున కమృతవృష్టి.
జనని నా చిత్తలతకు వసంతేఋతువు.
మాత నాజీవితను శరన్మధురరాత్రి
ఇరుగుపొరుగిండ్ల బాలకుల సిరులురూరు
హారములు కంఠమునదాల్చి నరుగుదేర
జూచి మాటలునేర్వని సుతుఁడనగుట
హృదయగతభావమును వదిలించలేక
సొమ్ములకునేక్పియేడిచి సొమ్మసిలితి.
ఎంతయోబుజ్జగించితి వెన్నొదిశలఁ
ద్రిప్పితివి, నాదు భావంబుదెలియలేక,
అక్కునందన్నితిని మొగమందుగోట
రక్తధారలుక్రమ్మగా రక్కినాడ
జనని నీదుపవిత్ర వక్షస్థలమున
నపుడునాచేసిన దొసంగె యనుదినంబు

రుధిరగతమయి యిపుడు హృద్రోగమయ్యె
తల్లి యీవాపకర్మండు తనువువందుఁ
బాడమి నీకిచ్చె నీరెండుభూషణములు.
చెప్పవిప్పటికేని నాచిన్నితనపు
దుడుకుదనమెవ్వ రెంత గానకుగుచున్న
ఈ యనన్య కృపావృత్తి కేనుపేరు
ప్రేమయనవలెనో దయావృత్తియంచు
బాసంగ నననానా, వాత్సల్యరసమటంచు
వాకొనంగనానా; యర్థసంబంధమరయఁ
బడముకవిసింపకున్నది వాఙ్మయమున
సంజకడ నాడువైట నో జనని నీవు
బురదలో నాడుకొనెను సుపుత్రునన్ను
నత్తుకొని మేనుచెఱుంగుతో నొత్తి మొగము
కడిగి తిలకంబు మొగమునంగన్నదోయి
యంజనముదీర్చి అమ్మాయి, యాచుపిల్ల
జానకీయటంచు ముద్దాడి నన్యమొసంగఁ
బనుపుకొత్తంగఁబూసిన పట్టుతాటి

మేలిమంగళసూత్రంబు కేలఁబట్టి
నాగళంబున నిడుమని నాచునేను
కొట్టితిని నిన్ను నేడ్చితఱి గొఱికినాడ
గంట్లుపడ గిచ్చితిని మఱి కాలదన్ని
యేడ్చితిని పొట్టయుజ్జె నాయెడవడంకె
ఎటుల మంగళసూత్రము నీయఁగలవు
ఎటుల నను బుజ్జగించెద వేదితెరువు.
ఇంటిసిరులున్న సుతునేడ్చినిత్తునొక్కొ
వటికి దరిద్రులకుఁ బుట్టెనీసుతుండు
అడుగరానిదియడిగినా దందుకొఱకె
యేక్కుచున్నాఁడు మానఁజే యింకనైన
గంఠమున నల్లపూసేని కల్లియున్నఁ
దప్పుగద నేటియేక్కు నాతవయువకని
చింతతోఁగుండు నాటిసీవితసాబఁగు
తలఁచి పరితాపమొందుదు; తల్లినేను
పొడమనేక నీకునిచ్చి తప్పునుగదమ్ము.

పుత్రపుత్రికా భేదము

శ్రీమతి ఆదంట సత్యవతమ్మగారు.

జగన్నాథంగారికి ముగ్గురు కుమారులును ముగ్గురు కుమార్తెలును కలరు. మనదేశమున కుమారునిదిద సున్నంత యభిమానము కుమార్తెలమీ దుండదేమి ప్రార్థనా? పిల్లలూ పరామియింటికి పోయినా కదా. మనియు పిల్లవాడేమి పంకాంతురమై, గణించి వెలుగలెట్టి తమ్ము ముఖంపజేయుననియు తాను కాకుండా వైగా చాకిరీచేయించి తలిదండ్రులను పొఖ్యపరుచుట కొక భార్యమణినిమాడా తెస్తాదని వారెంతోకాయము. ఇంకొకటి: మాకు కింటది తరలెంచు కొని పైయింటికి పోవుచేగాక మార్గపుటల్లుడు గమక దాపురించెనా యిక చెప్పేదేముంది. అనుగడుగు దండాలు, అలకలాంఘనములు, అమ్మాయి వచ్చుచే కలుపు. ఇట్టి సంప్రాప్తనూచనలతో జాతీయక నాటి పోయింది మన హృదయాల్లోకాని, అది తప్ప. హృదయమృదుత్వ మలలసామ్యము. బండరాయి మనను అర్పాయిసామ్యము. అర్పాయి అధముడైతే అవిధేయుడై ఆచరించవలసిన విధానకములు మారను. అది ప్రపంచకంఠో ముఖ్యంగా నీ కలియగంఠో సాధారణంగా స్వామి భవ మింటింటయున్నను, అర్పాయన్న యాధికృత గౌరవస్తాన మిచ్చుట యలుచుకొనరు. ఆదర్శకొక్క వివాహపు ఖచ్చికాని యర్పాయి కడుగుడున్న. విద్యావిషయక ఖచ్చిత యధికము!! అది మనమే తెలియదేమి?

అట్టి ప్రకృతిలోనివారే యగుట మనజగన్నాథ సుభద్రమ్మలుమాడా మగ పిల్లల విద్యాకృషియందమితాభిమానములూపుదు ముగ్గురి వి. వి. ఏ. లు ప్యాసుచేయించిరి. అంతలో పెనగలుదిని తెయి కడు స్కన్నట్టయింది. చరణిరాస్తలకు ఫలనము కలిగింది.

సామ్య గలగలలో యున్నప్పుడే పెద్దపిల్ల శేషమను, చిన్నమ్మాయి సత్యమను, తగిన ధైర్యవ్యవస్థలను గుణవంతులనుమాచి పెండ్లిచేసిపెరి. కాని సమస్తానికి లోటుకలిగే సమయానికి మార్గం వివాహవయస్కి ధైర్యమున్నది. ముగ్గురాడుపిడ్డలును, గుణవతులు సౌందర్యవతులు.

నూర్యానికి పెండ్లి యెట్టునాయనియు, కట్టుమిచ్చిన శేకాని, నాల్గువేళ్లు లోపికిలోపు సంబంధము దాదనియు కట్టుమిచ్చుటకు దారియెట్లుని దంపతు లాలాచనా సముద్రమునమునిగి పాలుబోకుండ్లిరి. మగపిల్లల విషయమై కిందితైవన కించపడకుండ తల్లి తనదేహమందలి సమస్తాధరణములును, వమ్ముచేసికొనెను. తరువాత వార్లకు రక్కలువచ్చి తీవ్రోగపడవకి యెగిరిపప్పుడు తన్ను నెత్తినపెట్టుకొని, గౌరవించి ముఖంపజేయుదురన్న యమితధైర్యముతో యామె స్వముఖవిహీనురాలై, మగవాని సుందర్యాలోచనలు మాడ తనయమాంబకర్మముతో మాపుచేసి, పోరి పోరి పుత్రులను అధరపుగల్గించు దారికి దెచ్చుచుకాని, పుత్రులు క్రతులన్నమాట రిత్రయగువా? కాదు!! ముమ్మాటికి కాదు!!!

“మనమార్గం పెట్టివిషయంలో వింతయాలాచన విచారము లేందుకండీ. మన పెద్దబ్బాయి రామానికి లెక్కెరుదువని ధైవకవికదా? రెండువందల తీతము. రెండోవాడు గోవిందానికి సుఖవివాహమే పడవికొరికింది. ఇద్దరూ యీవెలలోనే ప్రవేశించారు. మూడోవాడు వారాయలువన పోవుమాస్టరుకు గౌరవాన్ని చేసేవారు. అదిగాకపోలే రైల్వేలో ప్రవేశించే సిఫాయరుకొరికిందా? ఇక మనశేమిలోటు. మనకష్టాలు

గట్టెక్కినది. చిన్న పల్లెటూరి కంటిని పెట్టుకొని ముగ్గురూ కలిసి మంచి సంబంధము తెచ్చి పెట్టి చేపెత్తారన్నలు; ఇక విచారించక అలా వనలతో తల వేడి పెంచుకొనక, అవ్వా యిలమకలురంపి వాళ్లతో మాట్లాడండి." అంది శుభద్ర.

"అయ్యో! ఎంతయమాయక సాధ్యి యామె "అద్దాలు వాడే రిద్దలు కాని గడ్డా లా చ్చాక రిద్దలా!" యన్న రహస్య మెరుగిడిమ? యద్దా వంశ కృష్ణవతి యెనువట్టు నిమ్మల్యమ స్వభావ శీలయగుటచే తన గుణమువల్లటిచే యందరినీ యనిలకచునేకాని, స్వభావ భేదము యించుకైన తెలిగిడుగదా! నద్దునుమీ! అంత చేయకడుగుకొనుట తువన మున్నది యెంతవోధించి నను పెదచెవిని బెట్టి గొప్పవిద్యలు రిద్దల కబ్బినలె వని చంపివగలు వమ్ముచేసికొనెను. ఒక్కపట్టుచీర, కొవక్కొమ్మంటే ఆసామ్మతో పిల్లలన దర్శాగా మాట్టుమాట్టుకుట్టింది వాళ్ల కాలంబో నిత్యం పట్టు చీరలే కట్టుకుంటానని మవన్నమాధానంచేసికొని సకలము వాళ్లన భారవోసిందికదా? ఇప్పుడు చూడాలి— వాళ్ల ప్రేమప్రప ర్జనలు. నేనెక్కడ, కోపము వడెదవోయని మెల్లన తల్లికెంత కలిగి రీయని దీవాలాపముల వామెను మెప్పించి సామ్మలాగి పుత్రుల మాతృభక్తిని యెవవాడు మధ్యాహ్నము కాఫీలనుయంతో పుత్రులతో మార్గం వివాహ విషయక ప్రసంగ మెత్తెను జగన్నాథంగారు."

"ఈవాణి యుద్యోగవైదవో లేవో మీకళ్లు వట్టుచున్నాయి కాబోలు. వాల్లుకేలుభద్రుచేసి, మార్గంపెచ్చేచేసి తీరంతో యాయుష్షుచీయిస్తూ, పకీయై పెళ్లొలికే నగలు చీరలు కొవకుండా వేద ములేమిలాగ యించవన్నావా?" అన్నాడు పెద్ద బాప్సయి రామం."

'ఈమాట సమెట్టుబోటులా తొలింది శుభద్ర మృదయానికి. ఒదికెట్లు చెప్పుకొనెను. "అయిండా" అన్నట్లుగా తలయూపి భార్యకేసియాచాడు జగన్నాథంగారు.

ఇక రెండవవాడు యెట్లు భావించుకోయిది కని పెట్టవచ్చును. కాఫీకప్పు క్రిందనుంచి మొదలు పెట్టాడు గోవిందం:— రెండువందలు తెచ్చుకున్న అన్నయ్యె యియ్యలేకపోలే నూటిలోయన్ను నేనేమి సహాయం చేయగలను? సబురిజిమ్మిరు చోరాన సరివను బట్టుకుట్టించుకోవాలి. మీకోదలుకు రవ్వల దుద్దులు ముక్కుపుడకలు కావాలంటుంది. అది చేయించాలి. చెల్లెలు పెళ్లికి నేనేమి సహాయంచేయలే నన్నాడు.

దీనితో తలిదండ్రులతలలు తిరుగుచుండెను. జగన్నాథంగారికండ్లు యెర్రబడెను. కోపముతలకెక్కెను కాని మాటరాదాయెను. ఇక శుభద్రసంగతి చెప్పు చక్కలేదను. నిలువెల్ల చీరల వస్తుమాలించామె. పట్టు పెకండ్లు పలుగుమాట లనివన్న దీక్ష మూడోవాడు ముద్దుగా మాటాడువామనియు యాపై నింకా వాని వర్త్యోగమేకాలేవని వారాతని పలుకరించలేదను.

తల్లి, తనయులపై వాకలించిన తల్లి, సమస్తమున తమకై భారవోసి యుపాధిగల్పించినతల్లి మానసమిట్టే పుల్లబిడినట్లు విరచేకాదు తనయులు. ఆమెశ్రావములు తానుమార్చెయాయి. అందుకే మగవిరాజ్యం తన రాజ్యం యనుభవించి మఖించాలనియు, పుత్రుల రాజ్యము చూచి సంకోచించాలని యన్నాడు అనుభవ కాలులైన పెద్దలు. పోనీ పెట్టినా మనివా మార్చినా మంచిగారాలేదు కదా యని విచారించిందామె. "మనమరిగకేని మరయితక తరిమాన" అన్నట్లు యదిమొదలా శుభద్ర, రిద్దలకేమియు యనుగక చేరకై నట్లు వండిపెట్టుచు ముక్త సరిగాభావించుచు భర్తకు పరిచర్యచేయుచు కాలక్షేపం చేయుచుండెను.

పిల్లపెండ్లి తప్పవెదట పాఠయిల్లు విక్రయించి యేదో సంపారపక్షముచానికొచ్చి పెండ్లిచేసేసిరి. కాని తమవారి రహస్యలా శుభ కాన్యము తెల్లో రమ్మని పదియట ముగ్గురన్నలకలిసి తాటాకూటిగా, స్వల్పమూల్యముతోచేసేసి నూర్యాన్నియ క్రవారింటికి

పంపేసి తమబలువు వదల్చుకొనిరి. ముగ్గురుకోడళ్లు కాపురానికొచ్చిరి. అత్తగారే వంటలక్కవలె రెండు సార్లు వండుచుండనే కాని, యొక్కొడుకూ తమ తమ భార్యలను ప్రోత్సహించికాని, కోపపడికాని యొకపార్లవా వండించరైరి. పైపమలకైనా పహాయ పడవీయక రాణివాసపుశ్రీలలా కాఫీలుకొపించు కొని ప్రాగుచు మెలగుచుండిరి. పెద్దాచిద యింగ్లీషు విద్యార్థివరి. పాఠశాలము భార్యార్థివల పి.కార్లు, మీటింగులు, రాత్రిళ్లు నీనీయాలు, వార్షికపరగ్రవ వేళకు భోజనాలుగాయవ్వుది. రెండోయామె భవవంతుల యాదుబిడ్డ. పనిచేయుట నీచలక్షణమున్న యభిమాన గర్వవరి స్వతంత్రురాలు. ఇట్టి సగటుమీద వండిన వంట వచ్చక నిత్యము స్వంతసొమ్ముతో హోటలు హోరలు వేపులు వేరుగాచేసుకొని యందరి పంక్తిలో నున్నను భర్తజీసి తానువేసుకొని తింటుంది. ఇట్టి నీలుకోతు, యత్తగారికి పరిచర్యచేయువా? భార్యకు సలాంచారుడు భర్త భవముండుటచేర. ఇక మూడవ యామెసంగతి: ముగ్గురువరి అత్తగార్ని రోడికోడళ్లు చూచుకుండా చాటుచూటువ పహాయపడుచుండును. తన యక్కలుయాస్త్రే సమానమువక కొంచు బరిచి హేళనచేస్తారన్న భయ మొక్కదక్కయు, అంతమంది యత్తగారి కింతటియగచాట్లా! ఎట్లన్న విచార మొక్కదక్కము యామెను వేధించుచుండెను. అందుచే చాటుగా నామె నుపచరించుచుండెను.

“చేసికొన్న కర్మమాయి, కంభులింగమా! అనుభవించక తప్పనా అబ్బులింగమా” యన్నట్లు కొడుకుల నింతగా వృద్ధికిదచ్చి చేతకాకులేమందచేసికొనిన తన తెలివితక్కువను మనసులో దుఃఖించుచు మరొక చారి లేక, వారి చీదరింపులకు తలయొగ్గుచు నట్లనే వృద్ధులు కాలక్షేపం చేయుచుండిరి.

తల్లి చిరుగుబట్టుల కట్టుకున్న కొడుకుల కళ్లు మూసికొనిపోయాయి. కోడళ్లకక్కరలేదు. తమకి అనుకున్నట్లుచిరలు కొనుక్కొనుటే కాని అత్త

గార్ని రెండుకట్టుడు చీరలు తెచ్చిపెట్టండని చెప్పి కోడలొక్కరే లేదు. ఏకేరంటమొచ్చినా అత్తగారిని వాళ్లు రమ్మనుటలేదు. ఎందుచేత? తమహోదా కామె సరిరాదు. వంటిని నగలేదు, కట్టుటకు నుంది చీరైన లేదు. అట్టిపేదరాలు యత్తగారు తమతో పెట్టురా నర్దురాలని వారి యూహ. నవ్వేభావ యగు నుభేద్ర, కొడుకుల ప్రవర్తనలకే మమిలిపోవు యుండెను. మనసుంగారము నుంచిదైనయెడల, కంసాలి నవవలసిన చురియేమని, తనవాళ్లే కానివాళ్లవగా, పెరవాళ్లను కోడళ్లు తమవాళ్లే ట్టునుదురని యెంచి, తప్పుకు తావీయకుండ, మాటపడకుండ, తలవంచికొని, యెవరిగేమియు ననకుండ కాలము వెళ్లుచున్నాను యుండెను. కాని యొక్కసంగతి కామె భేదము చుండెను.

తమరెట్లున్నను, వాల్లయొండలయి, నట్టింటికోక్క వండుగకైన కూడుట్లు రాలేదు. తమకా స్వతంత్ర భవములేదు. మహాయలకే వారి తలంపేలేదు. ఇక వారిని తీసుకువచ్చి, నట్టింటి వాల్లకోజలించుకొని, యొక క్రొత్తబట్ట దెట్టి సాగవంపుపెట్టున్న యాలో చనయే యామెను నేధించుచుండెను. ఎంతయొక్క ర్యమతో సోక్యపడుచుండినా శ్రీలకు పుట్టింటి యభిమానము మెండుకదా! చూచాయల, అన్నల సంగతి తెలిసినవారగుటచే, నేమ నత్య నూర్యములు, పుట్టింటికేను తలంపులే విడదిరికాని, తలిదండ్రుల చూడవలెనని దిగులుపడిపోవుచుండిరి. విలువకపోతే వెళ్లుపెట్టని, నుగలహేళనలకు ఇడిగి, వారంతట వారు రామానిరి. తలిదండ్రులను పిలిపించుకొనుటకా యవ్వతంత్రులు.

ఇట్లుగా వాదము, యట్లుగా, తలిదండ్రులను పూనయవ్యధ జొందుచుండిరి. ఇట్లుండ సంత్రాంతి వండుగవచ్చింది. పెద్దకోడలు, చిన్నకోడళ్లు మగ లను; దీసికొని పుట్టింటికేగిరి. చూడవయ్యామె సంతకు క్రితమే వచ్చినదగుటచే యా మండుగకు వెళ్లలేదు.

కొంచెము తనకు సహాయకారి యాకోడలే యగుటచే, సుభద్రమ్మ తనమధిలమ యామె కరింగించెను. ఆకోడలు సుగుణమనేయగుట, స్త్రీల యశలందరికిని యుగళేయన్న తలంపుతో తనమగనికి, యత్నముల యర్పిచాయ మెరింగించి, నచ్చచెప్పి, ఆవలడుమును, దీసికొనిరా మగనిని బంపెను. ముందుగా పెద్దామెయింటికిగి రించెను. అన్ననచ్చ నన్నసంతసమున, తమరిని చూచుటయే లేదన్న ద్వేష భావము చూచి కృతమనగా, చెల్లెళ్లు ముగ్ధులకూడ, చరమానందభరితముగా, వాకినిని గౌరవ పురస్కరముగా వాదరించి, శ్రాంతలట్టు కట్టబెట్టిరి. చెప్పట కన్న చేసిచూపించుటచే, నితరుల మనస్సుల కమ్మడుగా నాటును. వీరి యవ్యాళామరాగమున్న తమ యివాదరణయు, తావేలుచేసికొని, అన్నగారెంతయు తమ యిదివీరికి వగచెను. నాల్గేండ్లయి, తమమంచి యొక్కరవికల బట్టిన చెల్లెళ్లుగరుగరా! అట్టిఅన్నకు విందులు, సూతవాంలర బహుమానములు, ఇట్టి చరిత్ర, గూలములా చేర్చించుచుండెను. తావలను బ్రతిమాలి చెల్లెళ్లు: దోడ్పొని వారాయలు దింటికి వచ్చెను. కూతులడు, తలిదండ్రుల వాలింగనమొనర్చుకొని, కండ్లపిట్ట నిందిరి. తల్లిచిచార మపారము. సంగతులన్నియు పాపకాళముగా తల్లివారల కరింగించెను. మూడవకోడలి సహాయాదరణయుల చేతను, వారాయలుని ఖయ్యచేతను, పండుగ లానందకరముగా గడచెను. ఈపారి చెల్లెళ్లతో పాటు తల్లికి తనయైన సూతన పుత్రులుల కొనగెను. తండ్రికి కూడ నిచ్చెను. అగర్భ శ్రీమంతులై, ముఖపండులనుభవించిన తలిదండ్రులు, రాలివ్యాధయముగల తమ యిన్నల మూలమున, పుచేలయుల ధరించుట, ధరింపరాని దుఖపీఠులై, మిగతా యిన్నలురాగనే, వాదముగ్ధులకలిసి పంతులప్రకారము తలిదండ్రుల తమవద్దనుంచుకొనుట కేర్పరచుకొనిరి శేషసత్య మార్గములు.

పంతులల యనంతరము కోడం ద్రేయపుతో, కొడుకులువచ్చి చెల్లెళ్ల రాకవాని, తమయ లేనంబు చూచి వీరలను తీసుకువచ్చు కుళ్లలోవన లేయని,

చిరుబురులాడిరి. కోడళ్లు యాదవిద్దలను చుట్టరించినేలేదు. తమకి భుక్తిలేనప్పుడు పనిసలభయము కాని, భవకాలలను వీరిల్లెక్కయేమి. ఒకనాడు భోజనసమయమున ప్రస్తావన వశమున తల్లియు, కూతులను, కలిసి అన్నలను పడచివాట్లుచేసిరి. "మీ నిమిత్తమే కదా యీసాధ్య బొందుధరించెను. మీరీ యిన్నులికైయే యీమె స్వసౌఖ్య వాళన మొనరించుకొని. చేత కానులేని నిర్దమరాలయ్యెను. కృతఘ్నులార! కలిస కలకైవ, మాతృపితృభక్తి యొందుచే అంతకన్న నిర్దయులు మీరు. కన్నవారి యణముచీర్చినివాడు, కులవాళకుడు చారవాది నరకములు బడునని పురాణములు భూషించుచున్నవి. మీరు భారముకాని, యాభ్యుద్ధులు మాకు భారము కాదు. భార్యలనలంకరించి, తల్లిని రాసిగా తయారు చేయు మీవద్ద వారి నిక యుండవలయు. మాతో గొంపోయెదమని యొక్కొక్కరింట నాల్గేసిమానము లుంచికొన కేర్పరచుకొని కూతులడు సుభద్రా జగన్నాధుల తమ పిండ్లకు గొంపోయిరి. నకల సౌఖ్య ములవారిని బూజించుచు, మాతృ, పితృమణములఁ దీర్చికొనుచుండిరి.

తలిదండ్రుల శేడ్పించిన యునుమారితే కోవునా!! భవ మకాళ్యతము. స్తీరవదనడికలు లేనివారలను లక్ష్మీ విధవాద యాడీప్రవక్త కోజాలలో మొదటి యిద్దరి యుద్యోగము లూడెను. రెండవవాని భార్య పుట్టింటికి భవము జూచికొని, మగనిని పురికొల్పి పుట్టింటికిగెను. కాని యిల్లరికపుటలునిపాట్లాలిని దవ్వలేదు. వచ్చేచామంటే వేరాధరువులేక, భార్యపా న్నమందలి బొమ్మయే నొకరియే మెలగుచుండెను. పెద్దామె, వీలేలేనప్పుడు వాకోలా పెట్టుగలవని, క్రైనింగై స్వతంత్రోపాధిఁ గల్పించుకొనుటకై స్కూలులో ప్రవేశించెను. మూడవవాని కాపురము కాగుండెనుకాని, అన్నలను పెట్టుటకు వారికమ్ముడు కాదు గనుకనా? లేమిదేవక విశేషముచే చూపు క్రిందిదిగింది కాని, మరివారురారు, కూతుళ్లు పంతురు. ఇదే పుత్రపుత్రికా వృద్ధయభేదము, పురుషుడు కల, స్త్రీ ద్రవము.!!!



మీర్ జిసా దిల్‌లూకాపూ



ಶ್ರೀ ಪಾರ್ವತಿ ದೇವಿ

ఆనందవనము.

అష్టావధాని వడ్డాది సీతారామాంజనేయులు.

- ఉ॥ కొందలపాలు లోన నొనగూడగ లీల నుపన్యసించు నా
నందవఃస్థమాప్రకృతి నాతనువల్లినె, దీర్ఘవీరక
స్పందమొనర్చి దివ్యమగుభావములక వికసిల్లజేసె; నా!
నందలి భస్మరాశి మహిమాలేశయమ్ము వదించశక్యమే?
- ఉ॥ పేదల జ్ఞప్తిఁజెచ్చెడు పవిత్రపరాగచయమ్మునందు నో
సోదర! రంగరాయ! భవదుద్భటరూప మచే! 'తెలుంగుజెం
డా'దనీలీటుటాల జగితాయము హాయిగ నివ్వటిల్లగా
మోదముపుట్టె 'గోకిల' విమోహనగాన మనూనమైరగక.
- ఉ॥ పొందుగ భూతపంచక పముజ్జ్వలగేహము, జేహమంది, త
స్మందిరభూమి భూతమయతత్త్వము పేర్కొని బ్రహ్మమానరక
బొందుచు, నంతమందు నలభూతములందె విలీనమయ్యెడుక
నందశీదీప్తి జీవుఁ; డీకసర్గము, సంస్థితి, నాశనమ్ము లె
డెందు ఘటిల్లు నప్రకృతియెల్ల గణించగఁ దత్త్వరీతి నా
నంద వనమ్ము; భూతవిభు నందనసీమను, దీని నెన్నడక.
- ఉ॥ గణములుగొల్పుచుండఁ దమిఁగాంచి హరుండు సురాసురాభులుక
గణులి యొనర్పఁగాఁ బితృవనమ్మునఁ జల్పెడు లాండవోద్ధతిక
బ్రహ్మవనినాదమేదురతఁ బ్రాంతశివాలయమందు నెంతయుక
గణగణ మ్రోఁగుగంట లెనకమ్మునఁ జల్పెడు సంజపోకడక.
- ఉ॥ బైథుల లేతపచ్చికలు బాగుగమేసి యభేచ్ఛమీఱి 'సం
బో'లవనమ్ము లోప్పఁగగృహవర్తికేగెడు నాల మందలక
దోలుక పోవుచుక గడువినోదముతోడఁ బదాలు వాడు గో
పాలుర గానమాధురిమి వైఖమనంధ్యమి వీడు కొల్పెడుక.
- క. మాగాణులఁ బగల్గెల్లక | బాగుగఁ గష్టించియింట భార్యాసులేసం
యోగమ్మున సుఖయింపఁగ | నేగుచునున్నారలలసి యెలమిగ గృషికులే.
- క. లోకీక సౌఖ్యవిభూతికి | నాకము లనఁదగు నిశీతనములకు శివా
సీకమ్ముననియెఁ జీకటి | వ్రేకమ్ముగఁ దోచి యావరించుచు నుండక.

- ఉ. చూపులు వాటులోనఁ గలచోట మినుక్కు మినుక్కురంచు సం
దీపితమైన దీపితుల లేజము సర్వము స్థూనమాట ధూ
మోషమసాంద్రసంతమస ముల్కటమై ప్రసరించె దిక్కులకొ;
స్వాపముఁ జెందెమారుతము; సర్వము మాటుమణిగ నయ్యెడక.
- జా. ఈ నిశ్శబ్ద గభీరసంస్థితిని నెందే నొక్కచో యిల్లకా
స్వాసం బొప్పెడు; క్షేత్రగోష్ఠముల విశ్రామార్థ మందందు సం
భావించుటకు నుత్తమంచు గభోద్భవ్దంతికా వ్రాతలి
లానిస్వాపము, తత్పశుప్రతతి జోలల్ వాడి జోకొట్టెడిక.
- ఉ. “మేడివిపైఁ బురారసత మించు మదేశతమైన ప్రాథవం
బీదనఁ జోవునట్టి జనమెల్లఁ గలంచెడు” నంచు: జంధులో
నాదరి శైవలావృత శివాలయ కుడ్యమునకొ ‘హుటీఘుటీ’
నాదముఁజేసి కాశిక మొనర్చు మొఱల్ వినవచ్చె నుస్థితిక.
- చ. పరిమళ బంధురమ్మగు ప్రభాతపుఁ దెమ్మెర మేలుకొల్పులుకొ
చిరచిఁ బూరిగూండన్దనిదు పిచ్చుక పిండుల తుఱ్ఱముకొ భవ్యుల్
‘కుఱకుఱ కొక్కురో’ యరుచుఁ గుక్కుట సంఘమొనర్చు నాదముల్
పరువడి వేటుకుకొజనెడు పోజుల బూరల మాటుమోతలుకొ
గఱగొఱ సెజ్జనుండి యింకఁ గ్రమ్మఱలేవఁగ వేపువారలకొ.
- చ. పొయి వెలుఁగొందుటల్, గృహిణి పొందుగ సంజ నవర్యఁ జేయుటల్
ప్రియమగు ముద్దుపల్కులను బిడ్డలు నాయనరాగఁ బల్కుచుకొ
రయమున బానుయుగ్మ మెఁబ్రాఁకుచు నీమన పొచ్చి ముద్దుముకొ
గయికోసఁగఁ గడంగుటలు, గ్రమ్మఱలో విక వారికోసమై.
- ఉ. పైరులు వంగి లొంగినవి వారలమేల్ కొడవండ్లధాటికొ
వారలచేతి నాగభులపాటున బీధులు మెత్తగిల్లె, వే
జ్జారఁగఁ గాడిమేఁడిగొని హాయిగ వారెలు దుక్కిదున్నిరో!
వారి భుజాహతి ప్రభకు వంగి మహిజము లెట్లువ్రాలెనో!
- క. వారి సహేతుకమగు వ్యాపారము, సాధారణ ప్రభవసౌఖ్యమ్ముకొ
భూరవిధివ్యత్యయముకొ! కేరకుఁ జాళాప్రమత్త కింకరులారా!
- క. ఘనసంగ్రహసాత్వికతే! వసులగు పేదలకథావిభాగముల, సహే
ళనముగ విని నవ్వకుండి! ఘనతర విభవమునఁ ద్రుళ్ళు గర్వితులారా!

చ. మించిన హాశగర్వమును, మేటిప్రభుత్వ వికాసమున, బ్రహ్మ
పించు మనోహరత్వమును, విత్తపుఁ జెంపును నొక్కరీతినే
కాంచెడుఁగా యలంఘ్య ఘటికా ప్రతిపత్తిని, దత్ప్రసిద్ధి నం
ధించెడి మార్గములే తుదకుఁ దీసుకపోవును వల్లకాటికే!

చ. ఒలుకులమిట్టఁజేరునెడ నుండకపోయెను వేదనాదములే
కలిమియెలర్చఁ బ్రేతమును గండపుఁజెక్కలఁ గాల్పరైరి, ప్రో
జ్జ్వలగతిఁ గర్మకాండమును జల్పకపోయిరి, దానధర్మములే
‘బలి!’యనఁ జేయరైరి, స్మృతిపద్యమా లేవియులేవలంచుఁ బీ
దలను హసింపఁగా నల దుదంచిత గర్వతులార! యెన్నఁడునొ,

క. పీనుఁగున కలంకారము! లూనించిన వచ్చునొక్కొ- యూపిమిమిలక;
మానించిన శైధిల్యము! పోనేర్చునె? ప్రాత్రపాతములు వినఁబడునే?

మ. అనవద్యమ్మగునట్టి దివ్యతర కర్మావేశ పూర్ణాత్మలునొ,
ఘనసామాజ్య ధురంధర వ్రవణులునొ, గాన ప్రభావాఘ్యలునొ,
ప్రణయీభూత నవీన భార్యకవితా ప్రజ్ఞాస్ఫురత్పారవ
శ్యనిరూఢుల్ లయమొందిరెదఱొ యుపేక్ష బొందు నితావునొ.

క. కాని యెప్పుడై రవారికి! జ్ఞానము, తనచే హృతమగు కాలచక్రతో
ఝూనత ఘనమైన న్వతే! యా నూతపులుటను విప్పదయ్యెను గనఁగొ!

క. కవియును లేమిషియునుచలి! చివికకు నవ్వారిదివ్యశీలమడఁచి త
త్ప్రవిమల హృదయాదార్య! ప్రవాహము ఘనీభవించు భంగినొనర్చెనొ!

చ. విమలతరోజ్జ్వల ద్యుతుల వెల్లెడు రక్షకదంబ మెల్ల నం
ద్రమున నగాధఘోర తిమిరావృత గహ్వరసాలి డిందుఁగా!
నుమనిచయమ్మువిచ్చి కడుసంపెనలారెడు సారథమ్ము వ్య
ర్థముగ సరణ్యసీమల యథాయథాగతి నించెమొగదా!

ఉ. వేమలు మేరుధైర్యమున వెల్వడి యోచికతోడఁ గూరభూ
స్వాములపై నెదుర్కొనిన బాసపదాళుల లోకమామ్యలునొ,
గోముగఁ గై తవాహనుటకునొదగి మూఁగలెయైన పోతనల్,
ధీమహిమొ ద్రిలోకములఁ దేర్చఁగఁ దత్త్వముఁ గ్రమ్ముఁజింపఁ జాల
స్వాములు నాదిశంకరు లలక్ష్మీతులై యిట నెందఱుండిరో!

- చ. చతురవచో విలాసముల సభ్యుల సన్నతులంది నాయకాం
చితులగుటల్, స్వధర్మమును నిల్పఁ ప్రభుత్వ నిరంకుశత్వదు
ర్గతి నొనగూడు నష్టములఁ గష్టములెల్ల నలక్ష్మ్యపెట్టుటల్,
విరతముగా నమస్త శుభవృత్తుల దేశము నొప్పకేసి యూ
ర్జితముగఁ దత్త్వజ్ఞ నిచయద్వితతి నుద్గతమా స్వకీయపుక
గృతులు గ్రహించుటల్, విధి వికృష్టత దుర్ఘట మయ్యెవారికి.
- సీ. రక్షప్రవాహాభి రహిఃజల్లులాడుచు నేగిసింహాసనో ద్వృత్తిగనుట,
మానవజాతిపెం పూనకుండఁగ దలూ దృఢకవాటమ్ము బంధించియుట,
హృదయవేదనను సహించియైనను సత్యమునుగప్పిపుచ్చఁగాఁ బూనుకొనుట,
యవమానజన్య లజ్జాధిక్యమును నేర్పు మీచ లోలో నణగించుకొనుట,
- గీ. గర్వమతులై న భోగుల గద్దెకడఁగవితవసీరాజుఁమ్ము లర్పించుచుట,
మొదలుగాఁగల యవిసీతిపుంజమడఁగె దిష్టమున నాశలటు నిరోధింపఁబడఁగ.
- చ. పానువడి వెట్టిగొల్పు నలమూఁకల నీచపు గొట్టులాట లె
చ్చినకడఁ దప్పిజాణియును జేరవు నారి ప్రశాంతభావముల్,
ఘోరరశాంతిజీవన విశాసపు ద్రోణికలందు నెంతో పా
వన మరువగ్రవమ్మయిన బాటలనేగిరి వారలెప్పుడుక.
- క. పాండుగఁడముఁ బ్రేమించెను డెందములక విశ్రమించి చెప్పరపురక
గ్రందుకొను పాపనాశ్రు న్యందన మర్థించుచుండు రనమమువారల్.

[అంగకవి 'గ్రే' రచన కనుపాదము]

ఆదర్శప్రాయురాలు

శ్రీమతి సి.హెచ్. పు. రమణమ్మగారు

‘కమలా! పేషెంట్ విశేషాలేమిట’ అంది విమల.

‘ఏముండే, చాపము, యమ్.బి.బి.యస్. చదివే విద్యార్థిఒకడు, జబ్బుతో బాధపడే ఒకపేదవానికోసం, తనశరీరంలోవుండే కొంత వేడిరక్తాన్ని యిచ్చివేస్తే, పేదవాడు బ్రతికి, ఆ త్యాగశీలుడు చనిపోయాడట. అంతా భగవల్లీల.’

‘ఏమిట, యెప్పుడూ పేదవాళ్లు పేదవాళ్లు అంటూ గోలపెడతావే. పేషెంట్ విశేషాలేమిట? లేకపోతే నీకు కనబడవా? లైసెన్స్ వారి అనే స్త్రీమరుడందా, వెల్లిపోయిందా? లూయిస్, వాళ్లస్త్రీమరు ఒకటి తప్పిపోయిందటగా?’

‘ఏమోనే యివన్నీ నాకేం తెలుస్తాయ్. నీకంటే మిత్రానికిగారిచ్చిన ఓడలవ్యాపారం ఉంది కాబట్టి, యేటక యెప్పుడువచ్చిందో, యెంత వేడుపెసగ వేసుకొని వెల్లిపోయిందో కావాలి. గాని నాకెందుకే యివన్నీ?’

‘మరేకావాలి నీకు? ఏ యేదోకనాయకులెప్పుడు జైలులో ఉంచబడింది, పేదవాని ఎవ్వడు ఆడరిస్తున్నాడో, యివా నీకు కావలసినవి? ఎంతసేపూ పేదలు పేదలో అని ఏడుస్తారు. మీకు వాళ్లముఖం ఏలాచూడ

బుద్ధవుతుండే? కావడీబద్దలాగు వంగిపోయిన నడుముల్లో, అరలంగుళం లోపలకుపోయిన కళ్లు, సన్నగా వెదురువాసాల్లాగుండే అవయవాలతో చెమటకారుస్తు నల్లగా మారిపోయిన చేతుల్లో, కేవలం అంటూ ఏడుస్తుండేవారల్ల విషయం ఆలోచించడమైనా ఎలాఆలోచిస్తారే మీరు?’

‘పోనీగాని, పరీక్షలై పోగానే ఏం చేస్తావ్?’ అంటూ మార్చేసింది సంభాషణకమల ఎంతసేపైనా ఛోరణి యిలాగే వోతుందని.

‘నీవేం చేస్తావ్?’
‘చేసేదేముంది...బి.సి. వూర్తి చేసి ఎక్కడో ఉద్యోగంచేసి మాతలికంద్రులను వోషించాలని చేశపేవచేస్తూ బీకలకోసం పాటుబడాలనేవున్నది. ఏమో మరి ఆపరమాత్ముని ఆదేశమెలావుండో! నీవేం చేస్తావ్?’

‘నేను చేసేదేమిట! ఏదో ఉన్న వ్యాపారాన్ని బాగ్రితగా నడుపుకోవడం, యింకో రెండువందల కూలీల్ని పెట్టింది ‘లాండింగు’ (Landing) కూడా మనమే చెయ్యడం అని వుంది’

‘మరి పెల్లి ఎప్పుడు చేసుకుంటావ్?’
‘పెల్లిమాట ఎత్తదు. ఒకరికి లొంగి వుండడం నాకిష్టములేదు. కాని నీమోస్తరుగా

సంపాదంలోకి దిగటంతోడనే దేశసేవో, బీద సేవో, వెట్టిసేవో, నాశనంబొతుంది అన్న ఆలోచనతో ముటుక్కుకాదు' అంది విమల.

విమల ఆలోచనలను చూచి ఒక చిరు సవ్య సవ్యకుంది కమల.

కమల విమలసహాపాతి; పేదరాలు. విమల ధనముతో తులతూగుచూపుంది.

భాగ్యమునకు తగిలెట్లుగానే మనుజుల ఆలోచనలు నడుస్తూవుంటాయి. విమల యెప్పుడు తన పడుపు పూర్తియగునా, యెప్పుడు మితిలేనిభాగ్యముతో తులతూగుతూ, నిర్భాగ్యులగు పేదవారిమీద 'హుకుమ్' చలాయించడమా అని ఆలోచిస్తూ వుంటుంది. ఆమె దృష్టికి ధనహీనులు యెందుకూ పనికిరారని దేశంలో భాగ్య భాగ్యములన్నీ అనుభవించడానికి తగరని అటువంటివారు చస్తేనే మేలనియు కనుపడు చుంటుంది. కాని కమలముటుక్కు అట్లు గాదు. పేదలను అడరించుట, విద్యరూపి వాళ్లకు విద్యచెప్పించుట, దేశమునకు సేవ చేయుట మొదలుగాగల ఆలోచనలు ఆమె చిన్నమనస్సుకు తట్టుచూపుండేవి. స్థితిలో కమల చాలా పేదరాలయినప్పటికి ఆమె మనస్సులోముటుక్కు చాలా గొప్పలోచనలు పుట్టుచూపుండేవి.

౨

మనసులో ప్రదేశములరూపనే వారి వారి భావించుట అధారపడివుంటుంది. కమల ది.సి. పూర్తిఅగుటతోడనే చెప్పుపట్టుం వెళ్లి

యెల్.టి. కూడా పూర్తిచేసి ఒక ఆడపిల్లల బడియందు ఏలూరులో హెడ్మిస్ట్రీస్ గా వుండి నెలకు నూటయేబది రూపాయలతరం తెస్తూ తలితండ్రులను పోషించి పోషింపు చున్నది. తలితండ్రులు మితిలేని ఆనందమును పొందుచూపుండేవారు. ఈమాదిరిగా నాలుగేళ్లు గడిచినాయి.

కమల క్రమక్రమముగా తన జ్ఞానమును అభివృద్ధి చేసుకొన్నది. పరిమాననది. దేశములోవున్న పెద్దలనయవలసనూ, తను కష్టపడి సంపాదించుకున్నదానితోనూ, అనాథలకు శరణాలయం ఒకటి కట్టించవలయునని అనుకున్నది. గాని ఆమె మనస్సంతా తను పుట్టిపెరిగి చదువుకున్నపూర్వగు గుంటూరు యాదేయున్నది. వుండదా మరి! 'జననీజన్మ భూమిశ్చ, స్వర్గాదపిగరీయసీ' అని వ్రాసే అన్నారా? అందుచేత గుంటూరులో 'శ్రీ భారతఅనాథశరణాలయం' అనే పేరుతో శరణాలయం కట్టించింది. కొద్దిరోజులలోనే ఆమె మొదలుపెట్టబోయేచదివే శాలకన్నీటి కిసి ప్రాకిపోయిరది. చాలామంది తమతమ విద్యలను ఆశరణాలయమునకే పంపుటకు మొదలుపెట్టినారు. పై పూర్ణనుండి అనాథలు విలంతువులు నగు బాలికలు దాదాపు యేబది మందివచ్చి ఆమె శరణువొచ్చినారు. పూర్తిలో వారంతా దాదాపు అరువదిలేక డెబ్బది మంది, భాగ్యవంతులయితేనేమి పేదవారయితే నేమి, వచ్చి ఆయూళ్లో ప్రవేశించినారు. అప్పట అన్నివిధములయిన విద్యలు నేర్పుతారు. హిందీ, సంగీతము, ఆంగ్లము, తెలుగు,

వ్యాయామము, నూలువడకుట, చేకవేడ మరీ యితర ప్రాశస్త్యములు మొదలగునవి అన్నిరకముల విద్యలను పిల్లలు నేర్చుతో నేర్చుకుంటూ వుండేవారు. కమలకు గాంధీ మతమున్న యాభ్యము, అందుచేత కద్దరు కట్టుట వారింటిరుపనులుచేయుట, తన కున్నవి సరికదా పిల్లలకుగూడా నేర్పించి ఆ పిల్లలను కన్నతల్లిగంటి యెక్కువగా నడుచుతో వారికి యేవిధమయిన లోపము లేకుండా పెంచుచున్నది. ఆకాలికలకుగూడా ఆ మాతృమూర్తి అంటి అటువంటి భయ భక్తులే వుండేవి. తిండిక యేమవుతాయి. చెట్టుఒకటి ఐతే విత్తునేరొకటిఅవునుందా? అందుచేత కమల తన ప్లాపించిన వ్రద్య మాన్ని తన అన్నగారి సహాయముచే ఒక విధముగా బాగానే నేర్చుతో గమవుకొని వున్నది.

ఇక ఆమె ఆశ్రమములో కార్యక్రమము చాలా పొగడతగిలినదిగావున్నది. విద్యార్థి నులు ఉదయం నాలుగుగంటలకే లేవడం కాలక్రమములు స్నానములు మొదలగునవి పూర్తిచేసుకొని అయిదు గంటలకల్లా, ప్రార్థనామందిరములోనికి వెళ్లవలయును. కమల కూడా అప్పటికప్పుడే స్నానము మొదలగు నవి పూర్తిచేసుకొని భిక్షువృత్తములు ధరించి మూర్తిభవించిన భారతమాతా యున్నట్లు వచ్చి తన నియమిత ప్లానమునందు చేతులు తోడించుకొని నిలుచుని వుంటుంది. పిల్లలంతా ప్రార్థనకు తయారుగానున్నపుడామె నిశ్చలమైన మనస్సుతో కర్ణమూసుకొని

'మండేమారతం' అనే కీర్తన శ్రవణముతో పాడుతుంది. ఆమె ప్రార్థన ముగించుటతోనే పిల్లలందరూ మహాత్ముడికి ప్రితుమైన 'విష్ణు జైతో' అనే కీర్తన పాడతారు. తరువాత కమల చాచాపు ఒక ఆరగంటపేపు భగవత్ గీతవదివి పిల్లలకు చెప్పితుంది. అటుతరువాత క్రమముల ప్రకారం కొంతమంది పిల్లలు వీణీయమొదలగు వాటితో ఇక్కని సంగీత మునుపాడి ఆశ్రమములో వుండే పశుపక్ష్యాదులను, మనుజులను, దివిగు భవవస్తువులను గూడా మేలుకొలుపుకొనుచున్నారా యను నట్లు మధురమగు కంఠముతో గలిపి సంగీత మునుపాడి ఆరుగంటలకల్లా వారివారి గదుల లోనికి వెళ్లిపోవుదురు. తరువాత యేమగుంటలకల్లా చర్చి అన్న ముఖమంది మూర్తికి వెళ్లి తమతమ పాఠములను గురువులయొద్ద భక్తి శ్రద్ధలతో నేర్చుకొని తిరిగి పదిగంటలకు తమ నియమిత గదులలోనికి వెళ్లి పోయెడివారు. తిరిగి రెండుగంటలకల్లా పూలునట్లు చదువుచున్నటు మాధుర్యగొనుట మొదలగునవి పూర్తిచేసుకొని నాలుగు గంటలవరకూ మూడులోపాకములను నేర్చుకొందురు. నాలుగుమొదలు అయిదుగంటల వరకూ కమలే వ్యయముగా పిల్లలందరికీ చ్యాయామవర్ధకులను నేర్పుతుంది. అటు తరువాత సాయంత్రము యేడుగంటలవరకూ ఆటలు, భోజనములు, ముగించుకొని పది గంటలవరకూ తమ పాఠములను నేర్చుకొనవలయును. పదిగంటలు చాటివతనువారే యెవ్వరునూ మేలుకొనియుండకూడదు.

ఇక విమలలో—దిన్ననాడు చెప్పినట్లు వ్యాపారాన్ని సృష్టిచేసింది. ఆమె క్రింద యిష్టమయ్యింది కూలీలుప్రన్నాడు. భాగ్యవంతురాలవనే గర్వముచే కళ్లు నెత్తి మీదకు వచ్చినది. రెండుచేతులా దబ్బు గణించుచున్నది. ఆమె అంటి కూలీలందరికీని అపరిమితమయిన ధయము. యేంచేస్తారు. ఉపనోపాధికి వేరుమాగ్గలేదు. రోజురోజుకూ భారతదేశమందు దర్శితులు, కూడూగుడ్డలు లేక 'అన్నమో రామచంద్రా' అని మలమలా కూడి చావవలసి వస్తున్నది. కష్టపడి రాత్రింబగట్టా ఓడమీద సముద్రములో పని చేయుట సరికదా యజమానుల చీవాట్లు చెప్పుచెప్పులు వారు పడలేకుండానున్నారు. యెవరికయినా యెంతకష్టపడి పనిచేసినా సంతోషించి అదరించే యజమానులుంటు వారి కష్టములు పటాపంచలగును. గాని విమల సంగతి అట్లు కాదాయెను. కూలీలు ముటుక్కు యేమిచేస్తారు. దబ్బు మదము చేత విమలకు కళ్లు కమపించుటలేదు. కమల సంగతియే మరచిపోయినది. తను అడుగది అటు పాడునదిపాటు.

3

తనపాతకాల చందాలనిమిత్తమై కమల విమలణిన్న ఊరు వెళ్లినది. అచ్చటికి వెళ్లిన తోడనే విమల సంగతంతా తెలిపినది. కూలీలు పోవేసే గంటలుతగ్గించమని, కూలీదబ్బు ఎక్కువచేయమని ప్రార్థిస్తూన్నాగాని ఆమె విశదంలేదు. అందుచే కూలీలంతా సమ్మె కట్టా లనుకుంటున్నారని వింది. అనాడు

సాయంత్రం సభలో కూలీలంతా ఏకమవలె నని, తమకష్టాన్ని బాపేవరకూ పనిలోనికి వెళ్లకూడదని చెప్పింది. కూలీలులేని యజ మానుడుగాని, యజమానురాలుగాని, ప్రాణాలులేనిదేహీలని, పేదకూలీల త్నేమమే యజమానురాలి బలమని ఉపన్యసించిన తరు వాత కూలీలకందరికీ పట్టుధల్ దైర్యం పెం పొందినాయి. పట్టిపట్టు వదలకూడదని నిశ్చ యించుకున్నారు.

నాలుగురోజులు గడచిపోయినవి. కూలీలు పనిలోకి వెళ్లడంలేదు. విమలకు ఆశ్చర్యం చేస్తోంది. ఉపన్యాసలిచ్చేవ్యక్తి యెవరో, తనపక్షకువ నీకాల్పిచేస్తామన్నంత ఆసేకంతో వుంది. గవర్నమెంటుసహాయంవల్ల కూలీల పందరినీ, నాశనంచేయాలనేటటువంటు ఆలో చనకూడావుట్టింది. కాని ఏమిచేయుటకును పాలుపోకుండా వున్నదామెను. అప్పుడు వాళ్లతో రాజీపడితే బాగుంటుందనుకొంది. అందుచేత మధ్యవర్తున్ని కూలీలవద్దకు పంపి నది. కూలీలంతా వాళ్ళవైపు మధ్యవర్తిగా మాట్లాడడానికి కమలను ప్రార్థించినారు. కమల సరేవన్నది.

అదిఒకరోజు సాయంత్రం. ఇంకాకొంచె మునేపటికే సూర్యుడు ఆకాశమంతా నెత్తురు పూసేస్తాడు, అటువంటి సమయమందు కమ లను చూడ్డానికని ఆమెబంగళాకు బయలు దేరింది. మొదట గర్వముతో మిగిసిపనుచున్న విమలకు, కమల జ్ఞాపకానికేరాలేదు. అందు చేత ఆమె తన్నుపుసుచూచుటకు వీలులేదని కబురుపంపినది. గాని చివరకు ఆమెరాకకు

అంగీకరించింది. పేదరాలగు కమలతో మాట్లాడడానికి ఆమెపరువుకు భంగమవుతోంది. కమలవెళ్లి వారి చిన్నప్పటిసంగంలా జ్ఞాపకంచేసింది. గాని ధనమదాంధురాలగు విమలకు అవియేమియును చెవికి సోకడములేదు. యెల్లాగయితేనేమి, దయార్థి హృదయయగు కమల, విమలతో, తన ఓడలలో పనిచేసి కులీలవిషయమై యెత్తినది. వారిని దయతో చూడమని ప్రతిమలాడింది. అంతకంతకు కమలమీద కోపము యెక్కువ అయినది. రోగికి పథ్యపుమెతుకులు రుద్దిస్తాయా? చివరకు విమలకు యేమి దానితోచక నౌకర్లలను పిలిపించి కమలను యింటినుండి తరిమివేయవల్లు ఆజ్ఞాపించినది. కమల తన్ను కులీలువంపేరని వాళ్ళకు కావలసినపని గంటలు తగ్గించమనియు, శతము యెక్కువచేయమనియు అని అడిగింది. అహంకారమడముచేత విమల తనవల్లే యిదిఅంతా వచ్చిందని, తన్ను నాశనంచేయాలంటే కొన్నినిముషాలుపట్టదని కమలపై కోప్పడసాగింది. కాని కమల కరుణారసపూరిత, కోపమేమిటో యెరుగదు. విమలయును కులీలు తిండిలేక మాడుచున్నారు. వారిమీద కొంచెం జాలిచూపించుఅని ప్రార్థించుచున్నారు. గర్భదరిద్రులగు కులీలు తమకమలాదేవి యేమివార్తలెన్నుండో యని బయట విమల గుమ్మముముందు బారులుదీర్చి కూర్చున్నారు. కమలను నౌకరు చెయ్యిపట్టుకొని బయటకు గెంటడం చూచేటప్పటికీ అందరికీ ఒకమ్మడి విమలమీద తిరుగుబడుదామా అని అనిపించినది. కాని కమలచెప్పే శాంతవచ

నాలవల్ల వారిఅగ్ని చల్లారిపోయింది. ద్రావదీ వస్త్రావహారణమే కారవనాశనానికి అదియెట్లు అన్నాడు. ఇదికూడా.....

కమల కూలీలందరికీ నీతినిబోధించినది. ఓర్పుతో పూజమని వారికి ధైర్యముచెప్పింది. వారి క్షేమమ కోసకము తన శక్తికొలదీ పాటుపడతానన్నది. వారిని ఆడరించి సమదాయించినది. కమలయందు విమలకు పాముపగ. గాని విమలకు అపరిమితమైన దయ, జాలి; ఆమెను మంచదారిలోనికి యెట్లు తీసికొనివత్తువాయని ఆలోచింపసాగింది. కులీలు ఆశ్చర్యపడిపోతున్నారు.

౪

కులీలంతా యిప్పుడు కమలసహాయంతో తమంతటతాము కంపెనీయేర్పాటు చేసుకొన్నారు. ప్రతికూలీకీ దానిలో భాగముంది. తాము మొదటినెలలోజల్లో సంపాదించే దానిలో సంగం వాటాక్రింద పోతుందని కావలసినడబ్బంతా కమలేయిచ్చినది. కులీలు, యాకంపెనీకి అధ్యక్షురాలుగా ఎన్నుకొన్నారు. వచ్చేలాభాల్లో కమలచే స్థాపింపబడిన అనాధశరణాలయానికి నాలుగోవంతు యిచ్చివేస్తారు. మిగిలినది కంపెనీకి పెట్టుబడికి వినియోగిస్తారు.

విమలవ్యాపారం దీనివల్ల పడిపోయింది. మండిపడిపోతున్నది. యాసంగతంతావిన్నది. యెల్లాగయినా కమలను యీలోకముండిపంపి, ఆకంపెనీని నాశనంచేస్తేనేగాని తనకు శ్రేయస్సులేదనుకొంది. అందుచేత ఓరోజున కమలను చూచుటకువచ్చినా నమమితో

ఆమెవద్దకు వచ్చినది. రహస్యముగా మాట్లాడవలెనని ఆమెకు కబురుపంపినది. విమల వచ్చిందనగానే, కమల ఆమెను దయతో ఆహ్వానముచేసింది. క్షేమసమాచారాన్ని అడిగింది. విమలమటుక్కు. కమలను తుదముట్టింప, ఆలోచనచేస్తూవున్నది. అనుకూల పరిస్థితులకోసం యెదురుచూస్తూన్నది.

కమల పరాశరానున్నపుడు, విమల తాను దుస్తులలోదాచిన బాకును పైకితీసింది. ఆ సమయమందే కమలకోసం యెవరో వచ్చారనిన్ని, కార్డు యిచ్చినారనిన్నీ చెప్పడానికి ఓకూలీవచ్చాడు. అతడు యీదృశ్యాన్ని చూచాడు. భుజాన్నిపున్న గొడ్డలిని విమలవైపు విసరివేసినాడు. దాంతో, నిద్రనుండి మేల్కొన్నదానివలె పులికిపడి లేచింది. ఇదంతా ఒక్కనిముసంలోజరిగింది. అందుచేత ఆమె నిర్ఘాంతపడిపోయింది.

కాని కమల విమలకుసంభవించిన స్థితికి చాలా విచారపడినది. కూలీని చివాట్లు పెట్టినది. వెంటనే డాక్టరుకు కబురుపంపినది. అతనిచ్చిచూచి బెబ్బబలమైనది. మాడుకు

తగిలినది గనుక లాభములేదనిచెప్పి చక్కావెల్లిపోయాడు. విమల చావుబ్రతుకులమీద వున్నది. రక్తం కాల్యంగా ప్రవహించుచున్నది. ఆమెకు నెనుకటి తనుచేసిన అకార్యములన్నీ జ్ఞాపమునకు రాసాగివి. అపరిమితమయిన బాధపడుచున్నది. కమల పువచారాలు చేస్తున్నది. ఆమెకు కళ్ళమెబడినీళ్లు ఏకథారగా ప్రవహించుచున్నవి. తనకత్తికొలది విమలను బ్రతికించడంకోసం ప్రయత్నాలు చేసింది. గాని లాభము లేకపోయినది. విమలప్రాణములు నిముషాలమీద నున్నవి. తనుచేసిన దుర్మార్గములకు పశ్చాత్తాపపడినది. కమలను చేతులుపట్టుకొని శ్రమింపమని ప్రార్థించినది. పదివేలరూపాయలకు కమల శరణాలయమునకు చెక్కు వ్రాసియిచ్చినది. చేతులెత్తి పరమార్థము, తనపాపములను శ్రమింపమని వేడుకున్నది. “కమలా నీవు ఆదర్శప్రాయురాలవు” అని ఆఖరుమాటగా అన్నది. చీకటి నలునైపులా ఆవరించినది. విమలప్రాణాలు ఆమెచుండిలేది పంచభూతములలోకలసిపోయినవి. భగవంతునిమాయ!

శ్లో॥ శ్లోకార్థేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః ।

పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్ ॥

“మీరు మారాలో చనవెయ్యండి. మీ బుద్ధిని తీక్షణంగా వుపయోగించి జరగబోయే పరిస్థితులను గమనించండి. పాశ్చాత్యదేశ స్త్రీలల్లా, మనదేశ స్త్రీలూ, మనదేశపు ఆచారములూ, మనసంఘమూ ఒప్పుదు. చెప్పవలసినది మరిచిపోయా, అన్నీ యెలావున్నాయో మనదేశపు పురుషస్వభావం ఒప్పుదు.” అంది సీత.

“సీతా! అస్తమానం విశేష వాదమేనా? ఎప్పుడూ ఒకటిపద్ధతా, మనమూత్రం వాగవేళ అక్కరలేదా, చూడు; ఆదేశంలో పురుషులూ, స్త్రీలూ ఏదిథం అయిన ఎరమరికా లేకుండా కలక పెరికి వుంటారు. అచటి స్త్రీలకు కావలసినంత వ్యవస్థ: స్త్రీ యిష్టం స్త్రీ మీదకే ఆధారపడివుంటుంది. ఆమె ఏమి చేసిననూ సరే...” అని రామారావు చెప్పబోతూంటే సీత. తలలున తప్పద్రుగం మొదలుపెట్టింది.

“అగండి! ఆమెకు వ్యవస్థ ఎక్కవఅంటే ఆ పురుషుని వికారమృదయాన్నీ, ఉదారతనీ కొనియాడవలసివుంది. అయితే మనసంఘం స్త్రీలపాలిటి మరణశృంఖలం, మనదేశపు పురుషులు మంచి మృదయలు, అమమావహారితులు; సహనంఅనేది వారికి లేవలేదు.” అంది సీత నిశ్చలంగా.

“అయితే మత్స్య క్లబ్బుకు వస్తావా రావా? అర్వా! నిన్ను వద్దించేసరికి వాప్రాణంపోతోంది. మన స్త్రీలను మేలితీతువపద్ధామన్నా రాకే! అందుకనే మేమొకవ్యక్తులను మూఢవక్రవర్తులనీ, బానిసలనీ ఎత్తివ్రాసింది.”

“మీ చెన్నున్నావరే; నేనుమూత్రం క్లబ్బుకురాను. మీరంతగా పట్టుదలగావుంటే ఈవూల్లో అదవాల్ల

క్లబ్బు ఒకటి స్థాపించడాన్ని ప్రయత్నించండి. ఆదికాలమంటే మనహిందూవనితలకి మానమే ప్రాణంగా వుంటోంది. అందుకే మనదేశం పాతీతత్వాన్ని కేసు మోకింది. మనతూర్పులు ఎంతో కష్టపడి అర్జించిన ఆ చిరతర కీర్తిని క్షణంలో మనం పాడుచేయవలసినది మగవాళ్ల క్లబ్బుకు రాను. అవిషయంలో నన్ను కాపించకండి. మీన్నేమీతులకు బోధించి వారిభార్యల నేడిపించకండి.” అంది ఖండితంగా.

“సరే, చాలించు నీ వ్యాఖ్యానం నీయిష్టమూ, నాయుష్టమూ, వారంతోజాలలో నీవు నీపిచ్చిపూహల్నీ, ఆచారాలనీ నీమనస్సులోనుంచి త్రోసి క్లబ్బుకు రావాలి. లేకపోతే నీకూనాకూ చాలాగ్రంథం జరిగి రుంది.” అంటూ కొంతో చివాలున లేచి వెళ్లిపోయాడు రామారావు.

పాపం సీత ఏంచేస్తుంది! తనకు మగవాళ్ల క్లబ్బుకు వెళ్లడం యిష్టంలేదు. ఆవూల్లో అదవాల్ల క్లబ్బులేదు. ఇదితరలో తనకు చదువురాదనీ, ముఖ్యంగా ఇంట్లో రాదనీ చాలాగ్రంథం జరిపితే ఎల్లాగో కష్టపడి పెట్టివ్యక్తమన పరీక్ష ప్యాసయింది. తనతో ఏకాయతమ్మంటే యిష్టంలేకపోయినా అలవాటు చేసుకున్నది కూడి.

ఆప్త దింజెన్నా యిష్టంలేనిపని ఎలాగా అని విచారిస్తునే ఈశీచైరులో పడుకుని నిద్రపోయింది.

* * *

రామారావు లండన్లో కొరిస్తురు పరీక్ష ప్యాసయి స్వదేశాన్నివచ్చి బిల్లకట్టాడు. అతడు అక్కడవున్న మూడుసంచర్యరాల్లా మనస్సుకు వాటివని అక్కడి

శ్రీల ప్రవర్తన. కాంచనది శ్వేతముఖుల పేక హండ్. నిరంతర సావాసం. ఆ దొరసామలలో ఆవ దంపల్ల ఆరివి కిచ్చటి శ్రీలప్రవర్తన వేదభాషలు ఎక్కువగా చిరాకు కలిగించేవి. ముఖ్యంగా తన భార్యవిషయంలో ఆరిమ తనదేశంలో శ్రీలమహా “సమంపహమ్మలు” అండాలునీ, తెప్పించాలనీ నిక్క యించుకున్నాడు. అచట ప్రతివిషయంలో శ్రీత్రం దశం ఇచట పది బాలవెయక శ్రీత్రందశం ఆరికి చాలా అవీరపుగా తోచింది. ప్రస్తుతం ఒకపంపుం స్థాపించాడు. దానికి తోమ్మంతుగురే సభ్యులయినప్పటికీ వారందరూ రామారావు ప్రాణమేహితులే!! వారందరూ రామారావుదేవునట్లు విశేషారే!! అపంపుంలో శ్రీలమహా హమ్మ, రిచ్చాలనీ, వారిమహా క్లబ్బులో సభ్యురాల్యంగా చేర్చించాలనీ ఓ తీర్మానాన్ని ఇలవదచి వెల్లడిచేశారు. కాని క్లబ్బుకు రాసా హసించే శ్రీలెవరూ లేకపోయారు. రామారావు ఓ అలాచన చేశాడు.

మొదట మొదలైతే తమభార్యలను క్లబ్బుకు తీసుకురావాలనీ అవ్వకు గాని, ఇతర శ్రీలలో చురుకు, వుత్సాహం వుట్టదనీ పోచ్చురించాడు. ఆపని ఎవరికీ చురుకులో యిష్టంలేకపోయినప్పటికీ వదనాగతతమ లోటువస్తుండనే వుద్దేశ్యంతో, వారివారి భార్యలను క్లబ్బుకు రమ్మని తోసిస్తున్నారు. కాని వారందరూ ఆవిషయంలో నీకను పోదనీనుకులే అయ్యారు. ఊల్లో ఎక్కడహానినా రామారావుని గురించే దిగ్గంగా చెప్పవంటున్నారు. పాపం, నీర కిదంతా తలకొట్టినట్లుగావుంది. భర్తలోక్క నీదేవు వూర్వసాంప్రదాయాన్ని, గౌరవాన్ని పాడుచేయ దమా—లేక స్వాధ్యక్షభర్యం కొరకు భర్తను వ్యతిరే కించదమా—అనేసాడు తీర్మానాలూ ఆ మొదలమ్మని అంతోడనవూరించి చేసేసాయి. తనపితిలోనే దిగ్గతా మొదల భార్యలంతా వుంటారని తలచి వాళ్లవలనో తీసుకుని ఏకో చకటి నిక్కయించేకొంటే నయ గురితోపాటవేచేయవని సమాధాన పడింది.

2

దుక్కిణి, దాక్కుడు క్రిష్ణారావుభార్య: మంచితెలివి, చురుకు గలది. కాపరాన్నివచ్చి రెండేళ్లయింది. తమకు బాగా చదివింది; కొద్దిగా అంగ్లంలో ప్రవేశం కలుగుతోంది. క్రిష్ణారావు మాడేళ్లమంచి ప్రాక్టీసు చేస్తున్నాడు. రామారావుకు చాల్యపేహియారు. రెన్ల రెండ్రీ దగ్గరే వున్నాడు. ఒక్కడే కొడుకువదంపల్ల చిన్నప్పటినుంచీ, గారాబం పట్టుదలా ఎక్కువ.

ఆరిమహా క్లబ్బులో సభ్యు దవదంపల్ల దుక్కి డివి క్లబ్బుకు రమ్మని నయాన్నీ భయాన్నీ ఇలవంత పెడుతున్నాడు. దుక్కిణి తనపితి ఆత్త మామలలో తెప్పి వారితే మందరింప చేయాలనుకుంది.

ఒకలోలవ క్రిష్ణారావు భోజనంచేస్తున్నాడు. తల్లి వడ్డిస్తూ “ఏంరా, బాబూ, ఏమిటిగీల—ఊల్లో అంతా అల్లరిగావుంది!! ఆ రామారావుకు విచ్చాయేమిటి? శ్రీలకు హమ్మరినవ్వడం ఏమిటి? మగవాళ్లతో సమా నంగా తిరగడం ఏమిటి? ఏమిహోరం వచ్చింతరా బాబూ; మాకాలంలో యిల్లాంటివెరుగుదుమా? పరువుమర్యాదా అక్కరలేకుట్రా? ఏమో; విశేషా లేం బాగుందనేదర్పాయి.” అంది

“అందులో తప్పేముంది చూడు. పెద్దపెద్ద వూళ్లల్లో అందరూ వెళ్లటంలేదా? వాళ్లందరూ పాడైపోతున్నారా? ఇంట్లోవున్నవారేతా పతి ప్రతేయ!!” అన్నాడు క్రిష్ణారావు.

“చూడు! డిట్టికతెక్కువగారమ్మాయి ముగా క్లబ్బో చదువుకుంటోందిట. ఆ అమ్మాయి నెలా చెప్పవంటున్నాడు. మనవి అలాగే చెప్పవంటారు. చెప్పేట తప్పుకోవడం ఎంతవేపు. హూని అతని భార్య అలా ఇలా అవి చెప్పవంటారు.” అంది తల్లి.

“ఆ అమ్మాయి చదువుకోసం అన్నీ భరిస్తుంది. క్రొత్తలో చెప్పవంటారు. తమవారే అందరూ మొదలుపెడితే అదీ ఒక అచారమే అయిపోతుంది.

చదువురాకపోలే నీలానూ నీ కోడలులానూ ప్రపంచ సంగతులేనీ తెలియకుండా మూర్ఖువు ఆచారాల పిచ్చితో, మాపక్కమందుకాల్లా ఇంట్లో పడివుంటాడు. మరది పొడవంటుం—నాకు మట్టిగపొయ్యి. నాయుష్టం మేల క్లబ్బుకు నీమకుమరతాను. నాయుష్టంవచ్చినట్లు చేస్తూ, నీమర్యాదా దక్కించుకో” అన్నాడు.

పాపం దుర్లభ్యుగాను మర్లా మాట్లాడలేదు. క్రిష్ణ రావుకు చాలాకోపం వచ్చింది. చెయ్యికడుక్కొని మేదమీదికి వెళ్లిపోయినాడు. ఇదంతా దుక్కలే చేపించి భావించి ఆమెమీద కోపగ్లాడు. ఆమెకు తగినగర్వ నిధిగాలమకుంటూ పడుకుని నిద్రపోయినాడు.

దుక్కడి కోపంచేసి గదిలోకి వచ్చేసరికి క్రిష్ణ రావు నిద్రపోతున్నాడు. పక్కంలో తానుపెట్టిక తమలపానుచిలకటూ, చెక్కపోడి అలాగే వుండి పోయాం. సంగతంతా గ్రహించింది. దుక్కగదిలోకి వెళ్లి పొటలుపొడుకూ రాట్నం త్రిప్పరూంది. కాని ఆమెనును మనసులో లేదు. దారం తీస్తూందన్న మాటగాని అది పూర్వపు ముచ్చితాన్ని కోల్పోయింది. పుటిపెక్కినదారం వెంటనే కదురుకు చుట్టక పరభ్యాసంతో ఎక్కువ త్రిప్పకంవల్ల అమర్లకు దారం పుటుకూ పుటుకూ తెగిపోతోంది!! ఆమెకు ప్రతిదిను దారంతోయినం ఎంతవుత్సాహంగా వుండేదో ఆదిను అంతకురట్టింపు విసుగ్గా వుండామెను. “దుక్కడి నీమచ్చితపు చేతుల్లా తీసిన దారం నీలాగే మృదువుగా వుంటూందిమహా!” అని అంటూండేవాడు క్రిష్ణరావు తమచుగా.

దుక్కడి రంధ్ర కింగ్రెసునాయకు దవదంవల్ల ఆమెకు చిన్నతనాన్నుంచి కద్దనూ, స్వదేశీవస్తువులూ అంటే ఎక్కువయ్యింది. ఆమె నిరంతర కద్దనవస్త్రధారిణి. ఆమె పాద్యమైనంతవరకూ తేజీయవస్తువులనే పుసయోగించేది. కమ్మలు మిరుముట్టుకోల్సే వింకవింక రంగుల్లా, వింక మెరుగుల్లా, ఎన్నిగకాల విజేతీయ

గాజులు వచ్చినా, ఆమె వల్లది కాకమాస్త్రీగాజులనూ తెల్లని వంతెనగాజుల్నే ధరిస్తుందిగాని ఎన్నడూ బ్యామోహపడదు.

ఆమె కేవల చిన్నవాటి సంగతులనూ, ఈ గెండు చువర్సరాల్నించీ అమర్లవస్త్రాన్న రవర్ధగ్గ అవ్యాజానురాగాన్ని కలుచుకుంటుండగానే క్యామలవచ్చి “వదివా! బీనీళ్లుకాగాయట! అమ్మ రమ్మంటూంటి.” అంది. వెంటనే దుక్కడి బీతయారు చేయడానికి క్రిందకు వెళ్లింది. అల్లా వెల్లంకో లేదో క్రిష్ణరావు చివాలునలేచి ముఖం కడుక్కుని ద్రవ్యుజేసుకుని కిధిలోకి వెళ్లిపోయాడు. ఒక అరగంటకు పెండివెల్లంతో చేడి పకోడీలూ, గ్లామతో మంచినీళ్లూ, బీ పప్పున వచ్చింది దుక్కడి. కాని అక్కడ ఎవరూలేదే!! గదిలోకి వెళ్లిచూచింది. అక్కడ బట్టలులేవు. ఆమెకు పిడుగు నెత్తిమీద పడినట్లయింది. అవన్నీ ద్రావరు మీద పడినీ కళ్లనీళ్లతో మంచమీద కూలబడి పోయింది.

3

పాయంకాలం నాలుగుగంటలయ్యింది. దా!! క్రిష్ణ రావుగారింటి వగ్గర కా రాగింది. పీతాదేవి కాదుదీ చురచు లోపలికివెళ్లి “దుక్కడి” అని పిలిచింది. కాని దుక్కడి మరదలు క్యామల ఎవరూగ్నింది. “మీదదివ యేదీ! అన్నగా రింట్లోవున్నారా? అమ్మ గారేదీ?” అని ప్రశ్నచరంపర ముడిపించింది. క్యామల పతేళ్ల పిల్ల. కడపారపుపిల్ల ఆవహంచేత గారవం ఎక్కువ. క్యామల పీదను అక్క అనీ రామారావుని కాక అనీ పిలుస్తుంది. “అక్కా! మరేం అన్నయ్యకి వదివ క్లబ్బుకు రాలేదని కోపంవచ్చి మరేం మధ్యాహ్నం అన్నం పరిగా తివలేదు. వదివతో నెబ్బలాడాడు. మరి “బీ” మాదా గ్రాగకుండా ఎవరితో చెప్పుకుండా ఎక్కడకో వెళ్లి పోయాడు. వదివ యేదీ మేదమీద పడుక్కుంది. అమ్మ పడమటింట్లో పడుకుంది. రా! మనం మేదమీదికి వెదదం” అంది. ఈ మాట

విశేషము. నీరముఖం కాంతినిహితము. తలతల తోయింది. నోటమాట వాడేదు. ఆమె ఆయింటికి వంగలా అయిపోయిపోయింది. రేపుపనిచేసిన ప్లామె సిగ్గుతో తలవంచుకొని నూనంగా క్యామల వెనక మేడ మీదికి వెళ్లింది. కాని ఎప్పుటిలా యెక్కువ ఎడటికి వారవగా వెళ్ళడాన్నికాని, వదివాటంటూ వేళా కోరాలు చేయడాన్నికాని ఆవిదన సామానం కలగలేదు.

తాను హాల్లో బస్సులోనున్నది క్యామలచేత యెక్కువకి రేపనవచ్చునట్లు కలుగపించింది. వెంటనే యెక్కువ ముఖంతుడుతుంటూ రవరాధ వామెకు తెలియ నుండా చేయడానికి లేచి చిరువత్స తేచ్చునుంటూ “నీతా” అంటూవచ్చింది. కాని యెక్కువ కళ్ళవారి ఎర్రగా జ్యోతులల్లావున్నాయి. పచ్చనిచాయతో కళలుకట్టి ఆమెముఖం ఎర్రతార వికాసహీనంగా ఆమెకు చూడగానే నీర సంగతంతా గ్రహించింది. అమెవన్నా తానే ఒకవిధంగా దైర్యవంతురాలనని రలచి ముగింకదైర్యంతో “ఏమిటివరస!! అలా వున్నావే?” అంటూ ఏమిఎరుగవట్టుగా అడిగింది.

“నీతా! తల్లివుట్టిలు మేరమారు యెరుగడట! అలా వుంది. అన్నగారి యెన్నతాళయాల్ని నేననుభవించు న్నప్పుడు మాఅన్నగారి అర్థకరీరానివైన నువ్వు తెలి యనిచాడలా నటిస్తావెందుట?” అంది. యెక్కువ తమత్కారభాషిణి.

“నలే! దానికేంతే. అనిషయంలో నీవుజ్జేక్కుం ఏమిటి? ఏకో ఒక గట్టివుపాయంచేసి నీది సందర్భ కూష్యంఅయిన ఈసాక్షాత్త్య వాగ్వికారా వ్యామోహ భవనాన్ని పడగొట్టి మనమే మన ఆచారానికి పరి పోయేటట్లు ఒక నిట్టమైన నూనెభవనాన్ని నిర్మించు కోవాలి. అదైక్యపడితే ఏమీ లాభంలేదు.”

“అయితే నీతా ఏమంటావు. క్లబ్బుకి వెళ్ళడమా ఏవుజ్జేక్కుం!! చూడు మనచేకలలో స్త్రీలుంటే ఎంత పూజ్యభావమో! ఎంతగౌరవమో! మనం పురుషుల

క్లబ్బులోకి వెళ్ళామంటే మనం వారితో సమానంగానేయి కలిపి రెగగామంటే యింక స్త్రీ అనేవిలువ యేమేనా వున్నదా? ఉత్సవవివాహా! మేళంచేతే భోగంవాళ్ళకే మనకే యింక తారతమ్యం యేమింది? వారెంత గౌర వింపబడుతున్నారో మనకూడా అంతే పూజింప బడుతాం. ఇక మలాంగన అనే పదానికి ఏకోలేది. అందుకనే వారునూడా వారి మేళతాళాలు, వారి వృత్తిమాని వివాహాలుచేసుకుని మలాంగన అనే పదా నికి అర్హత సంపాదించడానికి పాటుపడుతున్నారు. అవకాశండా అన్నగారి ఉన్నతాళయాల్ని చెల్లవను టను, వింతలనుటను నీలులేదు. ఎందుచేతనంటూ— చూడు—ఇప్పుడు మహాపండితులంతాకలిసి “స్త్రీలు, వాట్యంగం త్రోక్కూరి. అప్రమగాని వాట్యంగ, వాట్యంగాని రసికత ఉద్దరింపబడ”దని ఒక పెద్ద పూమాను పైకితెలియచ్చి దానిని ఆచరణలోకి తీసుకు రాప్రయత్నిస్తున్నారు.”

నీర “ఒహో! సరే. దారికన్నా యిదేరాను. ఇది అంటే యింకా మగవారితో సమానంగా వాళ్ళబ్బును పోవడం, వారితో సమానంగా విషయాలు చర్చించ రమూ, పరదాగా ఆటలా పాటలాగాని—యెక్కువకి! దీనికే మనం,—నీవు నీముఖం, కళ్ళూ కందిపోయే టట్లు విచారించడం, మేమెల్లకంటేమూ ఆహాదించడం చేస్తున్నాం. ఇంకా మనలాటివారు ఎంత గాఢరా పడుతున్నారో, మరి ఆవాటకాల్లో పాత్రలుధరించి నటించడం ఎలాగో! అతి హేయంతావా! యెక్కువకి! అర్యా! కలదుమంటే వట్లు అలదరిస్తాంది!! మలస్త్రీ లందరూ వాట్యంగప్రవేశ మవుతుంటే, యింక వ్యధి దార నిర్మాణవత్తుం అమలులోకెచ్చి ఆ వేగ్యా మలాన్ని తాళించడంఎందుకూ. ఇంకా లేవునడయ వట్ల మీఅన్నగారి తండా! ఈతలమీంకా ప్రవేశించ లేదు. అయినా మన మగవాడే వివేకాధీనం నడి స్త్రీ అంది. నలుగురికాకోట చేరడం. ఆకారసానుల ప్రవర్తనాన్ని జరించడం, ఏకో ఒక పిచ్చిపూమాని

నిర్ధారించేమోచడం, ఇతరులతోనచ్చి-పున్నాదుగా భోజన అయినభోగ్య, అజ్ఞానము, అమాయకులూ అయిన విద్యలు చాలిని బాధించడం, చాలి తీర్మానం ప్రకారం నడచుకోవడం.

రుక్మిణి:—నీరే! దానికి నివర్తనం మనమే. కాని యింత మంచి, చెడ్డ, యుక్తయుక్త విచక్షణ లేక వారు చెప్పారే అమోఘ, మనశేవావుచోదూ-భారత స్త్రీ పరపురుషుని కష్టాన్ని చూడవని స్పృహించవని చింతించి నీవే మనం పమ్మిచేయవలెనా!!

నీరే:—అయితే నాలుగోదలమధ్యా, అది చాలక పరచాలమోదావేమనని చదివుండవలెనా! ఇక నేరం చేసి ఖయిదునమధించే ఖయిదీకన్నా, పశువుకన్నా మనలో యెక్కువ ఏముంది? అల్లాపడి లోకభ్రాతృత్వం లేకుండా వుండవలెనా!!

రుక్మిణి:—అదిగో, మాఅన్నగారిగారి నీకు చాలా తగిలించే!! మరి అర్థాంగివికామా, అలా అంటావో అవనో అనే అనుకుంటున్నా, మరి ఏమిటిసాధనం?

నీరే:—అల్లా చాలిరా మనంమూత్రం చేతకాని వారమా, వారు పురుషులకల్లు స్థాపించుకుంటే, మనం స్త్రీలకు కల్లు స్థాపించుకుందాం. ప్రస్తుతం మాయింట్లో కాగీగావున్న వంటివుంది. మాకు ఆంధ్ర పత్రిక, భారతి, గృహలక్ష్మి, హిందూనుండరీ, Hindu సేవమా వస్తాయి. ముందు విశ్వేశ్వరభూషణ కావిస్తే రయవార మెల్లిగా మత్స్యానేమా తంటాలు పడతాం. ఏమంటావు?

రుక్మిణి:—ఓ అల్లాగే కాని నీరే నీ ప్రామాణ్యం చూడాలి. చెప్పినంతమాత్రాన్ని విశదీకరించు. మధ్యాహ్నం ఆర్తగాయ చెప్పారనేగా భోజనంచేయక, టీ పుచ్చుకోక, మాటాడకవెళ్లారు!!

నీరే:—నేను దానికే తగిన ఎక్కువేశాను. దీని కంటకూ కారములు మాఅమ్మగారు. కమల వాకిమనమ్మ త్రిప్పితే అందరూ దారికి వారేవస్తారు. ఆపాపము తానుకీ మత్స్య సాయపడాలి. అందుకనే వచ్చాను.

రుక్మిణి:—ఏమిటని?

నీరే:—ఇలాకా, (చెవిలోనెక్కువ) రుక్మిణి చకచకావచ్చడం నువ్వంటిపెట్టింది. నీరే—అల్లా! ఇప్పుడుకాదు వచ్చడం. వారికి పశ్చాత్తాపం కలిగి నవ్వుడు, మనస్తాయత్నం సాగకమయినప్పుడు, మన విజ్ఞానం. లేవు తప్పకుండా మరువకుమనా. విన్నగారి దర్శనంకూడా చేశావెదరా. మత్స్యా వస్తావా?

ఇదంతాకలిక పడకుంటింట్లో వెళ్లారు. మర్నమృతగారు నీరమనాని పోషణగా “ఓనాగో! చొరసానులు కాలోలు. ఇలా దయచెయ్యండి. అంతా కుకలమా?” అన్నది.

నీరే:—విన్నగారూ! ఇంకా అవండే వేళాకోళం యెందుకూ!! నేమయితే మికోదలుమూత్రం అవకుండా వుంటుండేటికీ? అది జవాబిచ్చింది. మర్నమృతగారు హుమారు కొంతం తగ్గింది.

“అయితే అమ్మయ్యా, ఏమిటిదంతా? నామీమా పాలుపోవడంలేదు.”

నీరే:—విన్నగారూ, తప్పుతామిది. మీది అంటే “మిది” కాదులేండి. మనహిందూజాతి తల్లిదండ్రులది. ఎందుచేత నంటారా? బాలురకు చదువురావాలని, పెద్దపురోగ్యాలు చెయ్యాలని, వారిని చిన్నప్పడే—అంటే—జ్ఞానం రాకమునుకే, స్వదేశం యందు దృష్టిపారకముండే తనజాతి సంఘంఅంటే అర్థం తెలియకముండే ధనాతులైన పూర్తిగా మన దేశాచారాలకి, విరుద్ధమైన పరదేశాలకు పంపుతారు. అదీకాకుండా వారికి చిన్నప్పడే వారి ఎక్కువనం కట్టుం అనేపేర పుచ్చుకుని ఓక దనిమానసు కట్టిపెట్టేస్తారు. అక్కడ అట్టివాడు తెల్లనికాగిరెంలా నిమ్మలమైన తన మృత్యుంబో అవటి ఆచారప్రవర్తనలను వాటింపలేమనాని చాలికి కేవలం అలవడిపోయి, చిన్నవాటి తనదేశాన్ని, తన మతాన్ని సంఘాన్ని పూర్తిగా మరిచిపోతాడు. ఇక్కడ ఈవిల్ల పూర్తిగా తనదేశాచారాన్ని వచ్చిరాని

చనువుని బాగా అభ్యసిస్తుంది. వీరిద్దరూకలని కాపురం చేస్తున్నప్పుడు కేవలం పురుషులవంటి స్త్రీలలా మెలిగిన ఆయువకునికి తన స్త్రీ అంటే అసహ్యం కలుగదా? అప్పుడతను ఆమెతో కాపురం చేయడాని కిష్టపడక అనుచునం చెబ్బుటలలో గడపడమో, లేక అసలా యువాయికురార్ని విస్తరించడమో అయిన రుంది. అలా మనం ఎన్ని వివటలైతూ? అలా వివరించబడిన బాలకు ఏమార్తం మన సంభవహాయం, సామర్థ్యాలి లేదుగదా!

దుర్గాంబ:—అబ్బా! ఏమిట! బాబైపోతున్నావు. మెచ్చటిపల్లటూరి నీతవుకాదా మవ్వు! గుక్కతిప్పకుండా లెక్కరిస్తున్నావు!! అయితే ఈగొడవను ఏవేమంటావు?

పీత:—వివండి. పిన్నిగారూ! మీ ఆర్థుడుగారివల్ల ప్రియంగా నే నివ్విక్ష్మలూ అనుభవించాను. ఇప్పుడు ఈక్షణంలో అనుభవిస్తున్నాను. కాని యిలాంటివి వాకు పరిపాటి. దీని పర్యవసానం మీరు లేపో, ఎల్లండో వినగలరు. వివగంటలు చాటింది. ఇక నేను వెడతా, వా రింటికివచ్చే వేళయింది. శేఫ్ర వదిలినో సారి మాయింటికి పంపుదురా! యక్ష్మి! నే వెడతా, నే చెప్పినమాట మరవకు, నిలవు. అంటూకారెక్కింది.

౪

మర్నాడు సాయంకాలం 6 గంటలయింది. రామారావు క్రిష్ణారావు క్లబ్బులో “క్రీకల్బు ప్రవేశాన్నిగురించి తీవ్రంగాచర్చించి ఉపన్యసించి ఆయన వారు కరపత్రాలు పంచిపెట్టటాన్ని తీర్మానించు కుని మామూలుగా రామారావంటికి వచ్చారు. తోడ వేళవుండే పిధిరులుపు వర్గరగాతినీవుంది. తలుపుతీయకు లాపరికివర్తాయ. హాల్లోదీపం పన్నగా వెలుగుతూ వుంది. హాల్లో ఎవరూలేరు. రామారా వాక్యరహితంగా క్రిష్ణారావుతో మేడఎక్కాడు. గదితలుపుతీశివుంది. దీపం ఎత్కువగా వెలుగుతూవుంది. క్రిష్ణారావుని హాల్లోకొనిపోయి ప్రస్తుత రీయడాన్ని గదివేపు వెక్కాడు. తలుపుపండులోంచి నీత ఎవరో యువకుని

తో చదరంగ మాటాడుతూ కనబడింది. టేబిల్ మీద డీ, ఫలహారాల సరంజాంవుంది. రామారావాసండులో మంచి దిక్కుబ్బంగా తోంగియాచాడు. అక్రొత్తయవ వుండు చిరువత్సవో నీత మృదులహస్తాన్ని ముద్దు పెట్టుకొంటూంటే నీతమాడా మందహాస వదవార విందఅయింది. ఈదృశ్యంమూపీసటి రామారావు మృదయం కోపం, అనుమానం, ఈర్ష్యతో ఒక్క సారిగా మండిపోయింది. వచ్చిరాని ఆస్పష్టమైనమాట లతో “అఁ నీతా! ఆగు!” అని పెద్దకోక వేసి తలుపు బాష్టాతీశాడు. నీత ఉలికిపడిలేచి వెలవెలవోయిన ముఖంతో సిగ్గు అవమానంతో తలవంచుకుని మారంగా తప్పుకుంది. రామారావు కోపంతో గలగలా వదిలి పోతున్నాడు.

ఈగడలిదంతలా చూస్తున్న క్రిష్ణారావు అక్కడను వచ్చి “నీతా! ఏమిటామని! తప్పకాదా? అన్నాడు.

రామారావు కోపంతో “అందుకే మనకవులూ పెద్దలూ స్త్రీలమృదయాన్ని వారికేకపోకంతో వర్ణించారు” అన్నాడు.

“వారు మారదృష్టి కలవారు” అన్నాడు డాక్టరు గారు.

నీత చిరువత్సవో “వేకేమి పాడుపనిచేశాను. పోదకునివంటివానితో చదరంగం ఆడటం పాడుపవా? ఈ మాత్రం సహించలేనివారు పురుషులకబ్బులూ స్త్రీలను మెలిగగా చేయడాన్ని ఏమనమో తీర్మానించారు. మేముక్కడ కబ్బులో పురుషులనుతో నేకాడుకుంటే, చేయిచేయి కలవి కలుగు చప్పు తూంటే మీ దక్కడ వువ్వుకులైపోయా? అందుకే మనవృద్ధులు మారదృష్టితో ముందురాబోయే పురు షులు సహనం, విశేషంలేనివారవుతా రనిగ్రహించి స్త్రీలవ్యవహార మోతాదుగా వుంచారు.”

రామారావుకోపం ఆగటంలేదు. “ఏ! ఏమొగం పెట్టుకొని మాట్లాడుతున్నావు? క్లబ్బుకు రమ్మంటే ఏవో వేదాంతాలుపడేసిందా? వేదవేదాల కలుగు చప్పుకే!! మారదృష్టితో ఆలోచించమన్నావే!! స్త్రీలు నేనెవరానీన వివేచకత్వంని పురోకాశిస్తూరా!!

గృహం



భారతమహాశివరాత్రి, అనంతపురం



శ్రీమతి పాదుర్తి సుందరమ్మగారు



నీర:- కోపం ఎందుకూ!! మీ శమన్నాదు - శ్రీ
సేవ్య శ్రీయిష్టమీదనే వుండాలన్నాదు. అందుకు
విశ్వపయతాల్లు చేస్తున్నాను. ఈమాత్రానికే
పున్నాదులై పోయాను. సమానం కోల్పోయారు.
నా ప్రవర్తనలో మీరు తప్పుమి కనిపెట్టారో? అతడు
వాసోదరుడు. నేనాతనితో పోదరయ్యితో చదరంగ
మాడుతున్నా!! అతడూ నేనూ చిన్నప్పుడు చదువుకుని
అటలాడుకునేవాళ్లం. అతని వింతలవమానం చేయడం
వాగుండా! రేపు క్లబ్బులోనూ, ఈవిధంగానే
గంటలు వేస్తూ నలుగురిలో.

రామారావు:- ఛీ! నిన్నింకా ఈయింట్లో వుండ
నిస్తానా. కిలంలేనిదాన్ని యిల్లెందుకు? అన్నీయిందే.
అవతలికిపో!! నీవొకనిభార్యవా? అంటూ ఆమెను
గదిలోమంచి అవతలికి తోయిపోతుంటే ఆ నవీనయువ
కుడు "అను! ఆమెను త్రోయకు అంటూ దగ్గరకు
వెళ్లి ఆమెను విడిపించపోయాడు. ఈసారి రామూ
రావుకి మరోపంచచ్చింది. ఇక ఆగలేక ఆపురుపుని
మీదికి దుమకపోయేవరికి ఆగండి! పరశ్రీ నంటకండి
అని నేర్చుగా ఆయువకుడు తప్పించుకుని మూంపోయి
తన కోటూ, తలపాగా తీసివేసాడు చిరువవ్వతో.
ఆశ్చర్యం!! పురుషుడు కాదు. క్రిష్ణారావు భార్య
యక్కణి, స్నేహితులిద్దరూ ఆశ్చర్యం, సిగ్గుతో తల
వంచుకున్నారు. పదినిమిషాలవరకూ అంతా మాన
వ్రతులే ఆయ్యారు. చివరకు నీర "కిలంలేనిది యిప్పుడే
వెళ్లిపోలే ఉ ర్థమంకాదా అనీధిషన్న మీ పినతల్లిగా
రింటికి పోతాను. నెలపు "అంటూ యక్కణితో వెళ్ల
పోతుంటే రామారావు అడ్డువచ్చి "నీతా! నన్ను
క్షమించవూ" అన్నాడు.

నేనా క్షమించేది. కిలంలేనిదాన్ని క్లబ్బుకు రానం
దుకు మీరే క్షమించారే!! రేపు వస్తాక్లబ్బుకు క్షమిం
చండి. నాకు నెలపు అంది నీర.

"నీతా! నన్నెందు కింకా వెక్కిరిస్తావు. ఇక
క్లబ్బు ప్రస్తావన నాదగ్గరలేదు. నాకు రాగా బుద్ధి
చెప్పి, నాచర్యాదయే నిలబెట్టావు నిన్నుచాలా బాధ
పెట్టాను; నీవు నిజంగా నీరవే అన్నాడు పళ్ళా
పంతో రామారావు.

పెంటనే యక్కణి క్రిష్ణారావుతో "ఏమండీ బాక్సరు
గాయా! రేపు నేను క్లబ్బుకురావచ్చునా" అంది.

క్రిష్ణారావు "యక్కణి! అనలువాడు మొదటిమంచి
యిష్టంలేదు. నలుగురితో నారాలనడా అని పెప్పు
కున్నాగాని. రామారావు! అసలీ యాలేమీరాగా
లేదు; ఇది తీసేద్దాం."

రామారావు "సరే" అన్నాడు విస్మయంతో.

అవేళకు యక్కణి కృష్ణులు, నీతా రామారావు
యింట్లో ఓండు కూర్చున్నారు. రామక్రిష్ణు లిద్దరూ
పరాధవం విచారంతోనూ, యక్కణి నీర లిద్దరూ
విలయనూచకం అయిన పుత్రాహంమతో భోజనాలు
మనించారు. తరువార యక్కణి కృష్ణులు వారింటికి
వెళ్ళారు.

౫

మర్నాడు సాయంత్రం క్లబ్బులో రామారావు,
క్రిష్ణారావు ఆనందరావు మొదలైనవారంతా కూర్చుని
ఎవరికిచ్చమయిన కాలక్షేపం వారు చేస్తున్నారు.
రామారావు క్రిష్ణారావుమాత్రం ఎందుకో నిరుత్సా
హంగా వున్నారు. వారిద్దరూ ఎవరేనా శ్రీలక్ష్మి
ప్రవేశాన్ని గురించి ప్రస్తావన తీసుకువస్తారేమో నని
విక్కువిక్కుమంటున్నాడు.

ఇంతట్లోకే వీటిలో బాటాచప్పడయింది. పిల్లలం
దరూ వేపల్లకోసం పరుగుతుతున్నారు. క్లబ్బువూయకు
నరకంహం 2, 3 వేపల్లు పట్టుకువచ్చి సభ్యుల
కిచ్చాడు. ఆవేపల చదువుకోగానే అందరూ ఆశ్చర్య
చకితులయ్యారు. అది ఈవిధంగావుంది.

శ్రీ సమాజము స్థాపింపబడును.

అదివారము 11-4-34

బారెవ్వరు రామారావు పంతులుగారింట అదివారం
నాడు శ్రీలక్ష్మి ప్రత్యేకం క్లబ్బు స్థాపింపబడును.
ఆనాడే ఆర్ నీతాదేవిగారి యాధిపత్యమున ప్రారంభో
త్సవమును జరపించి యిష్టమున్నవారు మెంబర్లుగా
చేరవచ్చును.

ఇట్లు

ప్రెసిడెంటు

సెక్రటరీ

ఆర్. నీతాదేవి.

యన్. యక్కణిదేవి.

రామక్రిష్ణు లిద్దరూ ఆ కాగితంయూని ఆనందం
పొందారో, పరాధివా న్నమధించారో వారితేవీరు!

జననీజనకుల యాహ్లాదంబులు నిగూఢంబులు. వారి విచారములును భయములు నట్టివ్వు; వారు తమ సంతోషంబుల నన్యల కెఱింగించలేరు. విచారభయంబులను నెఱుక పడనీయరు. సంతానంబుండువారికిఁ గాయ కష్టములవలని కష్టము లెఱుకపడవు. కాని దురదృష్టదేవత పైకొన్నచో దానివలని బాధలు బిడ్డలుండుటవలననే మఱింతయెక్కువ యగును. బిడ్డలు జీవితకాలకష్టములను వృద్ధి పఱితురు కాని మరణచింతను తగ్గింతురు. వంశాభివృద్ధి మృగములయందును నపాజము కాని మరణచింత సుగుణము ఘనకార్య చరణము ననునవి మనుష్యులక్షణములు. సరేనిర్మాణాది ఘనకార్యములు ప్రాయశః సంతానవిహీనులవల్లనే చేయబడుచున్నవి. ఇట్టి సంతాన విరహితుల మనః ప్రతిబింబము లను వారి శరీర ప్రతిబింబములు తెలుపుచు నేయుట యొడవమిచే వారుసేయు ఘనకార్య ములు దెలుపుచున్నవి. కనుక దమకు దరువాత వారి విషయమయిన చింత చాల నఱుకు తమకు దరువాతివారు లేనివారికుండును. తమ వంశమున మొదట వంశోద్ధారకులయినవారు తమ సంతానమును వంశాభివృద్ధిహేతువగు సంతానమని మాత్రమేగాక వంశోద్ధారణమునకై తాము గావించిన ఘనకార్యముల అభివృద్ధిహేతువనికూడా నెంచుకొనిమిక్కిలి గారాబముతో జూచుకొందురు.

తల్లిదండ్రులు తమ బిడ్డలందఱియెడల ననేకవిషయములయందు సమానప్రేమనే జూపుచుందురు. కాని కొన్ని సమయములయందు నట్టి ప్రేమను జూపరు. ఈసమయాలను ముఖ్యముగ దల్లియందు కాననయ్యడిది. సాలమను (Saloman) చెప్పినట్లు సుపుత్రుడు తండ్రిని సంతోష పెట్టును; కుపుత్రుడు తల్లి కవమతి యొనర్చును. పెక్కురు బిడ్డలున్న కుటుంబమున మొదటి యొకఁడొద్దిరుగట్టిశిక్షచే పెరగుదురు. కడవటివారు గారాబమున బెరుగుదురు. అయిన నెంత మాత్రము లక్ష్యపెట్టబడని నడుమవారే యందఱిలో నుత్తములగుట లేటస్థించును. దల్లిదండ్రులు యుక్తాయుక్తంబుల నరయక గారాబముకొంది తమబిడ్డ లడిగినవన్నియు నిచ్చుచు కుట యపాయకరమయిన తప్పు, అట్లిచ్చుచున్నచో వారు నీచవృత్తులయందు బ్రవేశింతురు. జత్తుమాఱులగుదురు. దుస్సంగత్య మలనఱుచుకొందురు. భోజనప్రియులగుదురు. కనుక బిడ్డలను గట్టిశిక్షయందుంచి వారికి భక్తివిశ్వాసంబుల కలుగ జేయవలయునేగాని వారడిగినదంతయు నిచ్చిగాదు. కొందఱు తల్లిదండ్రులు బాల్యమున నన్నదమ్ములకు పరస్పర తరతమభావముల బుట్టెంతురు. ఇయ్యది దుశ్శిష్ట. ఈ తరతమత్వమువానవయోసంతులయినప్పుడు ప్రబల విరోధముగా బడిమించి కుటుంబములను బాగుచేయును.

ఇటాలియావారికి తమబిడ్డలు, దమయన్న
దమ్ముల బిడ్డలు, బాపుచుట్టుములను వివక్ష
లేదు. స్వసంతతిగాకున్నను (తనకడుపున
బుట్టినవారు)నేక కుటుంబమువారైనయెడ
బాలురు ప్రేమాతిశయముల నగపఱతురు.
ప్రకృతియందు నిల్లే యగవడుచున్నది.
సాధారణముగా నొకనియందు రక్తస్పర్శాను
సారముగ నాతలితండ్రిపోలికకంటె నెక్కు
డుగ బిరతండ్రి మేనమామల పోలికయైనను
పన్ని హితబంధువు పోలికయైనను కానబడు
చున్నది. తల్లిదండ్రులు తమబిడ్డలవలంబిన
వలసిన వృత్తులను యుక్తసమయముననే
నిర్ధారణసేయవలయును. అట్లు అర్హసమయ
మున నిర్ణయించినచో దన్నిర్ణయము సులభ
సాధ్యమగును. తమ బిడ్డలకు నిక్కిలియిష్ట
మైన విషయమును నిర్ణయించుటలో నా

యెక్కువనై పుణ్య మగవఱుపగలమని యెంచి
కొని తల్లిదండ్రులు తమబిడ్డల చిత్తవృత్తుల
యందు అతి విస్తారమైన జోక్యము కలుగజేసి
కొనగూడదు. బాలురు తమకేదైన నొక
మంచి విషయమున నభిరుచి కలిగినయెడల
నావిషయమునుగూర్చి శంకించి నిరుత్సా
హులు కాగూడదు ఉత్తమ విషయము
నేజుకొనవలయును. తదాచరణము తోలు
దొలుక గట్టముగ గనపడినను నలవాటువలన
నయ్యది మనోపారమైనదియు సులభమైన
దియునగును. ముందు నారిజీవనాధారమునకు
వారే పాటుపడుదురు గాకయని తల్లిదండ్రులు
బాల్యమునుండి గఱపిన గట్టిత్వచే బెరిగిన
వారగుటచే చిన్న వారు గుణవంతులును
వదృష్టవంతులును నగుదురు.

శా॥ ఉద్యోగాలకుఁగాదు సభ్యతకుఁగా దూశ్లేలఁగాఁ గాదు మీ
విద్యాభ్యాస వివేకసంపదలతో పీఠ్యవ్రతాపోన్నతుల
భద్యోత ప్రతిమానులై ప్రజలు సౌఖ్యంబొందు నట్లెల్ల స
ద్వేద్యులైన పథంబులో నడపుడి బింబాధరల్ వారలన.

చ॥ కృ॥ మూ॥ ర్తి.

౧

కొమ్మకొమ్మనుజేరి ;
కొసరికొసరిచాడి ;
కోర్కెలూరించాడి ;
కోకిలమ్మతొగూడి—

మధురగానముజేసి
మరసింపవలె ; గాని—
చాడగలనా ?—కోర్కె
వీడగలరా ?

౨

ఒడలు పులకింపగా ;
వలపు లుబుకింపగా ;
పండువెన్నెలలీను ;
నిండుచందురుగూడి ;

నిర్మలాకాశమున
నివసింపవలె ; గాని
నిలువగలనా ?—మనసు
నిలువగలనా ?

౩

సాంద్రతరి మేఘాల
చాటునన్ మెరసెడి ;
చంచలత దిరిగెడి ;
శంపావధువుగూడి

పరిరంభణమునలుప
పాటుజెందెద ; గాని
తలపనగునా ?—విడిది
తాళగలనా ?

౪

కమ్మతావులజమ్ము
కాంతారవిధులలో
కపటమెరుగనినాడు
కలలోనిప్రియగూడి

ముద్దుముచ్చటలాడ
మురిసిపోయెద ; గాని
కలయెకాదా ?—వట్టి
కల్లయగునా ?

లోకమున వారివారి చిత్తవృత్తుల నెడంగుటయే కష్టసాధ్యము. అట్టిలో పరులహృదయమర్మముల గుర్తించుట కష్టతరము. అందును పురుషుల చిత్త వృత్తుల గ్రహించుటకన్న స్త్రీహృదయమును తెలుసు కొనుట మిథిల కష్టము. కావున వారి హృదయమును గుర్తించుట కష్టతమమని పెద్దలందురు. అందుచేతనే కావలె, ఆంధ్రకవితా పితామహులగు

“ఒక్కొక్కతే పద్మముఖురాలిమి
నీయును లోక్కజేకపె
వృత్తున నాదరింతును క్షణక్షణమున
జవరాండ్ర చిత్తమున
పక్కున చేసరంబు దుపాయములక
దగునిచ్చకంబులక
జక్కజేసి దాసిపరిచి త్తములట్టి
మధురపః గావలెక.”

అని వదించెను. మరియు సంస్కృత పండితులూడ
“స్త్రీతాంవదిత్తు పురుషస్యభాగ్యం దేవోనజావాతి
కుతోనుమద్యః” అని పలికిరి. భాష్యార్థ విద్వాం
సులుకూడ నై భావముతో నేకీభవించిరి. ఇంక పవీను
లన్నచో, పవితా హృదయారవిందమును (Baro-
meter) వాయుమాపకయంత్రముతో పోల్చిరి. ఆ
యంత్రమువంతు పరిశీ స్త్రీలదేంద్రమునందు గూడ
చక్ర్యంతమాక్తములైన పరివర్తనములు చూపరులదృష్టికి
గోచరములగుచుండును. స్త్రీలచిత్తవృత్తు లత్యంత
కోమలములు, సులీపములునై వెలుగొందుచుండును.
వారేమణుల హృదయవిలువందలి తండ్రు లలిమాగ్న
ములు; కావున సూక్ష్మాతీమాగ్నబాతామాతాలోల
ములై మనమారగ్యాక్రమ హృదయవిపలీ నునిజిత

తండ్రు లాలాపము కేయించుదును. స్త్రీల కరీర
నిర్మాణమును, హృదయరచనమును పురుషులకన్న
భిన్నముగను మిన్నగను తెలంగునని కరీరమనోవిజ్ఞాన
ధనులు వదించురు. మనమారగ్యాక్రమ, మందరాం
గులమట స్త్రీజాతికవ్యభాగ్యధానము ‘నవనీలకోమ
లాంగులనియు, ‘వెన్నవలెంతరంగు వలిచేణుల’నియు
పండితరాయలచేతను, కవితాపితామహులచేతను
స్త్రీజాతి వర్ణింపబడుటయే వారు ‘సర్వం, కిలం,
మందర’ మను నిధిత్రయమునకు విధానములై పురుషుల
కావందదాయములై వెలుగొందుచుండుదనుటకు ప్రబల
ప్రమాణము.

జగమునందలి బంతులాలమును బరిశీంచినచో, కరీర
సౌష్ఠవము, అంగసౌందర్యమునకును పురుషజాతియే
ప్రసిద్ధిగాంచినట్లు గానవచ్చును. ఇంక మానవసృష్టి
యందలి తారుమాలై, ఆచయవరచనమువంతును, అంగ
విశాలమునందును సౌందర్యపంపవంతయు స్త్రీ
జాతికే పరిమేళ్యురడు ప్రకాశించినట్లు గానవచ్చును.
ఇటుల కేవల భాష్యాసౌందర్యమువంతు మూలమే
గాక, అంతరంగిక సౌందర్యమువంతుకూడ స్త్రీజాతియే
మిన్నగా వన్నెలాల్కుచున్నది. ఇంతియేగాదు.
సాకారమైన శృంగారరసము, మూర్తీభవించినకరుణ
రసాధిదేవతయై స్త్రీజాతి వెలుగొందును. ఇంక పురుషు
దన్నచో రూపాందిత వీరరసము, తనువుచాల్చిన
శాంతరసమునదిష్టము. సవరసములలో వీరశాంతముల
కన్న కరుణాశృంగారములే జనుల మనముల కర్మకంఠము
నాశర్చించుట సహృదయసంజేద్యము. ఈనాలుగు
రసములును ప్రత్యేకముగ ప్రకాశించినచో రసితల
హృదయముల గరిగింపజాలవు; ఇది తామెంగొంటిపై
చాధారపడి, అశోభ్యాకరములై వెలుగొందుచున్న

మృదే ప్రజలకు పరమామోదమును గూర్చుటయును. అటులనే శ్రీ పురుషులు తాముకలికొకరు 'మాలరీ లతాక్రాంత మతోజ్జమైన భూకారముకైనది' నీడు కోడంగు మెలంగుచున్నప్పుడే చూపదలకు నయనా నందమును గూర్చుకలరు. శ్రీలహరయాలవాల మున నందరించి, పల్లవింది, పుష్పింది, ఫలించు ప్రేమము, పావ్యకృత్యాగములను కల్పలతాద్యయమే పురుషులను పశుత్వశ్రేణినుండి లేవత్వధామమునకు గొవిపోవజూతును. కాశీమణులలో ప్రకాశించు ప్రేమ బలివానముల మించిన స్వర్గవేది మానవజాతి కీ వికాల ప్రపంచమున పోకటిగానరాదు. ఈ స్వర్గవేదిక విశేషముగ తెనుకనక్కరలేదు; ఇంటింట నిదిగాన వచ్చును. ఈ పావ్యకృత్యాగ మానేకజన్మముగాదు; ఈ క్షణమున సర్వస్వమును పనుష్ఠించి, ఉత్తరక్షణ మున నుమ్మాలమై పోవునదియుగాదు. ఈ ప్రేమబలి దావగులు, అద్వందరహితములు క్షణక్షణము, దివారాత్రములు ప్రకాశించు పరంశ్రోతి స్వరూపములు. ఈ ప్రేమ మన్యవమానపోహార్థ సరసంగమనియు, ఇది అజాదిదంపతులలో గానవచ్చుననియు, పింగళి మార నామ్యుడు విరచించెను. చివరే సీతారాముల దాంపత్య మున మనము గాంచగలము. భవభూతిమహావి:

“ఇయంగళాపక్షి రియను
దుర్లభ స్త్రీ: నయనయో
రహాపర్యా: స్మితావప్రసి
బహుళ కృందనరస:
అయంబాహు: కంఠే కిర
మన్మథానా క్షిప్ర:
కిమస్యాన ప్రేయో యదిపరమ
సహ్యాస్తు విరహా||”

అనియు.

“అద్వైతం నుభుదు:ఖయో
రమగతిం సర్వాద్యవస్థాను య
ద్వికామో హృదయస్య యత్ర
జగసా యస్మిన్నహోరస:

కాలీనాపరదాత్యగుర్పరిణరే

యశ్చైమహార స్థితం

భద్రంరస్య మహామధస్య

కథమప్యేకంహితం ప్రాగ్భక్తే||”

అను శ్లోకద్వయమున దాంపత్య ప్రేమహావత్కృత మును ప్రతిబింబింపజేసెను.

ఇటుల ననేకమంది కర్మయోగులు, వీరయోగులు, విభక్తిద్వలేందులు, మహాపురుషులు శ్రీలయొక్క మూర్తిదాహకళక్లిని ముక్తకంఠముగ వర్ణించి, పురాణేతిహాసములందు మాత్రమేగాదు—దేశచరిత్ర మునందుగూడ వజ్రేన లిప్తి శ్రీరత్నములుగలరు. విశ్వవిజేతయని విఖ్యాతిగాంచిన కెపోలియను చక్ర వర్తి తనతల్లి గుణగణముల సర్వదా సంప్రద మొనరించు వాడని చరిత్రకారులు రచించిరి. కడిపాద్యభాముడైన ‘డాంటి’ (Dante) తనప్రేయసీమణియైన బీట్రీసు (Beatrice) ను విశేషముగ వినుతించెను. తనఆర్థాంగి యొక్క అమనరూపాలాపములవలననే, రులసీదామనన శ్రీరామచంద్రుని యందలి భక్తి హృదయమున నుడుగు కొనెను. సీతా దేవికి శ్రీరామచంద్రునియందును, శ్రీరామనకు సీతానీరుణియందును గల ప్రేమమే శ్రీరాముని లంకావిజయమునకు కారణమనియ్యెను. రాధాపరమానుజియొక్క విహ్వలప్రేమమే, శ్రీకృష్ణుని గీతాబోధమువలన జనించిన అస్మితప్రవాహము. ఇంటియోగాదు. రాధికా నిష్కమప్రేమమే శ్రీకృష్ణుని గీతాబోధమునకు రీతిప్రాయముని చెప్పవచ్చును. శ్రీ ప్రవక్తరూపుడు గ్రోలి, కనితాంసేను నరయాడి, వృద్ధిబొందని పురుషు డీ సమస్తమానవజాతియందు మందున కొక్కడైన గానరాదు. బాల్యకామాగ, యౌవన, జరావస్థల శాశ్వతియందును పురుషున కానందరాయిని శ్రీజాతియే!! బేరేల—మనము నివ పించు మృత్యులాకమును సర్వసమావేశముగ జొనరింప జాలు దేవతాంగనలు, శ్రీలని ముంకవచ్చును.

ఇవ్వేదోక ప్రశ్నవచ్చును. ఇట్టి ఉన్నతపదము, ఇంతప్రాధాన్యము శ్రీనాతి విన్నప్పుడు, కవితా

జగమునందు నవలూమణులు లేల పురుషులవలె రచయితలు గానూర్పాది కారణము స్పష్టము శ్రీలయ కార్య శ్రేత్రము వేరుగనున్నది. గ్రంథరచయకు గావంతుడు. సున్నుక పారవ్యతము వాకపరి పరిశీలించినచో, విద్యాభ్యాసమువంటి నీవికమునంతయు గడపుచు బ్రహ్మచారిణులుగా గార్చి, మైత్రేయ మొదలైన వారు కాలము గడపినట్లు మనకు గావచ్చును. ఉత్తర రామచరితమున దుశలపులలోపాటు వార్తకి వర్త శ్రీలువిద్యవభ్యసించినట్లు నోచరించును. మరియు కార్తధర పద్మతీయను వాసేనులు రచించినశ్లోకము లెన్నియో గలవు. శీలాభట్టారిక రచించిన “యశా మారహరః సవివహీవరః” అను శ్లోకమును ఉత్తమ మైన భక్తికావ్యమునకు లక్ష్యముగ మమ్మటాచార్యుడు కావ్యప్రకాశకయందు పేర్కొనెను. మరియు ‘భక్త్యానీయాశభయనీ’ యను శ్లోకమందే విజ్ఞకాకృత మని ఉదాహరింపబడెను. ఈమె వండికాలమున నున్నట్లుల నీ క్రిందిశ్లోకములందు తెలియును.

“నీలోత్పలదళభ్యామూం విజ్ఞకాం యో మజానరే
వృధైవ వండితాప్రోక్తం సర్వకుక్షా సరస్వతీ”

అని వండికృతమైన కావ్యాదర్శమువందలి సరస్వతీ ముత్ర పద్యమునకు ప్రతిపద్యమును విజ్ఞకరచించి వండికవిని పరిహసములొడవెందురు.

ఇటుల శీలాభట్టారికా విజ్ఞకలేనాక, గారీ వికట నిరంబాదు లెందరో, విద్యాపతులు, విమర్షియణులు భారతవర్షమున విభ్యాతిగాంచినట్లుల వివర్ణనములు గలవు. కాలిదాసాది యహళపుల శ్లోకము లెన్నియో యుండ, వానినిమాని, శీలాభట్టారికా విజ్ఞకల శ్లోకముల లక్ష్యములుగ స్వీకరించిన వాక్తవేతావహతారుడైన మమ్మటాచార్యుని కావ్యప్రకాశగ్రంథమే, కవితా జగమున నవలూమణుల ప్రథమగణ్యాస్థానమును ప్రకటించుచున్నది. ఇందువలన శ్రీలు, భవభూతి వచించినట్లు “గృహలక్ష్మణులు”ను మమ్మటుడు రచించినట్లు “హస్తకమయము, అనన్యపరతంత్రము, నవ

రసదుదిర నిర్మితము నైన భారతీదేవులు”నై తెలుగొందవలయును. కావున పాపీశ్వశ్రేత్రమువందు గూడ పాద్యములులు పురుషులకు సహభాగిమలై చేసోడువాడోడుగా తెలంగును ప్రాచీన భారత సాభాగ్యము మరల లేకన్తువట్లుల చేయవలసిన తాద్యత చాపిపై గలను. భావిభారత భాగ్యోదయము శ్రీజాతి భజాబ్జుంధమున దొలకాడుచున్నది. దేశ పారతంత్ర్యమును బాపుటకును, దేశచారిత్ర్యమును దూర మొనరింపుటకును భారత వారసులులు బద్ధకం ణులు గావలయును. నీతాదేవి మూలముననే బ్రిటాం కంటన్డైన రామణుడు నశించుట లోకవిదితము. శ్రీ కృష్ణునకు కణరంగమున దోడుగావండుటయేగాక, తయిల మృత్యుమై వత్తును వారిపారింది వర కామయిని వధించిన సత్యభామ చరిత్రము యువకందరదను తెలిసి వదియే|| ‘రాశేందులింబమై దివిలింబమై యొప్పు నీర బాలేశ్వరి నెమ్మొగంబు’ అను పోతనామాత్యుని సత్యభామా పీఠకృంశార వర్ణన పద్యముల జనుచని అంధ్రచాలచారిక యిందను. కళరభయను కదవరంగ మున కైక వోడుపడుటయే గదా రాముని మనవాస మునకు పీఠప కారణమయ్యెను. ముగ్ధరాక్షసుల యొక్కయు, ప్రమీలార్జునులయొక్కయు కథలు జగ ర్పిసినదములే ఎన్నటి పురాణములో యనినచో, దేశ చరిత్రమున గానవచ్చు వృష్ణాంతము లెన్నియోగలవు. రాజాప్రతాపుని రాణియొక్క ప్రోత్సాహము లేనిచో వాత వన్నిసంవత్సరములు అక్రమితక్ర వర్తిని ప్రతిఘటుంచగలదా? భారతవారీవరంధము జిజియాపాంబయొక్క బోధనలు, హితోపదేశములు లేవన్నచో హైందవ స్వరాజ్యమును శివాశీ మహారాజా ప్రతిష్ఠింపలేవనియే చెప్పువచ్చును. క్రతువులపై సమరమునకు బోవునపుడెల్ల తల్లియొత్తనుగొని, ఆమె యాశీర్వాదమును బడసియే శివాశీవ్రవవర్తి బోవు యుండెను. అహల్యాతాయి ధూన్పి లక్ష్మీబాయి మొదలైన వారల చరిత్ర అత్యంతసమీపములు. వీరిచరిత్రల అరి కిలించినచో, జాతీయశక్తవప్రబోధమునకును, దేశ

వేదా పరాయణత్వమునకుగూడ శ్రీచారిణి పుట పుట వెన్నుముకయు, బ్రాంతియునై విలసిల్లునని తేటపడును. అందుచేతనే 'ఉయ్యోల నూపురేయియే, ఉన్నీరలమువంతయే' నేలవని పెద్దలందురు.

ఇటుల వన్నె గాంచిన వనితాదులులు భవతేజుల మును దేహాలవోగాక, మన ఆంధ్రదేశమునందు గూడ మున్నగులరు.

‘ముగరాదువార మైతిమి

వగ నేటికి జలకమాద బచ్చినవోటకా’

అను కలరిక్కునగాని భార్యయొక్క వచనములు,

‘నీ పనినైచి బలివచ్చిన

బలులుకా వినినది తిక్కపాణకా విరగకా’

అని వీరసమును పురకొల్పిన తిక్కనతల్లి యుల్లసపు మాటలును మనకు పూర్వ పరిచితములే. కావుననే,

‘ఏమిదపలుచేసి పరమేశ్వరు నేమిట బాజదేసిరా’

శ్రీమహాత్మరకాపుతరు సిద్ధన తిక్కనగన్న తల్లియనా

అను పొగ ప్రసన్న భక్త తిక్కనతల్లి పొగూరాలయ్యెను.

ఇటుల స్వదేశసంరక్షణార్థము పురులను, భర్తలను

ప్రాశ్నహించి బలిదానమునర్పిత మాతృదేవతలను,

భార్యదేవులను ఆంధ్రదేశమునందును గలరు.

చొచ్చిరి పన్నాడు నీకులందరి వీరాంగనల వీరపత్నుల

కథల, పాటల వినిపింపురుమందను; కావున చాతీయ

జీవితమునందు బాగ్దాసుటకు శ్రీచారిణి శ్వర్తసాను

గ్యములున్నది. సోస్యకమే చాతీయజీవితమునకు

దప్పరాదు. అట్లుంటులే నవలూరులు కవితారంగ

మున కవతేరించి వాని క క్త్యానుసారము భాషా

వీరము, చాదియాలమున దేశసీతము నేయుటకు

నడుముగట్టవలయును. వాసలులు రామరవరకును

సారస్వత ప్రపంచ మగ్ధవిమోచిమై యుండును. శ్రీ

పహాయోగము చేపొందసంతమక మానవసాహిత్యము

సంతోషక నందజాలదు. చకానోకపురుషుడు వేంక

టములాని హృదయానుభూతిని పథలముగ ప్రకటించు

టకు సక్తుడగును; జాతైత్యకర చేపొంటులే, పరేతిక

ప్రకాశవహీణుల పురుషులకు లభించును. ఇంత

శేష్యతో పురుషుడు శ్రీ హృదయానుభూతిని

చ్చింతింపజాలడు. వాసలులు చిత్తవృత్తుల వికాసో

న్వీలవముల వర్ణింపజూచినవో, ఎంతటి ప్రతిభాశాలి

యైన శేవలకల్పనములతోడనే తృప్తిపొందవలయు.

ఉదాహరణార్థము—చకానోక కవి శ్వరుడు

మాతృచాతృల్యము, పరూహృదయోల్లాసము, గానినీ

మనోభావనా ప్రకాశమును వర్ణింపననుకట్టినవో

వరేదిరచనము కృతకమై గన్పట్టుచేగాని సహజముగ

రాసేంపడు. చాత్యంతరప్రకృతి పరిశీలనప్రకాశము

లత్యంతయెక్కువములు; అత్యంతదుర్జయములై కలం

గును. ఎంత ప్రమత్నించినను, ప్రకృతివిబుద్ధములై

యుండు నేగాని ప్రకృతివిబుద్ధములు గావేరవు. ‘పాము

కాల్గు పాముద కిడు’ యన్నట్లు శ్రీచారిణియొక్క

చిత్తవృత్తులు శ్రీచారిణి కరతలానులక మైనట్లు పురుష

చాతీ కవగతముగాదు. చారీవారల ఉదాత్తభావ

విభావానుభావములును, హృదయాచేగావస్థానుభేద

ములును శ్వహృదయ సాక్షికములే గాని, పరహృద

యసంజేద్యములు గాదుమట ముమ్మాటికిని సత్యము.

కావున శ్రీ ప్రకృతిని వర్ణించుటకు శ్రీలకే

ప్రథమాధికారము గలదు. కావ్యము ‘కాంతాన్మిల’

మనియు, కావ్యము ‘రసాత్మక వచన’మనియు,

‘శబ్దసంగీత’మనియు, ‘ధ్వనిసంగీతములకు కావ్యము

మను ఘనిష్ఠసంబంధము గల’దనియు ఆలంకారికు

లందురు. ‘చాలరసాలసాల నవమ్నవ లోమల కావ్య

కవ్యక’యనియు ఆర్యులచే వర్ణింపబడుటచే కవిత్వ

ప్రకృతిని శ్రీప్రకృతిని సాదృశ్యము సామంబస్యము

సంధిమించుచున్నది. శబ్దప్రకృతి తిలకించినవో

పురుషులకన్న శ్రీలకే సారస్వత ప్రపంచమునందు

స్వాభావికము మలభసాధ్యమునై సాధనసంపద గల

దమట నిర్వచాదము. ఇంతియేగాదు. సంగీతసాహిత్య

ముల కధిదేవత సరస్వతి. ఆమె శ్రీచారిణుగుటచేత

నేనూ సంగీతకావ్యమునందు పురుషులకన్న శ్రీలకే

కంకమాధుర్యము మిస్కొటుముగ ప్రసాదించుచు
బ్రహ్మము నిర్వృంధించి యూదకోపు. ఏది యేటల
నున్నను; స్త్రీలే గానమునకు బాటలై రాణలెంచిరి.
తెంచుచున్నారు. అభ్యసించునన్న నేమో గాని,
సంగీతమం దలవడివ చాతుర్యము పాపీత్యమునందు
స్త్రీబాతికి చిక్కనందువా? నాట్యకాస్త్రమును రచిం
చినవాడు పురుషుడైనను వానిని ప్రచారములోనికి
తెచ్చిన యిర్వరీ. రంభామేవకామలు స్త్రీబాతిలోని
వాడే. లోకాంతరవార్త లేలయన్నచో, నేడుగూడ
సంగీతమునందును, వృత్త్యమునందును వన్నెకెక్కు
చున్నవారు చదితానులే. ఇన్ని లలితకళలయిం దభి
దుఘినిగన్న నారీరత్నములు, లలితకళావరింపజేసిన
కవిత్వమునందు నిరాదరణమును జూపుచున్నారు.
నవోజయుగ స్త్రీవ్యభావము లోమలము; ఈగుణము
పారికల్పమునందును, గాడియందునుగూడ వ్యాప్తి
జొందియున్నది. కల్లకటకల్లములను మధురములు,
సరిశములుగ పొవరించుట రమణీయముల కవశ్యకర్త
వ్యము. సంస్కృతసాహిత్యమునం దీ సత్యము నద
ప్రచురప్రచారము గావచ్చును. ఎట్లను-సభిమములు
'శశంకల'ను 'సశంకల' అని పిలువరు. ఆమెమేర
నందున్న కర్మశములైన 'శశ', 'ల' అనువర్ణముల నుజ్జ
గించి తెలిక తెలు 'సశ', 'ద', లను గూర్చిరి. ఈమార్పు
వలన యామెనామమున కట్టి లోమలత, నెంత
మధురమయు చేసారెకో చదువరులు నులభముగ
తెరుంగగలరు. ఇటులే 'కృష్ణుని' గోపబాలురు
'వెన్నుడ'ని వ్యవహరింతురు. పదములలోని మృదు
త్వమును, మాధుర్యమును, అచ్చ తెనుగునందు మిన్నగ
గావచ్చును. ఈతెనుగునుడికారమునందలి తియ్య
దనము, ఇల్లార్ద్ర మామాయమాటల... చాల వన్నె
లాలునును. స్త్రీలభాషయందు పరకతా లోమలతలు
స్వాభావికములైయుండ పురుషులభాషయందు పాం
డిత్యప్రకటనము ప్రచురమై ప్రకాశించుచుండును.

పురుషులభాష చాలవరకు సంస్కృతమయమై

తెలుపొందును. పెద్దవార్యులి 'భూత'మెరుంగులుకా
పసరు భూపదేదంగులు జూపునట్టివా కెలొలనుమాటిక
యందు సంస్కృతాంధ్రరచనలనెగల భేదమే పురు
షులయొక్కయు స్త్రీలయొక్కయు రచనలయందు
గూడ గానవచ్చునని చెప్పవొప్పును. అందుచే స్త్రీల
రచనలు మధురతరములు, లోమలతరములుగా చేలు
వారును. ఇందుకు నిదర్శనముగ రామాయణమును
రచించినవారి గ్రంథములకొనినచో, భాష్కరుడు,
అయ్యలరాజు రామభద్రుడు, కంకంటి పాపరాజు,
గోపీనాథం వెంకటకవి వీరల రామాయణము, రామా
భ్యుదయములకన్న మెల్లరామాయణము పరపజవా
మోదములుబడసి విలసిల్లుచున్నవని చెప్పకలేచ్చును.
పురుషులైనవారు రచించిన రామాయణమును జదువని
వారు గలరని తెప్పవచ్చునుగాని ఆంధ్రబాలికలలో
మెల్లరామాయణమును వికింపనివారలుండరు. ఈ
రామాయణమును గొంతకాలము క్రిందటివరకును
వీధిబడులలో బాసరకు పాఠమునుగా తెప్పించుచిరి.
ఇది పురుషులుచెప్పిన గ్రంథములలో ననేకములకంటె
మనోజ్ఞమై ప్రాధమ్యమున్నది' అని వీరేశలింగము
పంతులుగారు వదించిన పలుకులే స్త్రీరచనల ప్రాశ
స్త్యమును నొక్కిపక్కజేయును. ఆమెతెనువారే
ముద్దుపదవిరచితమైన రాధికాసాంత్వనము గలదు.
ఈమె సామాన్యముగటచేగావోలు గ్రంథమునుదు
పరీయాశ్చంకారమే ప్రాధాన్యముచేపించెను. ఈమె
సంగీతసాహిత్యములందును, సంస్కృతాంధ్రము
లందును బ్రవీణురాలు. కవిత్వము వాతకవ మై మృదు
వుగానున్నది. స్త్రీ కవిత్వమని తెలిపెడులోకోస్తురుగు,
జాతీయములును పద్యములందు గలవు' అని వీరేశ
లింగము పంతులుగారే వదించిరి. పంతులుగారు,
సంస్కృతలగుటవలననేమో, ముద్దుపదవి రచనయందు
'శృంగారరసమువేరే సంభోగాదివర్ణనములు విక్కిరి
పచ్చిగా నున్న'వని నిరసనభావమును తెలియచ్చిరి.
అది కథావస్తువునందలి లోపముగాని చేపొందు

గాదని గ్రంథవాచకేరాలును. ఈకాలముననే మోహవానియను శ్రీ మానేచివరియనును రచించి నట్లు కవులచరిత్ర నుడువుచున్నది. విదవ తరిగొండ వెంకమాంబయను వనితావరోధము కవితాలోకమున గలుగిగాంచెను. ఈమె మంచివిద్యాంశురాలు, గొప్ప ధీక్తురాలని గ్రంథములే చెప్పచున్నది. భాగవతమును ద్వీపదకావ్యముగ రచించినట్లేమె కేంకటాచల మాహా త్మ్యమున కెప్పకొన్నది. ఈమె రాజయోగసారము గూడ ధీక్తుప్రధానమే. వెంకమాంబగారి కవనమతి కేశముగాక మృదుమధురరచనము, గలదని కవుల చరిత్ర నుతించుచున్నది. ఈమె సమకాలికురాలు మధ్యద్రవ్యస్మృతాదులొన్ని దండకములు, కళకములు రచించినట్లు తెలియచున్నను. ఈమెకువార మేం దని కవయితులు ప్రాచీనులలోలేదు. 'వాచిన్నవాడు శ్రీ వాధునిధి కాళిదాసు'నందు కవనము బుద్ధవాణి చాటివ్యులే రచింపబడినదని 'వనకాతా'బస 'దేయి పాండ్యములక' వారింపగారాదు' అను చాటువు నికదానిది నేను చదివితిని. వీరివలన ప్రాచీనులలో ఆధునికులలోగూడ వవలూచులులు కవితాల్పనమందు కృషి సల్పిరనుటకు నిదర్శనములు గావచ్చును.

కవిత్వమందను భావమును భావమునకును కలిగియు నటును, ఆత్మమును గల అనివాధావసంబంధము గావ నచ్చుచున్నను, ప్రాధాన్యము ఆత్మకేన్దుట్టును. కావున భావమే ప్రధానమవహించును. అందువలననే మమతాత్మకముగందరి 'ఎప్పుడెవపు ధీరహరిశ్చంద్రుని' అను పద్యమును 'ఎక్కడియూరు కాల్పిలువ కింటికి జోయెదవంపు బల్కెదీపు' అనుపద్యమును చదువగుల మనముల గరగించినటులు 'అటబిగాంచె ధామియును దంబరయి' అనుపద్యము చదువగుల కానందము గూర్చుకొందు. కావున కవితాకేవము సరళపదములు, సరసపాకముపై వాధారపడియుండును. రచనము కత్తి కయ్యాకలితమైనరో సగహానందము శూన్యమగును. ఈకారణముననే సాహిత్యపర్యటలు 'విసంసృప్త సౌభాగ్యయులేమైన కైకర్పిరితిని' మిథుల విడితించిరి.

ఇక నులుములలో మాధుర్య ప్రసాదగుణములే చాల గలుగించిరి. ఒకానొక పుస్తకమునుగాని, భావ ప్రకాశమునుగాని పరగములైన కల్పములతో, లలిత ములైన పదములతో చదువగులకు నులభ్యమగును, మగమమగ మంచినటులు రచించినరో వరుట మాధు ర్యప్రసాదగుణములు విలసిల్లుచుండును. కవిత్వము హృదయముయొక్క భావ, ఇటుల భావనూపము నొందినభావమే కవనమైకెలుగులలో పొందిర్య ప్రకటనముకంటెగా ప్రావీణ్యం వక్తరలేదు. ఇంత మృగమున సౌమ్యమర్య కాలిత్వములతోరత్త పాటు పద వక్తరలేదను భావముగాదు. భావ స్వభావ నిర్దమ, అన సాధారణతోధకములై మెలంగవలయు ననియే తాత్పర్యము. ఈవిధములనులనన్నిటిని గమనించి నతో ప్యాభావిక పల్లవలపలుపు సామర్థ్యము గల వాగలందము, శ్రీపురుషూతు దివ్యుమగునూడ, చేరైనుంకవరక కత్తివంచనలే సారస్వతలేద సలుప వలయును. పునువకృతులతోపాటు నవలారచనలు గూడ సాహిత్యసౌధము నలంకరింపవలయును. లేక వేదకు భాషానేవయీ ప్రధమవోహనము. పాళికాస్త్ర పానీయము ప్రకటించి వనితా ములు ప్రఖ్యాతి వహించినటులనే, సంగీతపాహిత్య కాస్త్రములయందు గూడ సాధ్యమగులు చాతుర్యములు ప్రకాశింపజేసి, ప్రాచీనవిద్యపీఠముల నూర్చును నవలంబించి, మాతృ కేళోద్ధరణమునకు మార్గదర్శినులు గానలయునని ప్రతో ధించుచున్నాము. ఇంతమృగమున నేను శ్రీచాతి భాషావేద లేయుటలేదని మాయాశయముగాదు. భావిభాగతూతికి బాల్కరమునున మాతృదేవతయే విద్యోపదేశికురాలు గాన, తామెంత విద్యావతులైన తనయు లంతమింది విద్యావంతులగుదురు. అందు వలన చేయుచున్న సాహిత్యనేరతో సంస్కృత్యనొందక వలూరత్నములు కవితాజగమునందును, సారస్వత ప్రపంచమునందును ద్వీనులేకతోత్సాహము వహింప వలయునని హెచ్చరించుచున్నాము.

ఉ॥ హర్తకుకాదుగోచర మహర్ముఖమునా ముఖపుష్టితేయు స
క్తి స్థితిండు విద్యయను విద్యభవం బఖిలాన్తకాటికా
బూర్జనిదిప్రకారమున బోదుముగాంతప్రజేశమై యు
భక్తులు పెద్దవానిపట్టున గర్వముచూచుటాపవీరక ॥

అని భర్తృహరి తనసీతీశతకమునందు వ్రాసియున్నాడు. విద్యనేర్చుటవలన వివేకయాదిసుగుణసంపత్తి లభింపవలెను. మరియు తాను నేర్చిన విద్యవలన, అన్యులకు యే మాత్రమును కీడు కలుగరాదు. అట్లు ఇతరులకు కీడు కలిగెను విద్య, జల్లికూతలతో సమానమనియు, దానికంటె మహానష్టమంది ధనియు పండితాభిప్రాయము.

“విత్” అను భాతువుపై, కార్యప్రకృత్యానుకరణములు ఊరుటవలన విద్యయన బడెను. అనగా విద్యాశబ్దమునకు మూల కారణము తెలివి లేదన్న అని అర్థమనియు జ్ఞానసంతులు వదించెదరు. అట్టి విద్యవలననే మంచిజ్ఞానము లభించుననియు, అట్టి మంచి జ్ఞానము లభించిననుగాని భయములు విడవనియు పెద్దలు వదించుటవలన సద్విద్యా వెంటుడొక్కడే నిర్భయుడు.

అట్టి విద్యలేనివారలు “విద్యావిహీనః పశుః” అనగా పశువులతో సమానమని పరిగణింపబడుదురు. పశువులకు నాలుపాదములు గదా యని యోచింప “విద్యలేనివాడు వింత పశువు” అని ఏమగు లక్ష్యణకవి వదించెను.

అనగా “అని చతుష్పాదులు, ఇవి ద్విపాదపశువులు” కావున సర్వజం సమాదరణీయమైనది విద్య-దానిసందర్భము జగువలయును.

ఇట్టి సద్విద్యస్త్రిలకు ఆవశ్యకమా కాదాయనుటకు విచారింప.

గీ॥ విద్యవలనను దొలుతను వివేకముబు
వివేకమున సర్వగుణములు వెలయుచుండు
వానిచేతను పతిభక్తి పాదుకొనును
గావునను సుందరులు విద్యగరవవలయు॥

అను సద్విద్యప్రకారము స్త్రీలు విద్య నేర్చుట యావశ్యకము. అట్లయిన నిపుడు కొందరు విద్యనేర్చిన స్త్రీలు దుష్ప్రవర్తకులై యుండలేదామనియు, విద్యలేని వారలు, పతిభక్తి కలిగియుండలేదామనియు కొందరు వాదించవచ్చును గాని, ఇంత మాత్రము చేరనే తక్కిన వారెవరును చమకవలసినది లేదా?

నీతిశాస్త్రమునందు తెల్లవారి లేచిన వెంటనే దంతభావనముఖప్రక్షాళనాదులు చేయనివారు ఇతర విషయములందు విష్ణు

ప్రశో సమానులై నను వార్లను నేను పరిత్యజించెదనని, శ్రీదేవి వదించెదని వ్రన్నది. ఇప్పుడు మనము చూచుచున్నవేళలు 12 గంటల వరకును పగలు పండుతోమనే యుండువారు కలరు. అట్టివారు మహాదైశ్వర్యవంతులుగా నున్నారు. ప్రాతస్నానములు చేయుచు బహు వశిష్ఠులుగా నుండువారు కేవలము దరిద్రులై యున్నారు. ఇంతమాత్రము చేత యెరుదును ముఖము కడుగవలసినదే లేదన వచ్చునా! కావున యేకో అపూర్వములుగా నుండు విషయములకు అర్హులైరి చేసిన రాదు.

స్త్రీలు నయ, నిసయ, సౌజన్యది సుగుణవతులు కావలసి యెడల విద్యనేర్చియే తీరవలెను. మరియును విద్యార్థులు శృంగార జావరీలు, బిల్ల జీడుము, సాంగిధరచోత్రము, తారాశళాంక విజయము, వైజయంతి నిలాసము, శృంగారక్రీడలు మొదలగు విరాగులను సైతము సరాగులనుగాచేయు గంభములను స్త్రీ, పురుషులెవ్వరును చదువరాదు.

గొప్పకితులను పాతినత్య ధర్మములను బోధించడి అసహాయశకుంతిలా సంవాదము, పద్మాంతచోత్రము, సత్సాద్రావదీ సంవాదము, దమయంతి సీతా మొదలగు పాద్యములు చరిత్రములు, కీర్తికథావల్లరి మొదలగు సద్గ్రంథములను పఠించుట, గొప్ప వారితే వదింపబడు ఉపన్యాసముల వినుట, స్త్రీ పురుషుల కత్యంత శ్రేయస్కరము. విద్యావంతులు అనేకులు దుర్మార్గముననే యున్నారకదా యసగా నదివారి గర్వము.

దీపము ప్రకాశముకలది. అట్టి దీపమువలన ననేకులు అంధకారమువలని బాధలను తోల గించుకొని నుభముగా నుంచుదు మరి కొందరు గర్వింది దానిచే, తమ వస్తువులనే కాల్చుకొందురు. అందుచేత నెవరికి దీపమే కూడదనవచ్చునా; అట్లునట యవివేకము దప్ప వేరుకాదు. మఱికొందరు, స్త్రీలకు విద్య యెందులకు—వారలకు పురుషులసేవ వలననే ముక్తి కలుగునని వదించెదరు. పురుష సేవయనగా పశుసేవ శ్రేష్ఠమనుట నిజమై యైనను, విద్యలేని స్త్రీలు సాధారణముగా మూఢవిశ్వాసములకు తోనై పతిభక్తియం దమాయకలవారై యుందురనియు విద్య నేర్చిన స్త్రీలు అట్టి మూఢసమ్మికలను పాటించక పతియం దసమాన ప్రేమకలిగి యుందురనియు నాగోకతగలవారి యభిప్రాయము.

ఒకవేళ స్త్రీలకు విద్య యనావశ్యకమే యైన యెడల పరమవిజ్ఞాన సంపన్నులై శ్రీరామానుజాచార్యాది మహానుభావులు స్త్రీలకుగూడ పంచసన్కారములు కొన్ని టని నియమించియుండు బ్రాదుకో:—

గౌరీ పంచాక్షరీ, లక్ష్మీస్తవము మొదలగు ననేకమంత్రములకు చక్కాంకితాదులను యొకుకు నియమించిరో తెలియకున్నది. విద్యలేని స్త్రీలకు యివన్నియు ఎట్లు తెలియ బోవును. అనేక వ్రతములును, మంత్రములు స్త్రీలకొకట విధించియుండగా, స్త్రీవిద్య కూడదనుట యెట్టిమాట. విద్యలేని వారికి మంత్రమెట్లు రాగలదు.

ఏలూరిలో మోహనరావుగారి క ప్రసిద్ధి కలిగిన ప్రియము. ఆయనకు 18 సంవత్సరముల కుమార్తెయు, 10 సంవత్సరముల కుమారుడును యుండిరి. ఆయన సమాధిర్యచారికి కుమారునిగనిన సంవత్సరములోనే మృతికొಂಡెను. తల్లి లేని బోపమురాసుండా అన్నివిధములచేతను తల్లియు వండ్రియు తానేయై అధిష్టలను పెంచుకొనుచుండెను. శ్యామల, రామారావు చాలా తెలివిగల్గినవీలు. చాలి చక్కని రూప సంపద యున్నది. శ్యామల మైటెన్స్ లెవెల్స్ థూర్త చేసిన వెంటనే యఫ్. ఎ. చదువుకు మద్రాసువంపు నుద్దేశముతో తండ్రియొండెను. ఏలూరువందు మోహనరావుగారి ప్రక్క పిల్లలో మువ్వలు నాగభూషణరావుగారికి ఒక పెద్దమేద యుండెను. ఆయనకు పితౄర్హత పైన భూములుగూడ గలవు. ఆయనకు కమలాకర రామను ఒక కుమారుడుండెను. అతడు చాలా చక్కని వాడును, తెలివైనవాడును అయియుండెను. శ్యామల ఆరేనితో అటూటలయందు పాల్గొనుచు మిగుల మైత్రిగా యుండెను. కమలాకరుని తల్లి రాజేశ్వరమ్మగారు తల్లిలేని విద్వలకు శ్యామల రామారావులను తన కొడుకునితో సమానముగా ప్రేమించుచుండెను. సాయంత్రపు నేకలందు మువ్వలయందేరి ఓకాయపోవుచూ, ఎవరికి ఎచ్చటెచ్చట కుతూహలముగా ఉన్న ఆక్కడొక్కడ వాయవారు నిల్చుచు కాలమును సంతోషముగా గడుపుచుండిరి. అంతకంతకు క్షానము కలిగిన కొలది కమలాకరుడు శ్యామల పౌండర్యముచూచి ముగ్ధదగుచూ మాటలచేత తన ప్రేమను వ్యక్తపరచుచుండెను. ఒకనాడు సాయంత్రము శ్యామల తన తండ్రిగారి ఉద్యానవనములో పూలకోకిలనుచు తనలో

కమలాకరునకు, “నామీద ప్రేమ దినదినమునకు వృద్ధి పొందుచున్నది. నాకును ప్రేమ యున్నదిగాని భావము లేమియు మొలకలేవట్లులేదు. అతనినిచూచిన నీ ప్రేమ గలుగుచుండును గాని ఉద్రేకపూరితమైన పలుకులను విన్నప్పుడుమాత్రము కొంచముకోపమువచ్చుచుండును. జవాబుచెప్పటకు నాశీధియు నోరాడుటలేదు. ఏమన్నను, అతనికి కోపమువచ్చునేమో యనుభవము నాకన్నిటికిని అద్భుతమృదుండును. యోవనములో ఉన్న కమలాకరునితో నన్ను మాటలాడవలదనిగాని ఓకాయ పోవలదనిగాని నాతండ్రి ఎన్నడునూ అనలేదు. కమలాకరుని తల్లిదండ్రులును, అతనిని మంతరించెట్లు తోచదు.” ఇట్లు శ్యామల తనలోతా నను కొనుచుండగా పెట్టినవర్త నెవ్వరోమాటలాడుచున్న సవ్వడివిని అచ్చటికివెళ్ళి చూచునదికి, కమలాకర, రామారావు లిరువురునున్నది చూటాడుచుండుట గాన్నించెను. అంత శ్యామల “వినివయ్యమై మాట్లాడుచున్నాను? నాకుమాడ కొంచము చెప్పుడు.” అనెను.

కమలా:—నాకు తెలివులు 15 దినములున్నవి. నాతండ్రి నన్ను కాకిలో ఇంజనీరింగు చదువుచుని ఎల్లండి మంచికోలాగాన నన్ను బయలుదేరమనిచెప్పిరి అని విచారముగా బల్కెను.

శ్యామల:—(కమలాకరుని దగ్గరనువచ్చి) కమలం ఏల ఇంతవిచారము? ఎమ్మనవిద్యనెప్పుడుంచి ఉన్నతోద్యోగము మంపాదించి ఒకగృహస్థుడై తల్లి తండ్రులను నుఖపెట్టుటగదా నీవంటివారి స్వభావము. ఆదియునుగాక సంతోషముగా మండుటకు మారుగ ఇంతవిచారముగా ఉండుటకు కారణమేమి? అని

కమ్మరిచైత్రుతిని “రామం! నీకు తెలుసుగా మన మిత్తుని విచారకారణము?

రామం:—అక్కా! నాకు తెలియదు. అని కమలాకరుని వంకరిని “మిత్రమా! ఏల నీమిత్తు విచారముగా నున్నావో మాకు కొంచము తెల్పరాదా?

కమలా:—(విచారముతో) మిమ్ములనుబట్టి విచారదేశమునకు వెళ్లవలసివచ్చుటయే కారణముగాని చేత విచారకారణము నాకు మరేమున్నది?

క్యామల:—కమలాకరా! వెళ్లుము. విచారించ కుము, ఎల్లకాలము అందరము ఒకచోట ఉండుట తటస్థించువా? వచ్చును మాత్రంఁడి చెప్పవచ్చునునట పంపదలచినారు. నీవును ఒకద్య చాలించుకొనినరమ్మ నేమను విద్య భూక్తిచేసికచ్చెదను. భగవంతునిజయ వలన మనము తిరిగి కలసికొనగలము.

కమలా:—(తనలో) నేనేమిధనుగా నా ప్రేమను నూచించినను ఈమె తనమనస్సును కొంచమైతను నా కవిగతయగుట కవకాశ మీయవచ్చునది. ఆమె తన ప్రేమను ఒకచేత నాయుండు పోదనప్రేమగా మూత్ర మే నిల్పినదేనా నాకు తెలియదు.

క్యామల:—ఏమట్లు పరానగానున్నావు? తెల్పుము. అని మాటాడుచున్నప్పుడు ఒక నీవవనములెంచి కమలాకరునిదూచి “బాలూ మీరేంఁడిగారు మిమ్ములను తొందరగా రమ్మనుచున్నారు” అమాటలు వివనాశీవాకముగకుడు లేచి “మిత్రమా! నే చోయినట్లుచు” అని పల్కి వెడలిపోయెను.

రామం:—అక్కా! కమలాకరము మనలను విడువలేక విడువలేక వెళ్ళినాడుమహా పాపము. మనలనుగూడ మన నాన్నగారు కాశీకిలవిన ఎంత దాగుంటును?

క్యామల:—(తనలో) “ఈ అమానుకపురమ్ముని కేమియును తెలియదు” అని అనుకొని ప్రకాశముగా “రమ్మడా! రమ్మ ప్రార్థనపోవుచున్నది.” అని లోనికి తిరిగిపోయెను.

9

విచారమునాడు ఉదయము నాగభూషణంగారు నుమానునీటికొని వెనావనరావుగా రింటికివచ్చి ఆయ ననుమాచి వమస్సురించి “మాకబ్బాయి కాశీకిపోతే వురు మీ ఆశీర్వాదముకొర కిచ్చటికి వచ్చినాడు.”

మామా:—నాయనా! కమలాకరా! నీవు నీస్వభర్తమునుమీరిక జాగ్రత్తగా విద్యాభ్యాస గాచించుకొని త్వరలో వచ్చునట్లు భగవానుడాశీర్వ దించుగాక నీకదీరముమహాత్రము అనవదవ్యధనము లన పాల్పడనీయక ఆశీగ్యముగా నిల్చుకొను చుండుము.

కమలా:—చి త్తము అనివల్సి. తన మిత్రవ్యయ మేల కరములను తనకరమునబట్టుకొని “నేను వెళ్లి వచ్చెదను జ్ఞాతముంచుకొనును” అని గర్జదస్వర ముతోబల్కి తిరిగి క్యామలను ఒకవరి వీడవచ్చు లతో గాంచెను. ఆమె యిమిదరైర్యవతియైనను తన కమలానునలనుండి రెండు కన్నీటికణములనురాల్య మంద ఉండలేకపోయెను. అప్పటికే కాలాధిక్యము మగుచున్నదను భయముచే తండ్రిమహారులిద్దరు వెలుపునకొని వెడలి కారెక్కిరి. కమలాకరుడు మాత్రము పోవుచున్నప్పుడు తనదృష్టులను క్యామల నుండి మగల్గుజాలక బలవంతముగ మరలుకొని తనలో “క్యామల వస్తుగాక మరెవరిని వివాహ మాడును? చిన్నవాటి ప్నేహితుడైనవ వన్న తృటిక రించువా” అని యోచించుచూ వెడలిపోయెను. మరి ఒదివినములకు వెనావనరావుగారు తనమనస్సును తనవపునిమిత్తమై చెప్పవచ్చుటయనట పంపెను. అక్కడ న్ని. యిక్క. చదువుచున్న కృష్ణారావు ఆకలిచెల్లెలు వచ్చిని, మనక్యామలకు మిగుల మిత్రులై ఎడబాటు మంద మనసుకొనుచుండిరి.

క్యామల కృష్ణుని చూచినది పెందలు ఒకవిధమైన ప్రేమానురాగములచే నీడింపబడుచుండెను. కృష్ణారావు

మీదా శ్యామలను మోచివదిమొదలు అడవివృక్షైవ భావములచే ఉద్రేకింపబడుచుండెను. ఇట్లు ఒకసంవత్సరము గడచినపిమ్మట మువ్వనుమకలసి ఒకకోణన వీచి పీకానుకెదలి మూర్ఛాశుభ్రుని కొంచముదూరముగా వీరొ సందడగుచుండ పుష్పిని దావిని కనుగొనుటకు వెడలెను. అంత కొంతపిమ్మటి శ్యామల ప్రియాయువోయి ఆపి, మిత్రమా! నీసోదరిని ఎవరు వివాహమాడుదురో వాను మిగుల వచ్చువ్వనకులు మహా!

కృష్ణ:—ప్రియా ఆవహోయి ఆపి వేసితివే? ప్రియా! అని పిలిపించుకోనుటకు నాకు అర్హతలేదా? నీవు నిజముగా నన్ను ప్రేమించినయెడల నవ వివాహమున కేమి అభ్యంతరము?

శ్యామల:—(తలవంచి) నేనడుగునదరిగాను నీ సోదరి వివాహమునుగూర్చి,

కృష్ణ:—మరి పుష్పినిని వివాహమాడువారి అర్హతనుకంటె నిన్ను వివాహమాడువా రెక్కువ అర్హతవలెనులని నావమ్మకము. సరేగాని మీకుటుంబమున నాసోదరికి తనవనదు దెవ్వడైనవారికిన నవమందరము ఒకకోటనే ఎవరాయెనునా ఉండవచ్చును.

శ్యామల:—నాన్నీపీతుడును మిగుల బుద్ధిమంతుడును అగు కనులొకరరావను మనస్సు నాగభూషణులగు కొమారుడు ప్రస్తుతము కాకిలో చదువుచున్నాడు. నీసోదరికి అత డన్నివిధముల తగియున్నవాడు. కృష్ణరావు ఎద్దియో జవాబు చెప్పవోవు ముందువలెలో పట్టినవచ్చి “అన్నా చీకటి పడుచున్నది ఇంట్లలోపడమా” అని పల్కు అందరులేది గృహలోన్నట్లుతైరి. కృష్ణునికి తల్లిదండ్రులు, తల్లిఉన్నది. ప్రియారాత్రమైన కొంతగడువున్నది. ఇప్పుడారకు నివసించుచున్న గృహము వారి స్వంతములే. అతనిల్లె చాల ఉత్తమరాలు. శ్యామలను మోచినప్పటినుండి తన కొడుకునకు ఆమె తగియుండును సంకల్పము కలిగెను. గ్లాసులు మోపినవెంటనే శ్యామల తల్లిదండ్రులను

దనునంది ఈ మిత్రులనిరువురను వదలలేక విచారించుచు తనదొంటి పెట్టెను. ఒకకోణ మధ్యాహ్నము తల్లిదండ్రులకు వచ్చి రితువుది ఒక్కోటకొనున్నది లోకాభిరామామాయము మాటాడుకొనుచూ ముటల సందర్భమున శ్యామల, కృష్ణరావు నటుంబితిని గూర్చియు అతనిగూర్చియు కొంచము తెలియజరిపెను. అందులకారకు తలమానునూ “అమ్మా పీకెమ్మగా యుండి నిన్ను చేతుకొనుటకు అతనికి అరచితిని ఇప్పుడుగా నన్ను యెడల నా అభ్యంతరముండదు. నాఉద్దేశమునాత్రము నీచ్చి నావీమిత్రుడగు కనులొకరుని కింపవలదివాను. అదిగాక అమ్మటి వివాహిణీయులు, మిత్రులుచూచి నేను మీ ఇరువురియందను ప్రేమాంకురములు నాటినవని అనుకొంటినిగాని నీ ప్రేమ పోదర ప్రేమయే యని ఇప్పుటివరకు గ్రహించలేకపోతిని. అయినను మించినదేమి. పీకెమ్మనుపారము వారికి బాలురవాసి తెలుసుకొని వివాహవాప్రయత్నములైనవని. ఆరట్లుంబిని శ్యామల తనతల్లిదండ్రులచేత బాలసంరక్షిణిని లోనికి వెదలిపోయెను. మోహనరావుగారును కృష్ణరావునవ్వనండి అంగీకారమైన జవాబునుపొంది తన బంధువర్తమునకు కాకిలో చదువుచున్న కనులొకరునకు శుభేచ్ఛలను వ్రాసెను. ఆచ్చట కనులొకరును ఈజాయిను గాంచినవోడనే నిరంతర పొంది మచ్చెనుటలు గార్చుచుండెను. చేతనన్న ప్రియవారి క్రిందపడెను. అంత అక్కడనున్న వర్షిలో లోపలి పది శ్యామలనుగూర్చి వాపోవుచూ “అయ్యో! నేనెంత నిర్భాగ్యుడను. నా అకలన్నియు అడియిన బాయెను. నాశ్యామల ఇట్లుచేయునని లోకలవైన అనుమానించలేదు.” అని విచారించుచూ పిచ్చిపడ్డవనివలె అటబంటు తిరుగుచూ, నీ లోలో దాతా తప్పిరువయ్యెను. తన కొంతపిమ్మటి “నేనెంత పిచ్చి వారను. నా అగ్నిప్రాయమును ఒక్కచాటియైన స్పష్టముగా తెలిపినా? నా అగ్నిప్రాయమును తెలుక ఆమె ప్రేమనుగూడ నా ప్రేమనంటిలే అను కన్నుకముతో ఆమెను విష్ణురసరదిన లాభమేమి? నేను కన్ను

వివాహమునకు వెళ్లినట్లు వాస్తవమునకు భంగం రాక తప్పదు. తప్పుకొనలేదను." అని తన పాతాళము లను పర్యవేక్షించు లోండరచదురుండెను.

3

పెండ్లిదినము వచ్చెను. వివాహకావుగారు కలి లేనిదిట్లయిన కార్యముల వివాహమునుగూర్చి మిగుల వాతురపడుచూ కన్యా ప్రధానలకొరకై విచారించు చుండెను. ఇంతలో వాగధూమణరావుగారు దీక్షకు యిటోగూడ ఆక్కడికిరాగా చాలాసంతోషించిన వాడై సంతోషవిచారములు పెనుగన ఆరిచి పెండు చేతులను తనచేతులతో బట్టుకొని "అయ్యా! కనుక చూ కార్యములను వాగన్న ఎక్కువగా పెంచి పెద్దదానిని చేసినారు. ఈ వివాహముగూడ మీరే లక్షణముగా జరిగింది వాడు సంతోషమునుగూర్చి ప్రార్థించుచున్నాను." ఇట్లు నీరు మాటాడుకొనుటలో తీవ్రమై యుండగా కమలాకరుడు కార్యములను చూచు టకు లోనికి వెళ్లెను. వెంటనే కార్యముల స్వేచ్ఛాత్మక పునరుత్తా "కమలాకరా! వచ్చితివా? చాలాసంతోషము. నీవువస్తుతో లేక? అని నేను మిగుల వాంఠో కన చెందుచున్నాను. వాడు నిజమైన స్వేచ్ఛాత్మకమును నీవు బోధపరచితిని. స్వేచ్ఛాత్మకము నీది కాకకర్త మృతములచే బంధించుచున్నట్టి ఆచారములనుగూడ లోనిరక తననిర్మలమైన చతుర్దశ్యభావమును మృతమే వ్యక్తపరచుచుండును. నేనొక్కసంగతి నీకు చెప్పెదను: నీవు దానినిఅంగీకరించునని నమ్ముచున్నాను నీకులిగిన కన్యయు కృష్ణారావుగారి సోదరియే అగు పద్మిని మృత్యుసైవల చతువునున్నది. ఆమెను నీవు తప్పక వివాహమాడిన తనము దూరముగాక దగ్గరనే నుంచుపడినది పెండులొనుండునరచున్నాను. ఏమిటాటాడకున్నావు. సోదరా! నీ కరీరమునకు నేమియు లేదుగదా? కండ్లమండి నీరు కాయ్యమంటి నేమి? కారణము వాని కెందుపరాదా?

కమలా:—కార్యము! వాస్తవముకన్యముగూర్చి నీకు తెలియునను నమ్మకముతోనే, ఇన్నిదినములుండి అనేక గాలిమేదలను నిర్మించుకొనుచూ జరిగింది.

వాటివచ్చింటిని ఒక్కసారిగా నేలమట్టమును గావించి నమ్మ నిరాశలొగుల్చివావు అని కద్దరిక కంఠముతో బల్కెను.

కార్యము:—కమలాకరా! ఎట్టి ఇద్దిగ్రహలొ మునిగియుంటివి? శ్రీలక్ష్మీవ్రతమును పూర్తిగా గ్రహించనిదే పురుషులు ఇట్టి ఆకలను గల్పించుకొని తిరిగి శ్రీలక్ష్మీలను విట్లు నిష్కార్యపరచుట భావ్యమా?

ఇన్నిదినములనుండి నమ్మ చూచుచున్నాను వాచన పుస్తకము నీవు ఏమియు కనిపెట్టలేకపోతివను మాట నీవు అన్నచనియు—రామును తమ్ముచనియు నే ప్రేమించుచుంటిని. వారెండిగానుమాడా ఇట్టి ప్రాంతి లోకముండి నే నీసంగతిని ప్రస్తావించినప్పుడు అశ్వర్యపడివారు. నీ విప్పటికీ విజు ద్వితిని గ్రహించి దైర్యమునువహించగల సామర్థ్యవంతుడవని నమ్మి యున్నాను.

కమలా:—సోదరి! వాతప్రకృతి నమించువు. వా మంచులుచిది దిద్దుబాటు చేసినందులకు మిగుల కృతజ్ఞుడను. ఇంతలో పద్మిని కృష్ణారావులు తమ తల్లితోగూడ ఇచ్చటికి వచ్చిరి. అప్పుడు కృష్ణారావు కమలాకరమును చూచి చాలసంతోషించి తన చెల్లె లగు పద్మిని వివాహప్రస్తావన చెప్పెను. గాని పెద్దల ఆమె పుచ్చుకొనుట అవసరమని వాగధూమణంగారి వక్షకు అందరూ పెదలి సంగతి సందర్భములను ఆయ నకు వివరించిరి. అయినయే మిగుల సంతోషముతో "వా కింకొన్న కావలసినదేది? వారి ఉభయములకు అంగీకారమే గదా?" అని ప్రశ్నించెను. కమలా కర పద్మిని తియ్యియ లోలోపల నవ్వెనుమారుడగా కృష్ణారావు కార్యములతో "మాదిరిగా నీ సోదరుడు కమలాకరుడు ఏమియు తెలుగని నంగీకరించుని వాతో పెండల పెప్పివావు. ఒక్కయొత్తుతోనే వాసోదరిని పెట్టిదానిచేతి వాను. అని చల్ల అందరు పకపకనవ్వు పోగిరి. కృష్ణారావు తల్లియు తనజుబుని రూపసందేహ విద్యాభివృద్ధులను మిగుల సంతోషించి వారందరికి మంగళాశీర్వాదములను ఆశీర్వదించెను. కుమార్త మునం పెద్దల పద్మి భావమున కార్యముల కృష్ణారావుల నను, పద్మిని కమలా కరులను అర్హులైన భవముతో వివాహములు జరిగెను.

శ్రీ॥ శే॥ వెల్లూరి తులశమ్మగారు

కో॥ కామేశ్వరరావుగారు

ఈమి వెల్లూరి పెద్దంబరాజుగారి ధర్మ పత్ని. శ్రీరాజనాయుడుగారు బ్రహ్మధర్మానుష్ఠానపరులు. వీరు బ్రహ్మధర్మమును స్వీకరించిన నాడొదిగా శ్రీశ్రీ తులశమ్మగారు తమ ధర్మగారి యదుగు జాడల ననుసరించి, బంధువర్గమువారి వీడి, సంఘబహిష్కారమునకు వెరువక బ్రహ్మధర్మమును దమశీవితాదర్శకముగా గడపిరి. బ్రహ్మధర్మకుటుంబములలో వీరిదొక్కటి యనుష్ఠానిక కుటుంబమని తెప్పటకు శ్రీతులశమ్మగారి పాతివ్రత్యమేయని చెప్పక తప్పదు.

శ్రీ పితాపురం రాజావారు స్థాపించిన యనాధశరణాలయమునకు శ్రీరాజనాయుడుగారు 1909-వ సంవత్సరమున సూపరెంటుగా నియమింపబడిరి. అనాటి దినములలో శ్రీమహారాజావారి ధనసహాయముతో బాటు అనాథులగు బాలురకు మాతృప్రేమ యావశ్యకత కొరతై యుండెను. ప్రారంభమున నీదంపతులు యనాధశరణాలయమునకై పడినశ్రమ యెంత కొనియాడినను దనివీ తీరదు. ఏలనన శరణాలయమునందప్పటిలో పంచములుదప్ప తదితరవర్గముల వారిని తేర్చుకొనుటకు శ్రీమహారాజావారి యనుష్ఠానానంగుటచే, యిదియును కైస్తవ సంస్థయేయని ప్రజలూహించుటవలన సేవకులు సంఘ

బహిష్కారమునకు వెరచి ప్రథమములో శరణాలయమునందు పనిచేయరైరి. శ్రీతులశమ్మగారు యత్నంతాదరముతో, దమ పుత్రులతో సమముగా నీయనాథులకు వంటచేసి స్నానములు జేయించి వేయేల మాతృదేవతయై చేసిన సేవకొనియాడదగినది.

ఇట్లుండ దమ గృహమునందు సైతము దమ సహోదరిని, యాపె పుత్రికలిరువురను నొకపుత్రుని, శ్రీరాజనాయుడుగారి సోదరుని కొమార్తెను యతిగారాలముతో పెంచి పెద్దచేసిన మహాసాధ్వీ తమ సహోదరి కుమార్తెకును, శ్రీనాయుడుగారి సోదరుని పుత్రికకును మంచిదాంపత్యమును జూసి వివాహమును జేయించిరి.

ఈమెకు ముగ్గురు కుమార్తెలును అయిదుగురు పుత్రులునుగలరు. శరణాలయపు బాలికను దమ క్షేప్తపుత్రునకు వివాహముజేసిరి. తమధర్మతోపాటు యనాధపోషణ యత్కృష్టమైన భగవంతుని సేవయని, సదా వారి శ్రేయస్సు దమవిడ్డల శ్రేయస్సని, నిరాదంబర జీవితై, యెల్లరమేలు దమమేలని త్రిశుద్ధిగా నన్నిన శ్రీరత్నము శ్రీతులశమ్మగారు, దమధర్మగారు శరణాలయమునుండి విరమించిన నాటనుండి, బహుకష్టములకు లోనై

నను, వెనుకాడక, భర్తగారికి సహాయమై ధైర్యముతో సంసారమును దమయంత్ర కాలమువరకు నిర్వహారముతో, భగవద్భక్తితో గడసిరి. ఈమెను శరణాలయపు బాలురు “అమ్మా” యని, శ్రీరాజనాథ్యు గారిని “నాయన” యని సంబోధించెదవారు. ఈ దంపతుల నీరడనామములతో సంబోధించుటచేతనే, కేవలము జీముకొరకేగాక వీరు దమ శ్రేయస్సునైన విడిచి, యష్ట కష్టములకు పాల్పడినను, దైవమునే నమ్మి 1926-న సంవత్సరమువరకు హృదయపూర్వకముగా సేవతేసిరి. ఇట్టి పవిత్రతనిత నిష్కల్మష చిత్తమైన శ్రీ తులశమ్మగారు పంద నీయులు నామనాటి న విత్తనమే నేటికి మహా సంపదయినది.

భర్తగా రుద్యోగమునుండి విరమించినను శరణాలయపు బాలురు దమగృహమునకు వచ్చిన “నాయనా వచ్చితివా” యని యతి దయారసముతో యాదరించి, కష్టసుఖముల నరింగి భోజనము పెట్టెదవారు. మాతృ ప్రేమకొరత బాలురా ప్రేమను శ్రీతులశమ్మ గారి హృదయముద్వారా యనుభవించినను

టలో సంశయములేదు.

ఈదశకు 1931-న సంవత్సరమున యీమె విషజ్వరప్రీతితయై మేనెల 21-న తేడిని పరమ పదించిరి. ఇప్పటికి నాలుగుసత్సరములైనవి. శరణాలయమునకు మాతృదేవత కొరత దీర్చిన జనని తులశమ్మగారు నేటికి దమ గృహమునకే కరువై పోయిరి. శ్రీరాజనాథ్యు గారు, చారిపుత్రికా పుత్రులు నేటికికూడ ప్రతి లక్ష్మీవారమునాడు యీమె మృత శయ్యను క్షప్తికి దెచ్చుకొనుచుందురు. శ్రీ తులశమ్మగారి యాత్మకు భగవంతుడు శాంతినొసగుగాత. శ్రీ రాజనాథ్యుగార్కి, వారి కుటుంబమునకు కష్టపరంపరలను తొలగించి వర్షేశ్వరుడు ఆమురారోగ్యముల నిచ్చి పోషించుగాత!! పురాణాదులలో చెప్పబడిన నీర, సావిత్రి, దమయంతి, మున్నగు ప్రతివ్రతా రత్నములు గలలో లేరో గాని మాతాపితరుల పోగొట్టుకొనిన యనాథుల చాలిట కల్పవృక్షమై, పతివ్రతాకిరోమణియై, విశాలహృదయయుగు శ్రీ తులశమ్మగారు తమకిదితమున “ధన్యతి”గాంచి పరమేశ్వరునియందు లీనమైరి.

రామచంద్రరావుగారి ఇంటిలో బహు సంతోష బాంధవ్యముగా యున్నది. రామచంద్రరావుగారి ధర్మ పత్నియగు మందరమ్మ పవిత్రమహిమలను ఇవచేయి, అదీచేయి అని బెత్తాయించుచుండెను. రామచంద్ర రావుగారిఇల్లు యింత సంతోషముగా యుండుటకు వారి ఏకపుత్రుడగు మాధవుడు చెన్నపట్టణమునుండి రి. యల్. పరీక్ష పాఠములయి వచ్చుటచే అదంపరు లను అనందపాగడమున ముంచుచుండెను. రామచంద్రరావుగారు వ్యయంగా కామరైకెక్కి కొడుకుని కోడ్కోనివచ్చెను. కుమారుడు వచ్చుటయేతదప్రకార తల్లి కుమారుని కొనిండుకొని అనందరావుగారిను విడిచెను. విశాలపక్షులై వలదవార సలహాక మార గించి శేషరైకెక్కి యాశీరైదురాపడుకొని తన చిన్న వాతినంగుటలకు బైబైకి తెచ్చుకొనుచున్నాడు; అహ! యీప్రదేశమునందీ రెండువత్సరములైవదికా యని అనుకొనుచున్నాడు. మాధవుడు చక్కనియని; 24 సంవత్సరముల యువకుడు; నిత్యయౌవనమును. ఆయువ హృదయము యొల్లప్పుడును కుమారయూరో నిండియుండును. అతడట్లు పండుకొని అయ్యో! సోమరి వలె వట్టివే పండుకొనకేల యని పచ్చిత్రాంగ్ర మాన ప్పటికయిన గృహాలక్ష్మిని రీసి చనువుచున్నాడు.

ఇంతలో మాధవా! యని పిలుచుచు తల్లి శేషరైకెక్కి యేమిచేయుచుంటిని వాయనా అనిఅడిగెను. ఏమియు చేయుటలేదమ్మా యీగృహాలక్ష్మి చనువు చుంటిని ఇదులు పలికెను. ఇంతలో 15 వత్సరముల కన్యక ఆమేనైకే వచ్చెను. పొందవ్యమగురాలు కాదు. మెడలో ఒక గొలుసును, చేతికి రెండు జరిలుగాణులును, చెవులకు రోలమ్మలును, చేతికి ఒక వుంగరముమరపు చేరేమియు వగలులేవు. మాధవుని

చూచి ఆమె సిగ్గుచే తిరిగి వెళ్ళిపోవలెనని ప్రయత్నించి వదిగాని, మందరమ్మయొక్క బలవంతముచే వచ్చి ఆమెప్రక్కన కూర్చొన్నది. ఎవరమ్మాయి యీ అమ్మాయి అని మాధవుడు ప్రశ్నించివాడు. యీ అమ్మాయిని మరచిపోయినావా వాయనా? అనంత రావుగారిమహాత్మ మనీవి జ్ఞానములేదా వాయనా అని ఆమె అడిగినది. ఆమెంటునే మాధవుడు అమ్మా శేషమూచి రెండుసంవత్సరములైవదికదమ్మా అమ్మ టికి చిన్నపిల్ల ఇప్పుడు కొంచెము పెద్దరైవది కదమ్మా అందుచే గుర్తించలేకపోతిని. మనీ యిటారా అని విలిచినాడు. మనీ పెళ్ళుటకు సిగ్గుపడినది. పెళ్ళమ్మా! మాధవునిదగ్గర ఏమిమిసిగ్గు పెట్టుకొనెను. మనీ వెళ్ళి మాధవునికొంచెముమారముగా నిలువబడినది. మనీ శేష ఒకవేళ మరచిపోలే నీవుమరిచించకూడరా? ఏమి! ఇంత సిగ్గుండును. అని మనీ యేమి చనువు కన్నావు? భయభారం చేరినది, ఏమి ఇంక చనువులు లేదా? వాన్ని గాను పెళ్ళనిచ్చుటలేదంటే అందుచే పెళ్ళలేదు. అని అనెను. అమ్మా ఎందులేకమ్మా మనీని బడికి పంపుటలేదు. అని అడిగెను. బాబూ! మనలో అట్లు పెళ్ళకూడదు వాయనా! బడికివెళ్ళితే కష్టమి అమ్మా చెన్నపట్టణంలో చూడవలెను. ఎక్కడ చూచినా ఆదవాళ్ళు నియోగలు ఎవయేలె కదా? మన హిందూమతంలో మనీ అన్యాయముగానున్నది. వాయనా మనీని పెద్దీచేసుకుంటావా బాబూ! వాకు వచ్చినది అని అడిగి కుమారుడు ఏమని అబాయి చెప్పినో యని కుమారునిమొగముపై చూపుట నిగి ద్రెవు. మనీ పెద్దీరస్తావన వచ్చుటయే అక్కడ నుండి పెళ్ళుటకు ప్రయత్నించెను. గాని మాధవుడు పెళ్ళవద్దు మనీ ఎందుకుసిగ్గు పెళ్ళకు అనిచెప్పి బలవంత

మున వెళ్ళినదా లేదు. వాయవా! - వాకోకా
 పెరలేల్చడవా బాబూ అని అడిగను. అమ్మ నీమా
 టకు ఎదురు ఆడుచునా! అల్లెతె చేసుకొందును. అని
 చలికాకో లేకో మందరమ్మకువచ్చు సంతోషముతో
 యుహ్మంగను. మందరమ్మకు వినివుండుటచే క్రిందకు
 దిగి వెళ్ళిపోయెను. మందరమ్మ మేదదగుటతోడనే
 మణి వెళ్ళిపోవుటకు లేచెను. గాని మాధవుడు మణి
 వెళ్ళకుమునే; వుండు అనిచెప్పి స్వయంగా గదిలోనికివెళ్లి
 ఒక మర్రేతెచ్చి తెలుపరందాపైకేసి తానొక యాచీ
 చెయ్యపై పండుకొని మణి నిన్ను ఒకమాట అడిగెను,
 చెప్పెదవా? చెప్పెదవన్నట్లు కలయూచినది మణి.
 నన్ను పెండ్లిచేసుకొనుట ఇష్టమేనా? అని అడిగెను.
 ఇట్లు మేనడు కొనపాగుట బహుదుర్లభమను ఆకాశాచాచీ
 కును పలుకుటలులెక్కెను. ఏమి! మణి ఎట్లు దుర్లభము.
 ఎట్లు దుర్లభమని అడకుచున్నారా? మీరు పెద్దబయ్య
 కాయని ఏకపుగుడై జన్మించినారు. ఓ. యో. పొయ్యి
 అయినారు. నేను ఒకానొక చిన్న ఆసిపక కూతురును.
 మేము ఇద్దరము అక్కచెల్లెండ్రము, ఇద్దరు అన్న
 కమ్మలు. మాది కొంచెము పెద్దకుటుంబము. వచ్చే
 ఆరవాయుమునాపై నెలఒక్కంటికి 95 రూప్యములు.
 వాన్నగారు ఒక్కచేరిమీద వచ్చేదబ్బు తొమ్మిండు
 గును కెలుట; అన్నయ్య చెప్పి పట్టుకొంటా. యం. ఓ. ఓ.
 యం. చదువుచున్నాడు. వెన్నెటిదనము 100 రూపా
 యలు అగుంటుగా పంపమని ప్రత్యక్షము వచ్చినది.
 వాన్నగారు కంగారుపడకుండగా నామెదలాని
 మోరిచెనునీటి అమ్మిచేటి ఆవచ్చెడినొమ్మ అన్నకు
 పంపమనిచెప్పి ఇలాగు వచ్చిరిని. మీవాన్నగారు
 కనీసం నాలుగుకేలుఅయినా కట్టుం పుచ్చుకొననిదే
 మీకు పెండ్లిచేయదు. మావాన్నగారునాస్తే ఏదో
 కెయ్యియూపాయలకు మించి ఇవ్వలేదు. మాఇల్లు మా
 తల్లిగారిచంటిమీదకున్న నగలు అమ్మిన నాలుగుకేలు
 వచ్చుననుకొందము. అనాలుగుకేలు మీకు కట్టుం
 ఇచ్చెదరు. తల్లిగారి పెండ్లిఖర్చు ఎక్కడనుండి తెచ్చె
 దయ? ఇంకనూ నాతరువాత చెల్లెండ్రకు ఎట్లు వివాహ
 ము చేయుదురు? నాతమ్మక్కకు ఎట్లు విద్యదేవించె
 దయ? వావివాహముచేసి వారు చివ్వులు పట్టుకొనవలెనే
 గాని అంతకుమించి చేరేమియు లేదుకదా? అందు
 కని మీకు నాకు వివాహమువుట అసంభవమని తెల్పి

రిని. మణి ఇంత చిన్నతనములో కష్టముఖములగురించి
 నాగుగా అలాచించినావు. మన ఆంధ్రులలోపుట్టు
 తెలివితక్కువే ఇది. కట్టుం ఎండులకుమణి! అదెన్ని
 ఇచ్చెడివారు ఎంత కష్టపడి ఎంత దుఃఖపడి ఇచ్చెదరా!!
 అదామ్మ ఎన్నాళ్లు వుండును కనుక వారిని అంత కష్ట
 పెట్టుట మణి! చెప్పి పట్టుకొనుటో వరకుల్లముకేర
 సభాజగివది. అసభకు నన్ను యువస్వామి మివ్వమని
 కోరియుండిరి. అసభదగ్గములో ఇచ్చిన యువస్వామి
 మనకుగాను, యీ మద్యపరకమును ఇచ్చినారు. అని
 చెప్పి ఆమెవ్యవరకమును చూపెను. ఆమెయు బహు
 సంతోషముతో చూసినచూచి మీకో రీతియందార్కము
 వ్యాపించునాక. అని వృథుడునుభవవాక్యముపల్కి. తిరిగి
 ఇచ్చివేసెను. అయితే మీరు ఇవ్వదు కట్టుంపుచ్చు
 కొనెదరా? లే. చూచివేయదురా? అని అడిగెను
 మణి. మణి! నేను కట్టుంపుచ్చుకొనిన నలుగురిలో
 ఎంత చగురాలు. ఓ యో? చదివినాడు. యువస్వామి
 ము రిచ్చినాడు తానే ఆఖరకు కట్టుం పుచ్చుకొన్నా
 డు. మరెవరినెలు చదువుకొనని కుంతలు సభలన్న
 ఎదుగనిమాట్లుం సీమకొన్నారంటే రక్కసి. అని
 అడిగెదరా? లేదా? మణి. కాన నాకు కట్టుచుండు
 అశలేదుకాన విన్నే రప్పుక పెండ్లి చేసుకొందును.
 మణి నైమ అయినట్లుగా యున్నది. అలాగున నైది
 వెళ్ళవలయును. అనిచెప్పి లేచెను. నాకుకూడ వంట
 వేళ అయినది వెళ్ళవనండి అనిచెప్పి మర్రేతెనుండి
 లేచెను. ఏమి! మణి నీవు వంటచేయుచునా? మీరు
 జమీందారులు కాన ఎట్లునైత వంటచేసిరినీ పెట్టు
 కొందురు. మేము ఎట్లు పెట్టుకొనగలమండి అని
 వత్సయా పల్కినది. దానిచే మణి నేను పెండ్లి చేసు
 కొన్నతరువాత వంటచేసిరినీపెట్టి నిన్ను ఇట్లునే
 మర్రేతె నూర్చొనెట్టి చక్కనిముద్దులు గైకొందును.
 తెచ్చు అనెను. ఎట్లు! నాకు చూపెదరా అనెను.
 అమ్మ! మణి! మా చదువ్కొనివరకే మంటిచేయని
 చెప్పి మర్రేతె నూర్చొనెట్టి చక్కనిముద్దు పెట్టుకొని
 ఇలాగునని తెలియజేసెను. ఇద్దరు వత్సకుంటూ మేద
 దిపోయిరి. మాధవుడు నీచిత్రపు వెళ్ళిపోయెను. మణి
 రామచంద్రరావుగారి ఇంటికి కొంచెము దూరములోని
 చిన్నఇంటివద్దకువెళ్లి కలుపుకొట్టెను. ఇందువలె ఆను
 నాటికవచ్చి మణిఅక్కా వచ్చావాఅని కలుపుకొనెను.
 ఇద్దరు లానికెవ్వి కలుపు కెదరెట్టిరి.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

పాటలు

కోకిల

ఎగురుఎగురు కోకిలా
దిగుముదిగుము కోకిలా
ఇగురుపట్టి చెట్లునీకె
చిగురుతొడిగె కోకిలా ॥ ఎ ॥

తీయమావి చెట్టుమీద
తీన్నెవుంది కోకిలా
కావికంతమెత్తి ఒక్క
కళనువినురు కోకిలా ॥ ఎ ॥

చలిదిపొద్దువేళ చాత
శాల విడచివచ్చుచు
కలరుతంబు విన్నమాకు
కలుగుముదము కోకిలా ॥ ఎ ॥

ఎండవేళలందు ప్రకృతి
యెల్ల నిద్రపోవగా
నిండుకంత మెత్తిపాడు
నింగివగుల కోకిలా ॥ ఎ ॥

కనవుమేసి అప్రలింగ్ల
కడకు వచ్చువేళలక
పశులఅర్చులందు నీడు
పాట చేర్చుకోకిలా ॥ ఎ ॥

రాతిరెల్ల నిదురపోయి
ప్రాంతికాలమందులేచి
ప్రీతిమీరునట్లుపాడు
దినదినంబు కోకిలా ॥ ఎ ॥

పాటనాలకించి నీవు
పలుకుప్రక్క చూతునా,
పాటవముగ నెప్పుడుకండ్ల
పడవదేయి కోకిలా ॥ ఎ ॥

అకుగుర్తి చాటులేక
అరక్షణంబుపాడవు
ప్రాకటముగ ఇంతసిగ్గు
పనుట తగునెకోకిలా ॥ ఎ ॥

కథలు

పెకింగునగరములో పెద్దగంట

మన హిందూదేశమునకు ఉత్తరమున
హిమాలయపర్వతము లున్నవి. వానికి అవ
తల తీరేటుదేశమున్నది. దానికి తరువార
చీనాదేశమున్నది. చీనాదేశము ప్రపంచ
ములోగల దేశములలోనెల్లి కడుపెద్దది.
అచ్చటి జనసంఖ్యకూడ చాలయెక్కువ. ఆ
దేశములో ముఖ్యమైనమతము బౌద్ధమతము.

మన కథాకాలమువాటి కా దేశమును
యుంగ్లో అనుపేరుగల చక్రవర్తి పరిపాలించు
చుండెను. అతను చాలా ప్రఖ్యాతపురు
షుడు. వాన్నింగు అనే పట్టణమునుండి
అతను పెకింగుఅనే పట్టణమునకు తనరాజ
ధానిని మార్చెను. కొంతరాజధానిలోఅనేక
భవనములను కట్టించెను. వానిలోకెల్ల

ముఖ్యమైనది రాజనగరు. అవగా తానును తనకుటుంబమును నివసించుసాధము.

ఆ సాధముయొక్క గోపురముకూడ మిక్కిలి పెద్దది. ఆగోపురమునకు తగినంత పెద్దగంటను పోయించి తగిలించవలెనని అతడు సంకల్పించెను. ఆ గంటమ్రోగిన తన పట్టణమంతటను విసలడవలెనని అతని యుద్దేశము. కాని అంతపెద్దగంటను ఏకమ్మరి వాడు పోయగలడు?

చక్రవర్తి మంత్రినిపిలిపించి గంటను తయారుచేయించవలసినదని ఆజ్ఞాపించెను. మంత్రి ఆరాజ్యములోనెల్ల ప్రసిద్ధిపొందిన కమ్మరవానిని పిలిపించి పెద్దగంటను తయారు చేసి యియ్యవలయునని ఉత్తరువొసరించెను. అతనిపేరు కులన్యో. చీనావాళ్ళపేరులు మనకు నోరు తిరగవుకాదా? అవును, మన పేరులుకూడ వారి కట్టిఉండును. అయినను అభ్యాసము చేసుకొనవలెను. లేకున్న దేశ చరిత్రల వెట్లు నేర్చుకొనగలము?

కులన్యో అచ్చు తయారుచేసి, కంచును కరిగించి దానిమీద పెద్దగంటను పోసెను. కాని ఆ గంట పగిలిపోయెను. దానితో అతనిహృదయము వ్రక్కలయ్యెను. ఏలననగా, ఇంతవఱకు అతను పోసినది బ్రద్దలగుట అత డెన్నడును నెఱుగడు.

చక్రవర్తికూడ దుఃఖముకలిగెను. పోసి మరియొకసారి ప్రయత్నించి మంచిగంటను తయారుచేయుమనెను. అతడు రెండవసారి కూడ పోసెను. ఈసారి అది బ్రద్దలుకాలేదు,

కాని దానినిండ తేనెపట్టులోవలె చిట్లులు కనిపించెను. కులన్యోకు తిరిగి దుఃఖము కలిగెను. చక్రవర్తియు విచారించెను. మూడవమాటు కడసారిప్రయత్నము చేయుమనెను. “ఈసారి నీప్రయత్నము విఫలమయ్యెనో, నీతలతీయించివేసెదో”నని అతడు కళోరమగు ప్రతిజ్ఞచేసెను.

కులన్యో ఏమిచేయగలడు? అతడు తన మూడవప్రయత్నమునైనను సఫలమొనర్చుమని తనయిష్టదైవమును ప్రార్థించెను. అందములకు కుప్పయు, తన కేకైకపుత్రియునగు కోలయి అను చిన్నారికన్నను పిలచి ఈ చరిత్ర సంతటిని చెప్పెను.

ఆమె అందాలబరికె గదా! ఆమె దంతములు ఆణిముత్యములవలె తెల్లగమెఱయును. చెక్కిళ్లు గులాబిమొగ్గలవలె లేలేత యెఱ్ఱదనమును గ్రక్కుచుండును. చూపులు నల్లని చంచరీకములవలె ఇటునటు చరించుచుండును. లేడిపిల్లవలె ఆమె చుటుకుగపడుగెత్తుచు తన తండ్రి యింటిచుట్టనంపు గుట్టలమధ్య నాడు కొనుచుండును. తండ్రియనిన నామె కపారమైనచేను. అతనితలను చక్రవర్తి తీయించునన్న భయ మాపెడెందమును కళవేళ పెట్టనాగెను.

ఆమె ఒకగుట్టయొద్దకుపోయి, దానిగుహ వద్దకుచేరి దేవుని ప్రార్థించెను. అందులో నుండి ఒకమాంత్రికుడు వచ్చెను. అతనితో ఆమె తనతండ్రికిని తనకును కలుగమన్న అవత్తును నివేదించి, అందునుండి ముక్తికలు

గుటకు లేనిన సలహానిమ్మని కోరెను. అతను దీర్ఘాలోచనచేసి యీవిధముగా చెప్పెను.

“అమ్మాయి, నాకు సర్వమును తెలిపెను. అగంట సరిగా తయారుకావలెనన్న ఒక్కటే ఉపాయముకలదు. ఆ గంటను పోయటకై కఠిగించుచుచో ఒక అందమైన కన్యకామణిర క్తము మేలనమైనచో, అగంట సరిగా తయారుగును, లేకున్నచో ఈప్రయత్నమును విఫలమగును” అనిచెప్పి అన్యత్యుద్దయ్యెను.

అందమైన పిల్లయొక్క రక్తము! ఎట్లు వచ్చును? రక్తము నిమ్మన్నచో, అనగా చావునున్నచో ఎవరుచెప్పుదు? చావకున్నచో తనతండ్రి బ్రదుకుటయెట్లు? తనతండ్రి మరణించినచో తానెట్లు బ్రతుకగలదు?

ఇట్లు తలపోసి తలపోసి ఆమె కృతనిశ్చయరాలయ్యెను. మాంత్రికుడు చెప్పిన విషయములన్నిటిని తండ్రికి నివేదించెను. “తండ్రి నీప్రయత్నములో నీవుండుము. నీ ప్రయత్నము సఫలము కాగలదు.” అని చెప్పి ఆమె ఊరకొనెను. అమాయకుడగు తండ్రి కీమాట లెవ్వయును అర్థముకాలేదు.

అతను కూతురుమాటలు నమ్ముకొని చక్రవర్తియొద్దకు వెళ్లి కోలిమి పెట్టించి కంచును కఠిగించుచుండెను. లోహము ఎట్లుగా ప్రవహించుచుండెను. అచ్చుమీద నింక పోయవలసియుండెను. పెక్కుమంది జనులుచుట్టునుమహాగి ఈప్రయత్నమేమానో కులన్యోబ్రదుకవలెనో చావవలెనో తెలుసు

కొనవలెనని కుతూహలముతో కనిపెట్టుకొని యుండిరి. పలువురుకలసి ఆకటగుచున్న లోహప్రవాహమును ఎత్తి అచ్చుమీద పోయియుండిరి.

ఆసమయమున “తండ్రి” యని కంచువలె ఖంగునమోయు కంతము జనులకెల్లటకు వినబడెను. జనసమూహమును త్రోసికొనుచు పరుగు పరుగునవచ్చి కోలయి కన్యకాకంచు ప్రవాహములో పడిపోయెను. తండ్రి ఆకర్షణ పోయెను. ఎల్లఱును దుఃఖించిరి. తండ్రి ఆమెను పట్టి తప్పించి యీదలకు లాగివేయుటకు ప్రయత్నించెను. ఆమె ఆతని చేతుల నుండి బాతిపోయి అందులో పడిపోయెను. అతనిచేతిలో ఆమెయెడమకాలికోడు ఒక్కటి మాత్రము మిగిలిపోయెను.

ఆమెరక్త మాలోహములో కలిసిపోయెను. అచ్చుపై లోహము సరిగాపాలెను. గంట తయారుయ్యెను. బ్రద్దలుకాలేదు; చిల్లులు పడలేదు. అందఱును ఆపెతండ్రియు చక్రవర్తి యుకూడ వలవలనేడ్చిరి. అయిననీమి గంట తయారుయ్యెను.

చక్రవర్తి గంటను గొంపోయి గోపురములో తగిలించెను. నేటికిని అది మోగుచున్నది. పట్టణమంతటను ‘తండ్రి’ యను శబ్దమింకను ఖంగున మోగుచున్నట్లు వినిపించుచుండును. కాని ఆశేబ్దము చల్లఱునప్పుడు ‘హాయిష్ హాయిష్ ..’ అనుచు నన్నుని కీచుగొంతుకతో ఒకమాట కొంతముగ ఆధ్వనిలో అణిగిపోవుచుండును.

‘హెయిస్...’ అనిన చీనాభాషలో అర్థమేమో మీకు తెలియునా? కాలిజోడు. “తండ్రి, నా కాలిజోడు మీలో కములో ఉండిపోయినది. దానిని నాకిచ్చివేయము. తాడుగు కొనుటకు నాకులేదు” అని ఆమె యేడ్చుచున్నదని సగరభాను లిప్పుటికిని చెప్పుకొనుచుండును.

ఈకథ నిజమేనా? ఏమో! కథకు కాలేమిటంటారు. నిజమైనను అబద్ధమైనను ఈకథ వల్ల మనకు చక్రవర్తికి సగర సౌందర్యము నందుగల అసక్తికి ఆస్వాదు చక్రవర్తియందుగల రాజభక్తి, కోరికయి కన్యకు తండ్రియందు

గల అనురాగము, ప్రజలకు ఈకుటుంబము వారి త్యాగశక్తియందుగల విశ్వాసము మొదలైన వింత విషయములెన్నియో విశదమగుచున్నవి. మనుష్యులు చచ్చిపోయినను వారి త్యాగము సద్గుణములు మొదలగునవి దేశచరిత్రలో ఇట్లు జీర్ణించి పిల్లపిల్ల పర్యంతమును చెప్పుకొనబడుచుండును.

ఆ! నా పురముశోభకొఱకు నరవరుండుతపించె
చక్రవర్తికొఱకు జనుమనమసె
జనకుకొఱకు అసులుచాలించె లేకన్న
మఱువ దువ్వొ పుణ్యతరుల చరిత్ర!

మాటా-మంత్రీ

మనిషికిరూడ జెక్కలు

చాలమంది నవీన శాస్త్రజ్ఞుల మనిషిరూడ ఆకాశమున ఎగురుటకు జెక్కలు గలిపెట్టు చాల కాలమునుండి ప్రయత్నించుచునే యున్నారు. ఇప్పుడు క్లౌడ్ అను శాస్త్రజ్ఞుల స్వంతముగా జెక్కలు తయారుచేసినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. వానిని పట్టుకొని పక్షివలె ఎగురుచు ఆకాశమున సంచారము చేయవచ్చుట. విమానముపై జెక్కి, వానిని గట్టుకొని క్రిందికి దూకి వేయి అడుగులు దాగనే అది మహాదేవము గల్పించునట! ఇప్పుడు మనిషి యిద్దము వచ్చినచో జెక్క అరుగదచ్చునట!

సప్త స్రుద్ధితనము కుదుర్చుట!

ప్యారిసు మానసికశాస్త్ర విద్యాలయమున డాక్టర్ 'షియర్ వాచెట్' వద్దకు ప్రతి ఆదివారము సందల కొలది స్రుద్ధిపారు చికిత్సకై వచ్చుచుండురు. వారందరు వచ్చినతరువాత, వారిని డాక్టర్ 'షికిటింటి' లానికి ప్రవేశపెట్టెదరు. "కన్నులు మూసికొనుడు. చిక్రాంతి రీతికొనుడు. నవమ్ము నెమ్మదిగానుండి నేను చెప్పనది శ్రద్ధగావినుడు" అని డాక్టరు వారందరికి చెప్పును.

తరువాత వారివందరిని "నేను దాగుగ నున్నాను, బలముగ నున్నాను, నెమ్మదిగ నున్నాను." అను మంత్రము సుచ్చరించునును. దానిని వారందరే శ్రద్ధగముగా సుచ్చరింతురు. వెంటనే డాక్టరు "ఇప్పుడందరు సప్తకు" అనుచు తమాషాలతోడను సప్తతోడను నిండిన గ్రామపామను పెట్టును. అదియంతయు విను సరికి అచటలేనివా రందరు సప్తకుటకు ఆరంభించెదరు. ఆవిధముగ వారందఱును సంతోషించుచున్న సమయమున దీపములు వెలింపబడును. ఆకృత్యము! అందరికిని దృష్టవచ్చియుండును. అందఱును అమితానందముతో వెళ్లుదురట! ఆహా! సప్తంత జేయును!

78 సం॥ కాచుకొని యుండెదను

అమెరికాయం దేశ సీగ్రోబండిపోటువొంగకు 78 సంవత్సరముల కారాగృహశిక్ష విధించిరి. అతని వయస్సు 21 సంవత్సరములు అతని ప్రేమించియున్న యొక సీగ్రో కన్య అతడు శిక్షయగుచువలెట అతని వివాహమాడుటకు కాచుకొనియుండెదనని చెప్పిన

దట! అమెరు తనప్రియుడు 99 వ సంవత్సరమున విడుదలయగునని కాచుకొనియున్నది కాబోలు. అమె ప్రేమముచిహ్నమువీటి యన విలగ్గాదు. దినమునకు రెండుపూటలుటకు విడాకులకై పెనుగులాడుచున్న అమెరికా యువకులకు మేయోకన్య, యీ ప్రేమ మయినుండి పాతము నేర్చుకొనమని చెప్పునూడదా!

స్త్రీలకు కావలసినవిద్య

గృహశిక్ష్యములు అత్యంతశ్రద్ధతోడను చాక చక్కముతోడను నెరవేర్చుటకు గావలసిన ఆరోగ్య శాస్త్రము, అర్థశాస్త్రము, పాకశాస్త్రము చాల ముఖ్యము. చిత్రలేఖనము, సంకీర్తము గృహపరిశ్రమలు—నట్లుపని వెందలగునని—వారికి నులభయగ నుండటయేగాక క్షయగా నలవడెను. వీనివలన ముఖ్యముగ గృహపరిశ్రమలవలన ఆర్థిక పరిస్థితియు బాగుపడి దేశభ్యుదయమునకు మార్గముచేయు లగును.

మనస్త్రీ లీవిషయములను విచేత నాచీమణులనుండి యెక్కువగ నేర్చుకొనవలసియున్నది. ఇప్పుడు ప్రాగ్ శమలన్నిటియందును దేశభ్యుదయమునకు పురుషులతో సమానముగ తోడుపడుచుండు వాచీమణులగుల దేశము అపాను. మనము వారిని శ్రద్ధగ గడునించుచో వారు మనవలె డిగ్రీలకై చదువుదురొ లేక దేశభ్యుదయమునకై గావలసినవి మాత్రము—డిగ్రీలున్నను లేనన్నను—అది శ్రద్ధగ నేర్చుకొన తెలిసికొనవగును.

కపామనందు మిస్టర్స్ బోధా యకు కన్య నిర్దుల శాస్త్రల మాలమున లక్షలకొలది గృహిణులకు, పాకశాస్త్రమును గురించి వరుసగ పాదముల నిచ్చుచుండునట! అంతియేగాక ప్రపంచమున లండను, ప్యారిసు, న్యూయార్కు అదిగాగల గొప్పపగముల ముండి ఎప్పుటి కప్పుటికీ వార్తలును, అచ్చటి మార్పులును అందలి మంచి చెడ్డలను గమనించి వానిపెల్లను లేదియో మూలమున తెల్పుచుండునట! శిశురక్షణ, గృహశిక్షణ, విద్యామోక్షణ మొదలగాగల విషయముల నెన్నింటినో గూర్చి అమె వ్రాయుచుండునట! వివిధ దేశపాకశాస్త్రమునుగురించి అమె వ్రాయుటచే కపాను దేశమున స్త్రీలయొ యెంతయో మార్పుగలుగుచున్నదట.

(411 కా॥)

యువతీవిద్యానిలయము

(పాపట్ల)

ఈ యువతీవిద్యానిలయముయొక్క ద్వితీయవార్షికోత్సవమును రాజగారి రజతోత్సవమును, ఈనెల 6-5-38 సోమవారము సాయంత్రము అయిదుగంటల కీయుత్సవమునిమిత్తమై యీ పాఠశాలాభివనావరణమునందు ప్రత్యేకముగా నిర్మింపబడి యలంకరింపబడిన పందిరియం దత్యంత వైభవముగా జరుపబడినది. ఈమహాసభకు మాపురమునందలి గవర్నమెంటు హాస్పిటల్ లేడీడాక్టరుగారగు మిస్. ఏ. మేరూయ్ ఎల్. యమ్. పి. గారధ్యక్షతనహించిరి.

నాలుకొల్ల పాఠశాలబాలికలచే దైన ప్రార్థనయు, రాజభక్తిగీతగానమును జాతీయగీతగానమును చేయబడిన వెనుక శ్రీమతి భీమరాజు వరలక్ష్మమ్మగారిచే జూబిలీపంచరత్నములు చదువబడెను. తదుపరి యీ పాఠశాలా మేనేజరుగారగు శ్రీమతి వెలగపూడి సరస్వతమ్మగారు వార్షికనివేదిక చదివిరి. అనంతరము పాఠశాలోపాధ్యాయిని యగు శ్రీమతి టి. రోజ్ మాండ్ జోసెప్ గారు వంచమజార్జిచక్రవర్తిని గూర్చియు బ్రిటిషు పరిపాలనగూర్చియు జూబిలీయుత్సవమును గూర్చియు సువస్థసించిరి. పిమ్మట బాలికలచే అల్లాయుడ్డినులాంతరు అనురూపక దింగ్లిషునందు ప్రదర్శింపబడెను. తదుపరి పాఠశాలాబాలికలు పెక్కుమంది బడకోలాట

మును త్రివిధములుగా ప్రదర్శించి చూపణల నానందవారాశి నోలలాడించిరి. తరువాత గతవత్సరము పరీక్షలతరుం దు క్లిర్క్లైవ బాలికలకు రజతపాత్రములు, ఉత్తమ గ్రంథములు, బొమ్మలు నబ్బుపెట్టెలు వగైరా సామానులును, బిస్కెట్టుపాట్లములును బహుమానములుగా నీయబడెను. తదుపరి పాఠశాలబాలికలు కొందఱు తెలుగునందు శృష్టిలీలలను నాటకము నత్యంతనైపుణ్యముగను మనోజ్ఞముగను ప్రదర్శించి ప్రేక్షకుల మనం బత్యంతముగ నాకర్షించి వారి యభినందనములకు పాత్రలైరి. ఈనాటక ఫలనము నందు ప్రావీణ్యతచూపిన బాలికారత్నములకు మరల రజతపాత్రములును గాజబొమ్మలును, బహుమానము లీయబడెను. గొల్లని పాత్రధరించిన ధారాలలితాంబయు కంసపాత్రధరించిన ధారాపద్మావతియు యశోదఅక్రూర పాత్రధారిణులగు విజయలక్ష్మి, సీత, ఇందుమతి యను బాలికామణులును వృద్ధురాలి వేషమును ధరించిన ఉషాదేవియు దేవీపాత్రధరించిన రంగనాయకమ్మయు వీరు వారసనేల ప్రతిబాలికయు తమరమ పాత్రముల నత్యంత కాశలముతో ప్రదర్శించి యాద్యంతము ప్రదర్శన మతి రమణీయముగావించిరి.

ఈ యువతీ విద్యానిలయము యుక్తవయస్కులగు యువకుల నిమిత్తము ఈపురము

పం ద రి సుప్రసిద్ధవ్యాయవాదిప్రముఖులగు
మ.రా.శ్రీ వెలగపూడి సుబ్బారావు పంతులు
గారి సతీమణియగు సరస్వతమ్మగారిచే స్థాపింప
బడినది. ఇందు యేడు తరగతులుగలవు.
దొరతనమువారిచే రికగ్నైజు చేయబడినది.
ఉన్నతపాఠశాలా పాఠ్యక్రమము ననుసరించి
యిందును విద్యగణపబడును. మజియి హిందీ
భాషయు సంగీతము, కట్టు, చిత్రలేఖనము,
అల్లికపనులు మున్నగు లలితకళలును నేర్ప
బడుచున్నవి. ఇందు బాలికల కెల్లరకు విద్య
యందితముగా నేర్పబడుటయేగాక పేదయువ
తులకు భోజనము, పుస్తకములు, వనతి
గృహము వగైరా సౌకర్యములుగూడ నొసగ
బడుచున్నవి. పాఠశాలకు వారును నచ్చి
చదువుకొనవచ్చును. ఇన్ని విధముల నొన్నత్య
దశయందుండిన యీ పాఠశాలకు తగిన
ప్రోత్సాహముండనేని హైస్కూలులకు నవ
కాశముగలదు. శ్రీ సరస్వతమ్మగారి సంకల్ప
మును నిదియే. అయితే పాఠశాల యిట్టి
యొన్నతస్థితికి వచ్చుటకు దొరతనమువారి
యొక్కయు, నాంధ్రమహాజనులయొక్కయు

బాపట్ల పురవాసులయొక్కయు సహాయ
ప్రోత్సాహము లేంతయు నావశ్యకములై
యున్నవి.

ఇంతవరకే పాఠశాల సరస్వతమ్మగారి
సొంతపెట్టుబడివల్లను దొరతనమువారి
గ్రాంటువల్లను మాత్రమే పోషింపబడు
చున్నది. పురవాసులవల్ల చందాలుగూడ
స్వీకరించు నేర్పాటుగలదుగాని యాధనము
లేద విద్యార్థినులకు మాత్రమే వినియోగింప
బడుచున్నది; కాన నీ యుత్తమ విద్యా
సంస్థకు పురవాసులును, నాంధ్రమహాజను
లును విరివైన విరాళముల నొసంగి పోషించి
యీ పాఠశాల యితోధికాభివృద్ధి నందున
ట్లనుగ్రహింతురుగాకయని కోరుచున్నాను.
సకల శుభప్రదాతయగు వరమేశ్వరు డీవిద్యా
సంస్థకు విశేషవ్యయప్రయాసలకోర్చి
యీవిద్యాసంస్థను పోషించుచున్న శ్రీ సరస్వ
తమ్మగారికిని చిరాయురారోగ్యముల నొసంగి
నర్ధిల్లు నటు లాశీర్వాదించుచుగాక యని
ప్రార్థించుచున్నాను.

బాపట్ల

7-5-35

ఇల్లు,

కినువర్తి వరలక్ష్మమ్మ.

మే డ మ్ క రీ

చ|| భరణి సమ స్తవస్య సమదాయఫలప్రదః గా నోవత్సయన్ |
 బరణి మహానదుర్, వరుఁ డెవఁడును బాహుగరానియట్టి భూ |
 భరణిమారుంబులం బొడమి రద్దయుఁడేశములందుఁ బాడువా |
 పెరవుననే మహామతులుఁ బేదలయిందులఁ బల్లెటూర్లలో |
 నరయబనింతు రాతతదిగంతయశోవిభవాభిరామతై ||

సా కృత మూర్తి

మహాప్రణామభితులై హాహాకారములఁ బ్రేమ లక్ష్మీవలక్షల లోగార్తుల సముద్ధరించుటకై లోకమున నవతరించిన దొక యబల మేడమకరీ యనునామె. “అడుది భౌతిక శాస్త్ర ప్రపంచమునం దేమి చేయగలిగిన దయ్యా?” యని యీశడించువారల పెదవి విరపులను జక్కఁజేయుటకుఁగానే యీమె జన్మించి తనజీవితమంతయు ధారవోసి తుదకు “రేడియం” అను సప్తార్థవదార్థ మొకదానినిఁ గనిపెట్టినది. ఇంక నీపెజస్సుమునకు దేవత్వము సిద్ధించినది.

ఈ యమ సం॥ 1869 రమున వార్షాలోఁ నొక సామాన్యనియింటఁ బుట్టినది. తండ్రి యొక ప్రైమరీస్కూల్ మాస్టరు. ఆయూరనే ఆపాకళాలయంచే కొంతవరకుఁ జదువుకొని యచటనే 26 సంవత్సరముల వయసువరకు నీకన్యారత్న ముసాధ్యాయునియైయుండినది. అంతలో రష్యాదేశమునం దేవో రాజకీయాండోళనములు సంభవించుటవలన నామె సమయమెరిగి మెల్లిగా పారిస్ వత్తనముఁ జేరుకొనెను. అ చట నొకమారుమూల నెక్కడనో యొక చిన్నగది దీసుకుని, నీసాలు

శుభ్రముగాఁ గడుగుచు నావృత్తివలన దినమున కైదుపెన్ను గడించుకొనుచుఁ గాలక్షేపము చేయుచుండెను; కాని యింతేకా దాజన్మకుఁ బరమావధి! ఆమె కొంతమందికి ప్రైవేటుట్యూషను చెప్పి తన్మూలమున డబ్బు గడించుకొనుచు పారిస్ యూనివర్సిటీలో గణితశాస్త్రమునందును ఫిజిక్సునందును పట్టములఁబడెను. ‘ప్రవేదిరేప్రాకృత జన్మవిద్యా’ యన్నమాట నిరర్థకముకాదు కదా!! కూఁడుగుడ్డలకుఁ జాలక మాడిపోవుచున్నను సరే ‘ప్రారథార్థము నుజ్జగింపదు’ కాబట్టియే ప్రజ్ఞానిధియై యీయువతి, తలమానికమైనది!

1894 లో వియర్లీ కరీయను యువకునితో మనమేరీ ఇది మొదటిపేరు— కన్యకు బరిచయము కలిగెను. ఈయువకుడును ఫిజిక్సులో మంచి చురుకైనవాఁడు! కాఁబట్టి వీరి యిరువురి పరిచయమును గాలక్రమమున గాఢానురాగముగాఁ బరిణమించినది. ఇంకఁ బుస్తె ముడిపడుటయే తడవు! కన్యమేరీ మాత్రము ‘నుభ్యీ’ యంటే వుబ్బిపోదు! పెండ్లియంటే మాటలా! జననజన్మలను

జన్మ భూమిని విడచిపెట్టవలెను!! ఎన్నటి కైనా మరల జన్మభూమియందే జేహయాత్ర సేయవలయునని యామెనొకల్పము; కాని యది సిద్ధించేట్లు కానరాదయ్యె! తన వలపుకాని నిర్బంధము తీవ్రము కాసాగెను. కాబట్టి యామె స్వదేశమునకుఁబయలుపడి నది, మరల పారినునగరమునకు వచ్చెను. ఇప్పటి కామెకొక నిశ్చయజ్ఞానము కలిగినది “యింట నన్నవస్తువుముల విషయము నందేకాదు— బాహ్యప్రపంచమునఁ గూడఁ దన కభిమానధనమగు ఫిత్రు శాస్త్రపరిశోధకలంఠనముగూడఁ దాకు సహాయుడైయుండ నమర్థుడగు నొకయువకుని— దాను మనసారవలచియున్న వానినిఁ జేట్లుటకంటె జీవితమున కధికతరలక్ష్య మేది!” యని. సరి, 1895 లో వివాహమైనది. అది మొదలయ్యాలు మగలు తమశాస్త్రపరిశోధనలయందు మగ్నులైరి. జెర్మనీలో అమెనొక సుప్రసిద్ధపండితుఁ డీదంపతుల ప్రజ్ఞ కచ్చెరువొందితామచేయుచుండిన శాస్త్రపరిశోధకలయందుఁ దనకు సహాయులుగానుండ గూడెను.

ఉండనీ! యిప్పుడు ‘రేషియ’మ్మంటే వేమిటిదో దాని గుణతత్త్వము తెలివో, దానిమహిమ యెంతిదో చాలామంది యెరుగుదురు. కాని అదినో—యిది, దైవశక్తిగల యారేషియ యొక మానవవ్యక్తి, అందును అమదియొకతె, కనిపెట్టవనియాత్రము చాలామంది యెరుగరుకదా!

మెట్టియాడి ప్రపంచములోఁబడిన యా పశుమవాల్లు, భార్యాధర్మలిరుప్రమా పడిన

యవస్థ తెవరెరుగుదురు? ఒక నాకరును పెట్టుకొంటుఁగూడ వారికి గతిలేదు. అంత యెదుక: దినవిచ్చమునకై వారు పై వేకట్యూషనులు చెప్పుకొనక తప్పలేదు! అయినను వారు దీక్షాపరు లయ్యెయ్యండిరి. తమ పరిశోధనలఁ జేసికొనుటకు నారికొక మంచిస్థలమే లేకుండెను. ఒక ఫిత్రుస్కూల్ కాంపౌండులో నొకమూల నేదో యొక చిన్నగది దొరికినది. అది యొకకొట్టుగదిగా నుండెను; గాలిరాదు; వెలుగులేదు; నేల చెమ్మ; చలికాలములోనైతే అక్కడఁ గాలు పెట్టలేదు—జల్లుమనుచుండెను!! చనా, ఆమాత్రపుస్థలము చిక్కించుకే వారెంతో నంతో పవడియుండిరి. ఔను: “అక్కకు రానీయదు కార్యసాధకుఁడు దుఃఖంబుల సుఖంబుల మదిన్.” ఈశ్వరస్పృహతో నున్నదే! యెనను మానవుని ధీంద్రియమున కతీతమైయున్న యొక మహత్పదార్థము ఆ యాలుమగలు పడిన కష్టములకు ఫలముగాఁ గనఁబడినది. వారి కక్కరయైన తారుమడ్డియొకఁ గొనుకొనినలేనంత యార్థికదుస్థితిలోఁబడి వారు మిత్రులను ఋణులుడిగి హతాశులై చివరకు బారన్ రాలెన్ పైల్ డ్ అను నొక కోటిశ్వరుని అర్థించిరి. ఆతఁడొక టన్ను వెంటనే యిచ్చెను! ఉండరా దయాపరులు లోకములో!!

సా 1898 రపు క్రిస్మస్ దినమున శ్రీమతి కరీ, రేషియమును గమనింపిని లోకము నకుఁ బ్రకటించెను. అంతలో వారికిని విరగడయైనది! ఇంక మరియాదకేమిలోలు!! ఒకవంక జేవీ పగ కము మరియొకవంక

నోబుల్ ప్రైజ్, యింకొకవంక పారిస్ యూని
వర్సిటీలో ప్రత్యేక పండితపదవి-ఒకటేమిటి
నానాముఖములవారు దేవతలపాలనేపూజించ
బడసాగిరి.

విభిద్యప్తి కిదియెల్ల వెక్కనముగాఁ దోచి
నది కాబోలు! ప్రాశ్నమో శరీగారు పశుస్సు
ఎకాదమీ పండితుడైన యొక సంవత్సర
మైన నిండకమున్నే వరాకుచ నొకసామూరు
బండిక్రిందబడి ముడసెను!! మరేమున్నది.
కొంచుకూలినది!! రత్నములనంటి యిద్దరు
లిడ్డలల్లి; యిప్పుడిప్పుడే దరిద్రములన్నియుఁ
దీరి యెత్తుకొంటున్నది సంసారము;
యిటువంటి మనస్థితిఁ బడుగుపాటువంటి
యీ భర్తృమృతికై యొక రల్లడమంది
యుండదు!!! ఏమాటలతో నాపె దుఃఖ
మును వర్ణింపఁగలము? అయ్యయ్యో కరీ

పతిమణీ!! యీశ్వరుడు అజరామృతిగల
దేవత్యము నీకు సిద్ధింపఁజేయుటకుము నీ
యగ్నిపరీక్ష జేసియుండనోవు!! నిత్యానిత్య
వివేకురాలవు కాబట్టియే యావిచారము
ఏడి భర్తృమృతి కనంతర మా యుద్యో
గము నీవే నిర్వహింపఁబూనితివి!! నీవు
కాకున్న మరి సమర్థులేరీ?

చదువరులారా, యామె కాలక్రమమున
రేడియం యిక్వెస్టిట్యూటవకు స్వామినియే
యయ్యెను. ఒకబొమ్మ రేడియం 8786000
పాసుల వెలయుట! ఇక దానియోగాదులను
గూర్చి అవరథవ్యంకరులవంటి వైద్యులు
ఎన్నెన్నో వ్రాసిరారు. వ్రాయుచున్నారు.
ఇంతవరకు ప్రపంచములో దొరికిన రేడియ
మృంతయు 27 బొమ్మలుమాత్రమే!! ఇంకను
లీయుటకై మహామహాలు విశ్వప్రయత్న
ములఁ జేయుచునే యున్నారు.

ప్రాచ్యలోకము

పాశ్చాత్యుల సందేహములు

[పాశ్చాత్యుల సందేహములు—చీనా యువకులు, వారి సామాన్యములు—వారి కళలు సుఖస్వాంత్యములు—స్త్రీ పురుష ధర్మవిభాగము—చీనా స్త్రీల నిశిష్టవజ్రాలు—చీనా కుటుంబములు, పాశ్చాత్యకుటుంబములు—నిజమైన స్త్రీ స్వాంత్యము—యంత్రోత్పత్తివల్ల అనర్థములు—గృహపరిశ్రమలు—మానవుడు యంత్రములు, భారత దేశపు కర్తవ్యము.]

పాశ్చాత్యుల సందేహములు

తెల్లవాళ్లందరికీ రామ మహావాగదత్తా కథలను మీద పెక్కి కూర్చున్నట్లు, తక్కినవాళ్లంతా అందులో ముఖ్యంగా ఆసియాఖండస్థులు అజ్ఞానసాగరంలోను మూర్ఖాచారదాస్థ్యంలోను మ్రగ్గుతూ సుఖలేఖమైన నెఱుంగకుండ ప్రసంగుతున్నట్లు భావించడం సాధారణమయింది. అందులోను చీనా జపాను ఇండియా దేశములస్త్రీలు చాల హీనముగా యిక్కడో మ్రగ్గుచు పురుషుల మాడిగములుచేయుచు లోకజ్ఞానము లేక కృశించుచున్నారనీ, వారిని కనుస్త్రీలంటిచీవారి పేటాగ్నావా చేయవాలనీ వారి ఆశయము. కొందరి కీచని చేసేనీదాకా నిద్రకూడా పట్టదా అన్నట్లు కనిపించుతుంది. ఏదేవత్తులైనా వారికి కనిపించగానే వారు వేసే నెట్టుమొదటి ప్రశ్నలు “మీదేశంలో స్త్రీలకు, పాపం, సుఖమున్న చీలగుంటుందో తెలుసునా? వారికిని బానిసలస్థితికంటే ఏమేనాచయంగా వుంటుందా? లేక నందలకోరిని సువర్ణరాలకొండట మేము అనుభవించిన దురవస్థలనీ వారు నేడుకూడా అనుభవించుచున్నారా?” అని.

వాళ్ల కొఠూహలము ప్రకంపనీయమేకాని విదేశ స్త్రీలనుగురించి వారికి గల తప్పుటగ్నిప్రాయములు నిమిషోదగినవని మనకు కొంతవరకు లోచును. ఈ ప్రశ్నలనే యవ. టి. హిప్పయంగు అనే చిన్నాగంధకర్తకు కొందరాంగ్లేయులు వేస్తే, అతనికి నవ్వువచ్చింది. “ఏమిరా మహర్షం! ఇంత ప్రాచీన పద్ధతెగల ఉత్తమజాతివారం మనం మన ఆచారములకు వీరి ఆచారములకు కొన్ని భేదములుంటే ఉండవచ్చును. అయితా ఇట్టి అవిదేశపుప్రశ్నల నితరులు నేయదలసి నంత దురవస్థలో మనమున్నామా? ఇంతకు ఈ తెల్ల వాకులస్త్రీల అవస్థలు మనవారివి కావని అంతోన్న మహాఉత్తనంగావున్నవా? మనవాళ్లు వీరికంటే అంత తెలివినట్లువచ్చాయగా ఉన్నారా? కుద్రమైన అజ్ఞానములేక మిడిమిడి జ్ఞానము ఎవరికైనా ఎట్టి అహంకారమునైనా తప్పుటగ్నిప్రాయములైనా కలుగ జేయవచ్చునగా!” అని అతను అనుభవన్నాడు.

“అయ్యో క్షమించండి నేను నవ్వుకున్నానని ఒకరుకాదు ఇద్దరుకాదు మీదేశంలో మహనీయులనీవ లిట్టి ప్రశ్నలనే నన్ను అడుగుచున్నారు. మా దేశములో ఎవ్వరముకాని విదేశముల నిట్టి అచితవక

ప్రశ్నలు వేయము, మీ ఆభావము అవసర కుతూహలము ఆహంకారముయొక్క వాడు సత్వవస్తువునది ఇంకా గట్టిగా సత్వవస్తువుకావీ, ఎన్ను కుర్చావా హీనుడని మీయెక్కడ అనుకుంటారో అని ఆపునంటున్నాడు.

“ఇక ప్రస్తుతాంకమునకు వచ్చాము. మారేకపు స్త్రీలు చాలా ముఖముగా వుంటారు. వారెంతమాత్రమును రానిసలుకారు. వారికి కావలసినంత స్వారంభ్యమున్నది. ఇక విజ్ఞానాది విషయములలోనా, ‘వారి మున్నంతమాత్రం మనకుంటే చాలు’నని మీకు కూడా తోచకమానదు” అన్నాడు.

చీనాయువతి సామ్రాజ్యము

ఇక అంగవనిరేఖ ఈ మాటలు విన్నప్పుటికి అక్కర్లం పుట్టుకొనివచ్చింది. “అహ! అట్లాగనా? ఏదీ హాసంగతి కొంచెంకలిచివ్వండి” అని అడిగింది.

“అమె సామ్రాజ్యము ఇట్లు! ఆచటనే ఆమె పోయిగా వుండి యింటిని దివ్యముగా నిర్దుమ, పురుషులతో సమానముగా వర్తించుచు, వారిని హరిచార్యుల నిహార్యులపాఠములను చేరియపరిసీతులను ఆమె చాగా నడిపించగలదు. ఆమెకు యిల్లంబేకోపం లేదు, లోకలేదు, అసంఖ్య ప్రియము || గృహరాక్షస్య మంటే ఆమెకు గౌరవకారణముగానే అమెభావించును. గురవస్థగాను బాధ్యముగాను ఎన్నడును గలచదు. కనుక మాటికి చీటికి స్థానిక పుత్రికలలో తమ దుస్థితినిగూర్చి, పురుషుల ఆక్రమములను గూర్చి ఏమీ బ్యాధ్యములువాడీయదు. ఆమె చాలాబుద్ధివంతురాలు. అనగా నా పుక్త్యేకమేమిటంటే ఆరి తెలివి మంతురాలులాగ ఆర్పింటిలోనూ వేలుపెట్టి పురుషులతో సంభర్షణలు తెచ్చిపెట్టుకొడు.”

చీనాస్త్రీ లెందుకంటే

కలకలలాడుచుండురు.

అయితే వారు పొడవైన క్రిములు మర్దనలు పెంచిన సౌందర్యపోషణవిధానము తెలుగులేమో;

అయితప్పుటికి మునిలివాళ్ళ పోయినా పడచువారిలాగ ఎందుకంత అందంగా వుంటారు? వార్ధక్యంలో కూడా వారి ముఖములమీద ముదతలు గీరలు ఏర్పడవెందుచేత?”

“ఎందుచేతనా? వారికి చీకూ చింతా అట్టే వుండదు. అవసర సమస్యలలో వారి బుజ్జులనుదూర్చి వారి పెదదంబు వరములను మనములను వా రాయాన పెట్టుకొరు.

అంటే వారివి మట్టిబుజ్జులు, కారుమొద్దులు అని మీరు భావిస్తారేమో! అట్లెంతమాత్రమును కాదు వారక్కంత నిశితధీమతులని శతార్థములనుండి ప్రతిరి సంపాదించియున్నారు. వారిపెదతుకు వారు మిక్కిలి విశ్రామమునిత్తురు. మైరాణ పడవలసిన అవసరములూ వారికిలేవు. వారట్లు పడనూ పడరు. వారి జీవనములో బెంగలేదు. గౌరవముగా బ్రతకలేమును భయములేదు. ఆమెకోనికన్యములు వచ్చి మీదపువడి పోతాయన్న అనుమానము లేదు. అగౌరవము కలుగుచున్నదను అల్పవ్యస్యభావములేదు. ఆమెజీవనములో పోరులేదు. ఇట్టి సుస్థితిత్వము తొలగువన్న సూచనలు మీద ఆమెకు లేవు.

ఇటువంటివారి చిత్తము బుద్ధాహవగతములై, పెదవారవిందములు మందచోసమందరములై అందము లాలుకుచుండక మానునా? అందుకనే మారేకపు పదుమలు మున్నె యేళ్లుచాటినా, మీరేకములో యిరైయేళ్లలోపలి పదుమలకంటే కమ్మదనమును చిమ్ముచుండును. మీపిల్లల పెదములను చింతలు సంశయములు చిందరవందర చేయుచుండు రేణుక వయస్సులో మారేకపు పదుమ లానందసామ్రాజ్యముల నేలుచుండును.” అని చెప్పివాడు.

వారి సుఖస్వారంభ్యములు

“అయితే వారికి స్వంతసంపాదనము స్వారంభ్యము నూన్యమున్నమాట!”



శ్రీ రామేశ్వర గోపురము.

గృహ లక్ష్మి



దాసరి కోటిరత్నం

“అహ! ఏమిసంకేపము. మీ కాశ్యపము కలిగితే కలగనీయండి కాని నే నొక్కసంగతి చెప్పకోరుచున్నాను. ఆదేవాళ్లు కూలివారు ఈ దోష్టగములు చేసిన్న పాటకాలవేడుములు చేసిన్న వల్లు సంపాదించుకో గోరదం, ఇదంతా అర్థిక సాంఘిక స్వాతంత్ర్యముతోవదం ఈ మొదలైన చర్యలవల్ల మీరు ఇహమునకు పరమమునకు కూడ వెదురువానిరని నా ఉద్దేశము.

మీ మొగ్గులుయొక్క మీకు ముఖమున్నది ఏకో కావా లేదో నాకు తోస్తుంది. కామోగైకంలానో, లేక మహా ఆచేకంలానో వస్తున్నది మీకు కొన్ని ఉద్దేశకాలు కలగవచ్చును. ఆ సమయాలలో మీరేవో వ్రాయవచ్చును, వ్రేలవచ్చును, చేయవచ్చును, కాని ఇవి ముఖమివించుకోదు. ముఖమనగా ఎటువంటిది యోగ్యతవహా దానిని సంకల్ప ప్రీతితోను సంతోషముతోను చేయుచు నివసించు నిమిషములవలె వ్రాయుచున్నాను.

మీ రా విభవైన భవ్యతవముచేయలేదు సరే గదా, అవసరమింతలు అవసరములతో నున్నాను మీవచ్చమై ఆద్యస్తరీవతలను నిమ్మకొని దానిని పెట్టాడును ఎంతవచ్చినా సంతోషము వదక అనునప్పుట్లు కాకపోలేదు మరీ తల్లిదండ్రులూ ముఖవడున్న ప్రాణములను దుఃఖాలవలె చేసుకుంటున్నారని నా అభిప్రాయము. నీవా యువతి తనయమూల్య తపనమును అద్యస్తరీవతతో పంచుమనీ వ్యర్థముగా వెళ్లుచున్నది. గృహనిర్వహణము ముసాదసాంతర్య నిర్మాణము తనిదిధియనకొని ఆ మాన్యులా తాను ఇమిడివుండి అదే తన ఉద్యోగము, అదే తన స్వార్థంత్ర్య సామ్రాజ్యము అని అనందపరవశయగుచుండును.”

శ్రీపురుష ధర్మవిభాగము

“ఛీ! ఛీ! ఇదియో మీ ఆశయము అభావము వలన కాన్యమునకు దీని! భేదమేమి?” అని 24 పురికా విలేఖరి (శ్రీ) అతని వాత్సల్యమును.

“మీరు వక్రవచ్చును. మమ్మలనుకొన్ని వెళ్లి చించవచ్చును. కాని నేను చెప్పినది యథార్థము. ఇల్లు ఆమె స్వరాజ్యము. ఆమె సామ్రాజ్యము. అంచామె సర్వాధికారిణి. రక్తివ వ్యవహారములు కళలు, ఆటలు, సాహస్యత్యములు మొదలగు లోకముల లానికి వందయ్యారేమి వుండును నోడించి నిరుడు పట్టాలను పొందుదామనే వెట్టివెట్టి సమర్థులతో ఆమెరన్నుకోదు. ఇంట్లో ఆమెను పురుషు డోడించలేదు, పీడించగోరడు. బయట ఆమె పురుషునితో పోటీకాదు.”

“అయితే పురుషులకంటే శ్రీలు తాము తక్కువ వారమివన్నీ, వారితో పర్వవిషయములలోను పోటీ చేసి పెగలేమివన్నీ అధైర్యవదుచున్నట్లేగదా! శ్రీలకు పురుషులతో అన్నిటను సమావర్తము లభించని మీరెట్టి వాగరసము?”

“సమావర్తమో ఆసమావర్తమో వాగరకతో అవాగరకతో మందుకు పోవడమో నెమకకు రావడమో మాకు తెలియదు. గృహధర్మ నిర్వహణములో ఆమెకి ధర్మవత్సవ పొందిత్యము. ఇంట్లోకివచ్చి ఏదేనా ధనిని అలాగకాదు ఈలాగ చేయదాని అని ఏదన్న పురుషుడు లేక మహావిభవైన పురుషుడు వెర్షుచాలడు, చెర్షుగోరడు. అందులో ఎట్టిపురుషుడును, పురుషుడేకాదు అవ్యతేజీయలగు శ్రీలైనను వారితో పోటీ కట్టే!! అది ఆమె విశిష్టపక్ష!! ఎవ్వరుకాని ఆమెతో సమానులమని చెప్పి దీక్షవలాలరు. ఇక నిహిర్యాన్య పాఠములు ఆటలు పాహాసములలోనా ఆమె యెంత మాత్రమును జూజుకోనదు. అందులో అతనితో సమావర్తమున కామె వాంఛించదు.”

“మమ్మలనుకొనియైన ఈ ముగ్ధములను మీ వాడు నేయ్యకొనరాదా? శ్రీ స్వార్థంత్ర్య, శ్రీ పురుషసమావర్త సిద్ధాంత సందేశములను ఎటుగర్థి ప్రపంచమున గల పక్షల మానవ కాంతాలాశమునకు చాటి పెండామె శ్రీ సాగించుచున్నది మీయకదా! ఈ సందేశమును విదక మానవులందఱోములవలె వాడు ఉండిపోవచ్చునా?”

“మీరు అన్నింటికానూ ముందుకుదూకి పురుషుల కోడింప గడగుతుంటు నిజమే కాని యే ఒకరిద్దరూ రమ్మ బాతికి బాతి పెండ్లముమీద తీసుకున్నప్పుడు మీరు మీపురుషుల నెంతవరకోడిచగలుగుతున్నారో, పొధించగలుగుతున్నారో అటువంటివారు ఆయా సమయములలో అన్నిచేకములలోనూ ఉదయించుకుంటారు: మీచేకములలోనూ ఉంటున్నారో? బానికై ప్రత్యేకించి గర్వపడవనవలసినదేదు. వ్యవహారంగంలా, అటలలో బ్యాపారములలో మీలో దర్జామీద పురుషులు సంపాదించుచున్న ప్రాముఖ్యమును కీర్తిని స్త్రీలు సంపాదించుకొన గలుగుతున్నారా? పురుషులు మిమ్ములను మలకనగా ఓడించి వారి మాయలలో పడేసుకుంటున్నారు. మాచేకపుస్త్రీలు ఇట్టి భంగపాటున కొప్పకొనరు. వారు బుద్ధిమతులు. ఇట్టి అవిచేకపు పోటీలోకి వారు దిగరు.”

చీనాస్త్రీల ప్రజ్ఞలు

“అయితే మీచేకపుస్త్రీలు చేయగలిగే పనులేమి కేమిటి?”

“వారు ప్రకృతముగా పండుతారు. దివ్యంగా పతి భక్తి పెరపుతారు. మలాసాగాను చక్కగాను పిల్లలను పెంచుతారు. చాకిరి భార్యాత్వము మార్మత్వము కంటే మించిన ప్రయత్నములేవు. ఆవ్యక్తము లక్ష్మిరలేదు. అందువను వారి మార్మత్వము సర్వోత్తమమైనది. విద్వలని పెంచుటలో, అడించుటలో, సమృద్ధులుగలపడములో, ఉత్తమపురుషులమగా చేయడములో సర్వాధికారము తామే కలిగియుండుకాని ఆమృలను ప్రేలుపెట్టవీయరు. మాహాత్మును ఆమృలేల ఆక్రమించవలెనని చాకిరి కోపము. పిల్లలు పెద్దవాడైతే చదువుకుంటున్న సమయములకు పంపుతారు కాని బొమ్మలు పిట్టలు పెంక్కులు జంతువులు చూపించి అడించే కిందరుగార్లను బళ్లకు పంపమంటే చాకిరి

కోపము. ఈపనిని తాము చేసుకుంటామంటారు. మా పిల్లలకు మేము మప్పనట్లు పంతులయ్యలు పంతులమ్మలు మప్పేదేమిటంటారు. కిందరుగార్లను బడిలో చదువజేసే తరుణవయస్సునందు పిల్లలు తల్లులవద్దగర, యింటిపట్టున, కుటుంబపరిసరములలోను వుండడం చూచిదికాని బడిలో పడేయడమేమిటంటారు. తల్లికి ఫేర్లీలో కూలిపని, పిల్లలను క్రెచీలలో చాదులాడించడం అంటే చాలిమనస్సు నొస్తుంది. పిల్లలకు బుద్ధి, మప్పిరము, మర్యాద, అనురాగము, మలాసాకలిగించుటకు తల్లులను మించిన సంస్థలను మానవులు నిర్మించలేరని వాల్గంటారు. ఇంతమా వాల్గకు పిల్లలంటే ప్రాణము. ఒక అరగంటపేసైనా వాల్గ నెడబాసి యెవరికో ఒప్పుచెప్పివుండలేదు.”

చీనా కుటుంబములు

“చాలా వింతవ్యవస్థలూ గున్నారేమో అద చాల్లు!”

“అవును, చాకిరి కుటుంబమే స్వర్గము. చీనాచేకములో కుటుంబజీవనమునం దున్నంత గౌరవము పాశ్చాత్యచేకములలో ఉన్నట్లు నాకు కనిపించదు. మాచేకములో సాంఘికజీవనమునందు కుటుంబములకుండే ప్రాముఖ్యము అపారము. కుటుంబప్రేమ, కుటుంబవృద్ధి, కుటుంబపోషణయు, కుటుంబగౌరవము వినివిదిద్దటయే మాకు ప్రధానోద్యోగము. మాచేకములో కుటుంబమంటే యెవరో ముగ్గురు నలుగురు వ్యక్తులుమాత్రము లెక్కలుచచ్చేదాకా కలిసివుండదుకాదు. మా బంధువర్గము అనగా స్త్రీలవం వారు పురుషులవంబారుకూడ కుటుంబముకిందనే వస్తారు. తల్లి పిల్లల యింతంత అనురాగమో బంధువర్గ మంతటియందుకూడ మా కటువంటిప్రేమయే వుంటుంది. ‘ఎవరికి వారే యుమావారీరే’ అన్నట్లు సర్వస్వతంత్రతతో వుండే మీకు మాపద్ధతి ఆకర్షణము కలిగించకమానదు.

పాశ్చాత్య కుటుంబములు

“మాది సంఘ కుటుంబవిధానము. ఒకయింటి కప్పుకొని యెంతమంది జీవిస్తావుంటే మాకంత యెక్కువ నుఖముగావుంటుంది. ఇంతమంది ఒక యింట్లో దూరివుంటే యేమి సౌఖ్యంగా వుంటారని మీ దేశాలమందివచ్చి మాదేశంలో ప్రయాణంచేపే వారు ఆకర్షణపడతారు. మాకుమాడా మీధర్మము చూస్తే ఆకర్షణంగానే వుంటుంది. కాస్త పెద్దవాళ్లు కాగానే వేణుపదవాము వేణుపదవాము అనేమీరు కోరుతారు. మీదేశములో లక్షలకొద్ది కోట్లకొద్ది జనులు కుటుంబములకు మారుతై ఒంటరిగా ఎక్కడో కాలక్షేపము చేస్తూవుంటారు. కుటుంబవాసన, కుటుంబప్రేమ వీరికిత రక్కువగా ఎట్లావుంటుందా అని వాడుట్టుకు వాకు ఆకర్షణమే!! కొడుకులు, కోడల్లడు? చునములు, వనమరాండ్రు యెంతోమంది ఉన్నవాళ్లు మాడా వానివిదలి యేకాకిగా ఒంటి పిల్లలలాగ ఎక్కడో యేవోకార్యములు దిద్దుకుంటూ దూర దూరంగా తిరుగుతారు; దగ్గరగావున్న పది పాస్త్ర భోజనభాజనములకు మాటానుంతికి వచ్చి పోతూవుండడం అరుదుగా వుంటుంది.

“ఈ ఘోరమైన పరిస్థితులుచూస్తే వాకు ఒళ్లు జలదరిస్తుంది. ఏది! ఈ దేశములన్నియు పిల్లలతో పోట్లాడిపోయే తల్లిదండ్రులు, తల్లిదండ్రుల నిండ్లలో నుంచి గంటనే సంతానముజతో మాడిన మానవ యోధాయూఅని వాకు ఆకర్షణపడుతుంది. వీరివికన్న విడ్డలు మై గంటురువ్వారా, లేక తల్లిదండ్రులను రాగవిహీనులై విడిచి పారిపోవుచువ్వారా అని వాకు సందేహము కలుగుతుంది. ఇదంతా ఇప్పుటికిమాడా వాకోక ఆగమ్య గోచరమైన సమస్యగా కనిపించు కుంది.

“శీ నాశకమంతో దీనినికూర్చి ప్రశంసించాను. ఇట్లా వేణువేణుగా ఉండడమే వాళ్లకిష్టముట!! ఇదే స్వతంత్రమట! వాకోమా అర్థముకాకుండావుంది.

వా పిల్లలే వాచ్చుద్ధావ్యంలో నన్నట్లాగంటేకాదురా అంటే వాకు వారిమీద పట్టరావంతకోపం రాకమా నడు. వా కిదేరానుంది, ఇదే వాకిష్టము అని తొంగ మాటలు శీ నాకవాటికిని ఆడలేను.

వాకిది దుఃఖకరమైన దృశ్యమే. అయితే మీకు మాత్ర మిందులో నైపుత్యమేమీ అనుపించక చాలా నైపుముగానేతోస్తుంది. దీనికి కారణము మీ దేశాచారములువేణు మా దేశాచారములువేణు, మీ ఆర్థిక విధానములువేణు, అసలు మీతత్వములేవేణు మారిత్యం వేణు. ఎందువను మీమా మామా సామాన్యమన్నది ఇచుమంతలేదు. మీ విధానము మాకు భయంకరంగా వుండకలేప్పుదు. మావిధానం మీకు వింతగా వుండక లేప్పుదు. మీరట్లా విడివిడిగా ఒంటరిగానేవుండండి, మేము మాదేశములో కుటుంబమంతా కలిసిమెలిసి హాయిగా వుంటూవుంటాము.”

నిజమైన స్వతంత్ర మెద్ది ?

“అయితే మీఆదేశాల్లకు స్వతంత్రమక్కరలేదా?”

“ఓహో! స్వతంత్ర మక్కరలేనివాళ్లుంటారా? అందులోను పదుచురక్తముకలిగి చలాకుగా వ్యవహరించే నుందరులకు స్వతంత్రములేనంటే అసలు ఒప్పుతారా? అయితే ఆదేశాల్లకు యింట్లోవుంటే స్వాతంత్ర్యంవుండదు, వీధిలో సారిపనికో తీరపు టువోయగము నకో పోలే స్వాతంత్ర్యం ఉండిపడివస్తుంది అంటే మాదేశపు స్త్రీల కళ్లముకాదు. మీది యంత్రపరిక్రమ అదేశం. మాది వ్యవసాయకుటిర పరిశ్రమలదేశం. మీరు యిళ్లు పల్లెలువిడచి బారన్సులోకి పట్టాలలోకి పోయి ద్రవ్యోపార్జనచేసుకోకలేప్పుదు. మేమింటి పట్టున, గ్రామముపట్టున ఒకరికోకరము హత్తి పరస్పర సహాయ మవుచుండకలేప్పుదు. మీరు ఇంటినిమి త్తమై, పిల్లలనిమి త్తమై కంటు యంత్రములనిమి త్తమై పొట్టల నిమి త్తమై పనిచేసుకోకలేప్పుదు. మేము యజమానుల నిమి త్తమును పొట్టలనిమి త్తమును కాక కుటుంబముల నిమి త్తమును సంఘమునిమి త్తమును పనిచేసుకోక

తప్పుడు. మీ పద్ధతి మీకు స్వతంత్రంగాను విభావము గాను సాగరకలాపము కనిపించునుండేమో! కాని మా పద్ధతి మాకు ప్రకటమైన మానవధర్మములగా కనిపించును. ఇంటిని స్వహస్తములతో ఆలంకరించు కోవడం, పిల్లలను స్వంతపరిచివడికడ పెంచుకోవడం, బంధువులను ద్రుమలతో హాయిగఁజేయడం, వ్యవసాయం చేయవలయు నిర్దుష్కోపదంఁబే, పూర్వరీతిపూజవడం యంత్రాలపాగలలోను రాదలలోను తిరగడం, కచేరీలలో రికార్డులు వ్రాయడం, కోర్టులలో నేనులువాదించడం మొదలైనవియు ఎక్కువ కుఖ ప్రదమైనవా అని నేను మిమ్ములను తిరిగి ప్రశ్నిస్తున్నాను. కోపంపడకుండా జవాబు చెప్పవలెనని ప్రార్థన.

శ్రీలంఠి వారు చాలా గౌరవము. వా రెట్టిపనులనుచేయుట కక్కుర్తియనుగా తగిలుచునో, తీవ్ర ప్రయత్నాలతో వారి కక్షమైన స్థానమేదో ఆయాపనులలో ఆస్థానములో వారు రానించడమే వారు మిక్కిలియిష్టము. మీ తెల్లదేశాల శ్రీలు పాఠశ్రయం పాఠశ్రయం అంటూ పాఠశ్రయం నేనుకుంటూ తిరిగి పుష్కలాలలో ఎక్కడా ఆస్థానముకాని ఆ ఆర్థిక కాని యొక్కదారేదని వాడిదేశము. మీరు మా జీవానుపమములనుకూడా బాగా పోలిపనులు చేస్తున్నారు, యంత్రాలు తిప్పచున్నారు, మోటార్లు తోలుచున్నారు, ఉద్యోగాలు చేస్తున్నారు, విమానాలలో యెగురుచున్నారు నిజమే - ఎంతమాత్రం సయగుగొలుగునూడా లేకుండా యీ పనులు చేయడం కూడా ప్రశంసనీయమే - ఈ పనులు చేస్తున్నాముగనా అని గర్విస్తున్నారు, అదికూడా ఆకర్షకమే. కాని యీ మాత్రంపనులు పురుషులనుకూడా చేయగలరు. వారు చేయగలపనులే మీరుకూడా చేయడంలో ఎట్టిపల్లయు వారు కనిపించదు. వారు చేయజాలని విధిపనులను, మీరుమాత్రమే ఉత్తమముగను అందముగను నిర్వహించగల ప్రత్యేకకృత్యములను మీరు సెరవేర్చి ప్రతిష్ఠపొందడములోనే మీ గౌరవము

కలదని వాపుదేశ్యము. మా దేశపు శ్రీలంఠిలనులును ఆకాయములును ఇట్టివి. వారివిమానీ మీదవచ్చితే వచ్చండి, విచారించితే విచారించండి" అని ప్రాప్తించి పట్టు 'డెయిలీ స్పెషల్' అనే పత్రికావిలేఖరి వ్రాయుచున్నాడు.

చీనా భారత దేశముల పరిస్థితులపోలికలు

మనదేశంలోకూడా కొంతగాలేచుచున్న పాశ్చాత్యదేశ శ్రీపాఠశ్రయపద్ధతుల నుపాదించు శ్రీలు ఇందులోనుంచి నేర్చుకోవలసిన విషయములేమైనా ఉన్నదేమో నిర్ణయించుటకు వారే అర్హులు. ఇది పరకల్లా శ్రీదేశ్యులలోరలులు వారుచింటూ ఆనున రిక్తూ వస్తున్నారు. ప్రాచ్యదేశ్యులదృక్పథమును ఈరెండు చక్కగా నిర్వచించిపట్టు తోస్తుంది. యంత్రాలు పట్టులు పెరిగినదేశాలలో శ్రీదేశ్యులములు అంగీకరింపబడినట్లు వ్యవసాయములేదపరిశ్రమల దేశములలో అంగీకారములు అవుట చాలా కష్టపాద్యము. మనదేశాన్ని తెల్లదేశాలమాదిరిగా యంత్రాల తోను పట్టాలతోను నిర్వహించే గాంధీనుపోత్ముడు సంకల్పించినట్లు పల్లెలమీద మనవృద్ధిరీతి కుటీరపరిశ్రమలు గ్రామసౌభాగ్యములు, జీవాధారసమృద్ధి, సంశృష్టి మొదలనువానితో కులమారుపట్లు చేయడమా అన్నది పెద్దప్రశ్న.

యంత్రోత్పత్తివల్ల అనర్థము

పాశ్చాత్యదేశా లీవిషయములో యిప్పటికీ యంత్రపరిశ్రమలు, ఉత్పత్తినిస్తారము, వర్తకము, విదేశాక్రమణము సామ్రాజ్యధురాకాంక్ష మొదలగు పథములలో ఒక పెద్దఅడుగులేదని. వారియొక్క దుష్ఫలితము లీనాటికి వారికి తెలుసుకొని వస్తున్నది. అయినను అవి కనుకడుగు చేయలేవు. ఈస్థితిలో విలువలేవు. పరస్పరమాత్మవ్యములు విరోధములు అనుమానములు ప్రబలించున్నవి. యొద్దమైనా కాక పోయినా యొద్దప్రయత్నాలు విఫలముగా చేసుకోక

తప్పదు, చేసుకొనుచున్నవి. యుద్ధములందా, ఇన్నా
క్లాయ పొందుకొనుచున్న నీటిముగ్గులాంటి సౌభాగ్యము
పరక్షణములో భిన్నమౌతుంది. కాకపోయినా యీ
సౌభాగ్యము భాగ్యములంతా నిరుత్సాహములకు పనులు
కలిపించే ప్రయత్నములలో బదులు ఆచరణములను
సకరించుచేయుచున్నా బదులు ద్వేషములను చల్లా
ర్పణములో బదులు సవ్యమయిన విజ్ఞానమును సంతృ
ప్తిని స్నేహమును ప్రపంచవికమత్తమును బలపర
చడములో బదులు యుద్ధపైవ్యములు, యుద్ధవిమాన
ములు, యుద్ధనావలు, విమానాయుధాలు మొదలగు
మారణసాధనవిర్యాణములో ఖర్చయిపోతుంది. లేదా
వారంతా ఒకటూటమై వారకంటే బలహీనులగు
ఆసియా ఆఫ్రికా మొదలగు ఖండవాసులను స్వతంత్ర
ముగా అభివృద్ధి పొందనీయకుండా దాసులుగాను,
హినినాదుగాను, నిర్వ్యాపాయులుగాను, శివాధారరహి
తులుగాను దుర్బలులుగాను ఉంచి వారి ఆశయములను
హరిహరించి తమ ప్రస్తుత బలవత్త్వముని నిలబెట్టుకోవడం
కోసం వివిధయోగించవలసివుంటుంది. ఇది యెవ్వయును
వాంఛనీయములుకావు.

గృహపరిశ్రమలతో వాటిని అరిగట్టగలమా?

అయినను వారిప్రస్తుత విజృంభణమును మనప్రాచీన
మొదలసంప్రదాయములతో అరిగట్టగలమా అన్నది
మీద ఆలోచించవలగినది. ఈమార్గమున మనము దాని
వరిగట్టగలమని మనస్సు నమ్మకమున్నను లేకున్నను,
వారిమార్గముల నవలంబించి వారి వరిగట్టగలమన్నమాట
కల్ల. వారిది తప్పమాగ్నమునప్పుడు వారిమార్గములే
మనము త్రోవట్టుటవలన అకూటమునకు మరియొక్క
అంకెను చేర్చకమే శేషించుచుకాని ప్రయోజన మింతి
కన్న శేషమియు నెక్కువయ్యుండదు. ఇంతటిమే అశోక
కత్తాబ్దులునుండి యాయున్నరస్థిరిని వా క్షాత్రులించు
కొని మనలను నిస్సహాయులనుచేసిన తరువాత ఆవిధా
నములతో తిరిగివారితో మనము తుల్యులము కాగల
మను ఆశయు నట్టిది. అయ్యది ధర్మకసాధ్యము.

మనవెండిలంగారములన్నియు వెల్లిపోయినవి, అయ్యది
తమవ్యవహారములను తామే నిర్వహించుకొనుచుండు
జపానువంటి సవ్యతంత్ర స్వతంత్రదేశములకు మాత్రము
కొంతవరకు ప్రారంభసాధ్యము. హిందూదేశముకాని
చీనాదేశముకాని అట్టి భాగ్యమునకు నోచుకోలేదు.
మన కిష్టమైనను కాకున్నను, సాధ్యమైనను కాకున్నను
ప్రాచీనపద్ధతులన్న చేతించు మన కవలంబనీయము
కాదు. ఏపట్టణవాసకులతో విపాక్యాత్యవిద్యావిధు
పితులతో గ్రామపద్ధతులు పూర్వసంప్రదాయములు
అంటే కిట్టిక లాభప్రదములు కావను అపవన్నక
మున్నదికాని, నూటికి యెవలైమందికీపైగా గ్రామ
ములలో నివసించు చీనా ఇండియావాస్తవ్యులకు
వాటియందు విశ్వాసములుపోలేదు.

ఇప్పటికీ లేది విజృంభించుచు విదేశములలో
శేష్తములుకట్టకొని పల్లెలభాగ్యములను నోచుచున్న
యంత్రదూషితవగరములవాడ మనపల్లెలకు నానాటికీ
పెచ్చురున్నది. మనము విదేశములనెంచు యీ
ఆర్థికదాడి నెదుర్కొనవలెవచ్చును, మనవగరములు
లేయుచున్నదాడి నెదుర్కొనవలెవచ్చును మనగ్రామ
ములను కొన్నికొన్ని కాలాచితమాన్యులతో ప్రాచీన
పద్ధతులప్రకారము ప్రసన్నిర్మాణము చేసుకొనుటకప్పు
చేరు కరణ్యములేదు. కాన మనదేశములు శ్రీపురుష
లెల్లరును చీనాదేశీయులవలె పల్లెలమీదను ప్రాచీన
సంప్రదాయములమీద శ్రీపురుష. యథోచితస్థాన
గౌరవములమీదను తమద్వైపులను నిగిడ్చి గ్రామ
సౌభాగ్యములకు త్రోవనీయుదురుగాక! మొట్టమొద
టిలో మనకిది యేటికెదురీతవలె పెట్టిమొట్టితలంపుల
వలె కనిపించవచ్చును కాని ఒక్కసారి విశ్వాసము
కుదిరినచో మొక్కిపోని దీక్షతోపనిచేసి మన మీ
మహాత్కార్యములను సాధించవచ్చును.

మానవుడు: యంత్రము

మానవుడు పరమేశ్వరరచిత సకలయంత్రము.
యంత్రము స్వాత్మోపాసకుడగు శ్శుద్ధమానవునిచే

వృద్ధికి లేలదిన నిర్జీవయంత్రము. అట్టి నిర్జీవయంత్రముతో స్వాస్థ్యోపాసకుడగు మానవుడు ప్రపంచమునకు నే దెంతటి భూమిగలుగుచున్నప్పుడు, సర్వమానవ సౌభాగ్యోపాసకుడగు మానవు డెట్టి పతన అనంతకోటి మానవయంత్రములతో ఎట్టి కళ్యాణము నొనగూర్చలేడు! అయితే విశ్వాసము, దీక్ష, ప్రచారము, ప్రబోధము ఈ ముగిసినవలె అత్యంతావశ్యకము. చివరక్షణమునుండి హిందూదేశమునుండి తప్పు యిట్టి మహామద్యమములు విజృంభింపజాలవు. గాంధీమహాత్ముడు దీనికి పునాదిచేసినాడు. విరాడంబర తీవ్రమగు కొందఱు దేశీయనాయకులు దీనిని ఒకతపస్సుగా భావించి చేయుచున్నారు. భారత ప్రభుత్వమువారుకూడ దీనిపై నొక క్రింగింటి యాత్ర విధించి తప్పించునదికాదు. విరాధాదుల నిస్సహాయులైయున్న విద్యాధిపలైక యువకులను నర్సిమలై నృత్యముఖులై నవయువములైయున్న కులవృద్ధుల భారలను ఈ సంక్షేపము నమృతనిండువులవలె చీమల విందగువట్లు ఉపవ్యసించగల కీర్తింపగల వర్తనను కవులును గాయకులును యోగులును కొందఱును చాలును జనసమాహమనకు సమాహమను ఒక్కమాట విజగబడి, పేరాసలు, దుగహంకారములును,

మృగత్వస్థా జలాప్యవనాయ త్రపిపాలను విస్తరించు కొని భూదేవిని అమాయకమావచ్చుకొని కొనిది భూలాళమున కంతటికిని కళ్యాణము గూర్చగలరు!!

భారతీయులకు సాధ్యము

ఈ పనిని ఆధ్యాత్మిక తత్వవిభాసికులగు భారతదేశ పురుషేశ్వరులును న వితామలులునే చేసి యాపించకాలక నిష్ఠుహాసించి ఇతర పాశ్చాత్య దేశముల తెగల కలిసిపోయినయెడల ప్రపంచము నకు మరి తరణోపాదు మెక్కడ! భారత నాగిమలు లెల్లదను గాంధీ మహాత్ముని స్వరాజ్యసోతయను విని మునుగులు చించుకొని కీధులలో చేరికలమినికి వచ్చి ఉపవ్యసించి ప్రలలనుద్ధరించి కష్టవృత్తులలోని మహాత్మాగము లొనరించి తెయిల్లలో మఱికి వచ్చి నేడు గ్రామములలోని మఱికి పాలములలోని పెల్లి, కుటీరములలోని దూర వ్యవసాయమును పరిశ్రమలను ములభహ్యముల వారిచేత చేయించి, వారు తృప్తిచేసిన పదార్థములను మాత్రమే పోరులకు మాన ఆదరపాత్రములు చేసి యంత్రాధినాథుల మంత్రములకెల్లప్పుడీ చెప్పుదురుగాక! పగమేళనము వారి కిట్టి ప్రయత్నములలో భర్త సహాయముల నొనరించుదుగాక!

మ నో ర మ

చ. శ్రీ తివయి వట్టిమాకులుచిగిర్చ వసంతుఁ డు చా రసోపగుం
 ఫితపదవాసఁగ నెఱవ మెచ్చక చంద్రుఁడు మిన్ను నో బ్రస
 న్నతయును సౌకుమార్యము గనంబడ తాల్గరగంగజేసె: నే
 గతి రచియించిరేది సమకాలమువారలు మెచ్చరే కదా!

—విజయవిలాసిము

“మెచ్చరు—చచ్చిననైన మెచ్చరు—తలఁగొట్టు
 కొనిచసరే—మెదదఁ జెప్పుకొనిచసరే—వల్లకాటి
 సమకాలికులలో నీసోఁగలము స్పష్టమిదిమందీయ
 మన్నది. గ్రంథము మనముఁజెట్టకుండ, నోటఁ బఠక
 మందఁ గంటఁ జూడకుండఁ, కివిని జేర్చకుండఁ, జేర
 బట్టకుండ—“అచ్చే! వట్టికుక్కండీ—వట్టి పెంట
 నిరర్థకపుఁ జెర్త. చమవచలయమనియే యూహిం
 కుము; ఏదీ? ఒక్కపుట బలాత్కారముగఁ అనువు
 సరికి వమవమగునంతటి వికారమారంభమై పుట్టుక
 మవలఁ చాఁచెనుమఱుగఁ దోచనియెడల నిఁకఁజేయ
 వలసినదేదీ? పుట్టుకము చెల్లవనైన బుద్ధిపుట్టనప్పు
 డిఁకఁ జేయునదేదీ? బాగునిరయివార నీగుదిడియ
 ములున్నవాఁడు కలము చేరఁబట్టవలసినదా?” యను
 మహానుభావులు స్వచ్ఛందరసమలై ప్రకాశించు
 నున్నారు.

“—మొద్దు మొదలుకొని కుండలోని విద్యచ్చిభా
 మణివలకు నోకీట్టెనిరి! ఎల్లదేశములలో నెల్లకాకు
 లలో నెల్లకాలములలో జమ బు ర్తమకపులము గ్రహింప
 లేక వారిని నిందించుట నిత్యవిధిగ జరుగుచున్నదే కాని
 క్రొత్తదీకాదు. పూచువలకలము తిఁగట గిల్లులు
 తప్పవు. ఇచ్చుచున్నంతకాలము చాతకు దెప్పలు
 తప్పవు. చ్రాయుట మామకొనిన తరువారఁగూడఁ
 గవికఁ దిట్లు తప్పవు.”

—‘విమర్శారణ’ విమర్శాదర్శము.

అంతట మహాల్లానశీలయు, పాశ్చా
 త్యానురూపవర్తనయు నగు లీలావతి తాను
 భాషాంతరీకరించియున్న కథాభాగమును
 జెప్పవలసినసమయ మొనర్చుమయ్యెను.
 ఆమె యాలాపవైఖరులనెఱిగి మానభా
 ధవనమునఁ జేరియున్న మహిళామణు
 లందఱు నిక నామె యేవిధముగఁ గథను
 వినుపింపఁగలదాయని యుత్కంఠమును
 నెదురు చూచుచుండిరి. వారి మనములఁ
 బట్టుకొనియున్న సంశయవల్లరుల ఛేదింప
 నూహించుచు నేతదుద్యమ నిర్వాహ పరా
 యణయగు కళావతి యిట్లు పలుక నారం
 భించెను.

“మానమాజమునందలి యితర సభ్యు
 రాండ్రవలె లీలావతి కథను భాషాంతరీక
 రింపఁగలదా యని మీరు భావించుచున్నా
 రు, మీకేకాదు. ఇట్టిసంశయము తొలుత
 మాయందు సహిత ముదయించినది. కథను
 జెప్పు మే మయిదుగురమును మామాయభి
 రుచుల కనుగుణ్యముగఁజెప్ప నేర్పాటుచేసి

కొన్ని నియమమునుబట్టి మేము రచించు కథాభాగములఁ దప్పక భేదముంచునని మీరు భావించుట యుక్తమే. మనోరమ మా సంఘనిర్మాణమునుగూర్చి పత్రికలకు పంపిన వ్యాసమునం దీమెనుగూర్చి 'వేష భాషాదివ్యవహారముల నెల్లప్పుడును పాళ్ళ త్యుల పద్ధతుల ననుసరింప నభిలషించు చుండు'నని చెప్పియున్నది. కాని లీలావతి కాంగ్లభాషయందువలె నాంధ్రమున నంగేగ బ్రవేశము లేకపోలేదు. ఈమె పదేడ్లవఱకుఁ దన మాతామహునియొద్ద గీర్వాణభాషా గ్రంథముల నభ్యసించెను. అహోరాత్రము లమరుఁడు వ్రాసియుంచిన నామ లింగానుశాసనమును వల్లించుచుఁ బెద్దల కాశ్చర్యదనకముగ నెట్టియెట్టి కఠినశబ్దముల నైన నేకవంతుల గ్రహించి ధారాళముగ నొప్పఁజెప్పుచుండెడిది. ఆకథముగ నుండి పోయినయెడల నిప్పటికీమె యుధయభాషా ప్రవీణయై ఉదాత్తరసాన్నిధి కావ్యరచనా విశారదయైయుండియుండవలసినది. పంక్తు తమభ్యసించుచుండఁగనే తండ్రిగారీమెకొక యింగ్లీషు దొరసానినిఁబెట్టి ఆంగ్ల భాష నేర్పింప నారంభించిరి. ఒకవంక రఘువంశ మును జదువుచు నొకవంక నాంగ్లభాష నీమె ధారాళముగ మాట్లాడుట కారంభించినది. అప్పడీమెను తండ్రిగారు బెంగుబూరు నందలి యొకయాంగ్లోఇండియన్ పాఠశాలకు బంపివేసిరి. అప్పటినుండియు సీమె జీవితమున నొక క్రొత్తకక మారంభమైనది. తనవారినుండి వేఱయి పర దేశమున నితరుల యింటఁ బెరుగుటకుఁబోయి వారియం దపరి

మితాను గాగమునఁ దేజరిల్లుదత్తునివలె సీమె యాత్మణమునుండి స్వస్థానవేషభాషాదులను వదలి ఆంగ్లేయబాలికాద్యోగ్యమైన వేషభాషాదుల నవలంబించుచు విద్యోపార్జన మొనర్చినది. అందువఁనఁ గావలయు నామె కాంగ్లేయ నైఖరులన్ను నితర యధిమానము.

"నేటికాలమున నాంగ్లభాష మిక్కిలి ముదిరియున్న విద్యాధికులవలెనే ఈమె ప్రసంగముల నాంగ్లవాగ్దాలమునకు స్వేచ్ఛా ప్రచారమున్నది. ఆంగ్లమునఁ బట్టపరీక్షల నిచ్చిన భారతీయులకుగూడ గవ్వసాధ్యమనియు నరుదనియుఁ బెప్పఁబడు 'ఫింకింగ్ ఇన్ ఇంగ్లీష్' (ఇంగ్లీషునందే యూహించు కొనుట) అనుగుణము ఈమె కలవాటై పోయినది. ఆంగ్లభాషావ్యాపాహ మెల్లరి కనులను బ్రాముచున్న ఈకాలమున నాలు గైడింగ్లీషుముక్కలను బట్టుకొని సందర్భ మంతగ లేకపోయినను వానినిబ్రదర్శించుచు పరమానందమునుజెందు నామవాండ్రలో ధారాళముగ నాంగ్ల భాష యందు సంభాషణ మొనర్పఁగల మాలీలావతికి ఎల్లప్పు డింగ్లీషుముక్కలే నాలుకకు వచ్చుటలో నాశ్చర్య మేమియున్నది? కాని కలము చేతఁబట్టి యాంగ్లకావ్యమును భాషాంతరీకరణ మొనర్పవలసినవృదు లీలా వతిప్రదర్శించిన శబ్దార్థపరిజ్ఞానమునకు, ఆంధ్రీకరణ నైపుణ్యమునకు ఆంగ్లేయ వాక్యార్థ గ్రహణశక్తికి నాకు మహాశ్చర్యమువేసెను. ఆమెకిట్టి యుధయభాషా పరిజ్ఞానమున్నదని తెలిసియుండని ప్రియం

వదయు, మనోరమయుగూడ ఈభాగమును గూడ నేనే యనువాదముచేసి లీలావతి నామమునఁ బ్రచురింప నుద్దేశించుచుంటి నని తొలుత భావించిరి. కాన వారికిఁగూడ విస్తయ మొదవునట్లు లీలావతి రచింపఁ గలిగినదని చెప్పటకంటె నేను చెప్పవలసిన దేదియు లేదు.

నే నిట్లుంటిని.....

ప్రత్యక్ష నిదర్శనమునఁగాని మనమెవ్వరి ప్రజ్ఞయు నంగీకరింపము. ఆంధ్రీకరణమున లీలావతి సమర్థతనుగూర్చి నేనును ప్రియం వదయు మొదట సంశయించితిమి. కాని మా కాశ్చర్యజనకముగ నామె ఈకార్య మును నిర్వహించుట మా కానందకరముగ నున్నది. మేమిట్టి ప్రసంగముల, నిట్టి యుపన్యాసముల విచ్చుచుంటిమని పత్రికాముఖ మునఁ దెలిసికొని విద్యాధికులగు పురుషులును స్త్రీలునుగూడ హర్షింపక పోవుటయే గాక మీనుమిక్కిలి ఇవి మా సోదరుల చేతనో, లేక మా భర్తలచేతనో రచియింపించి మానామములఁ బ్రచురించు చుంటిమనియు, ఇవి స్త్రీల రచనలనలె లేవనియు, ఆదువాండ్ర కిట్టితెగువయు, సాహసము నుండదనియు ననేకవిధములఁ జెప్పకొనుచున్నారని నాకుఁ దెలియవచ్చినది. ఇట్టి వాక్యములు విద్యాగంధ తూన్యులగువారు చెప్పకొనఁదగినవికాని విద్యా వివేక సంపన్ను లామకొనఁ దగినవికావు. సంభవ

మసంభవముగను, సత్య మసత్యముగను జేసి పరుల విశ్వశింపఁజేయుటలో హిందువులమిందినవా రింకొకరులేదు. వేదములు బ్రహ్మ ముఖమునుండి బుట్టినవని, పదునెన్నిది పురాణములు వేద వ్యాసుఁడొక్కనిచే రచింపఁబడినవని, కృష్ణరాయ విరచితముగఁగానవచ్చు విష్ణు చిత్రియమును బెద్దనాచ్యుఁడేవ్రాసెనని, కంకంటి పాపరాజ శృతమగు నుత్తరరామాయణమును నిజముగా వ్రాసినవాఁడు పుష్పగిరి తిమ్మనయని యీవిధముగ మనవా లొకరి రచనముల నొకరి కారోపించుచు కథలనల్లిసంతించుకొనుట సృష్ట్యాధినుండియు జరుగుచునేయున్నది. ఇట్టి కట్టుకథలన్నియు, సరియైన చరిత్రములుకాని తదితర నిదర్శనములు కాని మనకంతగ లేని పూర్వకాలమునఁ గల్పింపఁబడినవి. కాని యట్టికథల కవకాశములేని ప్రస్తుతకాలమున మనవార సూరూపరులయి ఇట్టికథల నేలబుట్టింతురో నాకు తెలియకుండ నున్నది. ఇట్టివారిని జూచి మనమేమి యూహింపవలయు? సమకాలికుల యరసికర్తవ్యమునుజూచి మహూద్దండ భావుడగు స్విఫ్ట్ లనువాఁడు

When a true genius appears in the world you know him by this mark—all the dunces are in confederacy against him (జగమున నెవఁడైన ప్రతిభాశాలి యుదయించినయెడల సేవది ఈయొక్క గురుతును బట్టియే

* తెను—అనగా 'మనోరమ' నని యర్థము.

గ్రహింపవచ్చును. మూర్ఖులందఱును కలసి యట్టివానికి వివక్షక్రేణిగఁ బ్రోగఁగుటయే) అని సమకాలిక విమర్శకులైన వాతవేసినట్లొక వాక్యమును శిలాశాసనముగాఁ జేసి యున్నాడని 'మెకాలే' యొక్కడనో వ్రాసి యున్నట్లు నాకు జ్ఞాపక మున్నది.

"కాని యిట్టిసంఘముల నవన్యాసముల నిచ్చువారును, గ్రంథరచన మొనర్చు వారును మన కనులయెదుట సభలలో ప్రోగఁగు వారియొక్కగాని తదితర పాఠక లోకముయొక్కగాని యాషణ భూషణ తిరస్కారములఁబూర్చి తలంపక

'ఉత్పర్యతేహి మమ కోపి సమానధరా' కాలోహ్యాయం నిరవధి ర్విప్రులాచపృథ్వీర్మా అని మహాకవియగు భవభూతివాక్యమును దలంచుకొని వాఙ్మయమణుల వెలువరించుచుఁ బ్రపంచమును దేజస్వంతముగ నొసర్ప నూహించుచుండవలెను. మఱియు

క. విరచించు కక్తిపుట్టిని (వసుం

పురుషుని చదువులు ప్రకాశములుగావు

ధరదీప రహిత సదనాం (క్రియన్.

తరమున రేయి బడియున్న ద్రవ్యముల

క. ఛందోలంకారాదుల

యందలి పాటెల్లఁ దుదిని వ్యర్థముగాదే

గుండరమగు వాక్యంబుల (స్మన్.

పొందెఱిగి రచించుబుద్ధి పుట్టక యు

అను సప్తక వి వాక్యములదలంచు

మన ముపన్యాసవ్యాసాది కావ్యకరణ

దక్షులమై యుండవలెనని యూహించు

చున్నాను.

ప్రియంవద యిట్లు పలికెను.-

సమకాలిక జనులఈరస మసికలఁబట్టు పపుడు విశ్వక్రేయః కాములగు కవులెల్లూ హించి కావ్యరచన మొనర్తురో తెలిసికొనుటకుఁ దేజస్వంతముగ భవభూతిచే. జెప్పఁ బడిన మహావాక్యమును దడవి మనోరమ మనలఁ జక్కగ నుద్ఘోషించినది. వీరివ్వుడు మెచ్చుకొనుచున్నారని కాని, వారుమెచ్చుకొనుట లేదనికాని, ఇంకొక రవహేళన మొనర్చుచున్నారనికాని, మఱియొక రనూయావిష్టులై తుచ్చముగఁ బలుకుచున్నారని కాని మనస్సున నుంచుకొన్న యెడల మనము సాధించున దెద్దియునులేదు. ఒక మనసంఘోపన్యాసములఁజూచియే జనులిట్లనుకొనుచున్నారా? 'గృహలక్ష్మి' యందు స్త్రీలెవ్వ రేమేమివ్రాసినను-"అచ్చే! ఆడువాండ్రేమి? ఇట్లు వ్రాయగలుగుటయేమి? తప్పక నిందు పురుషులచేయి స్పష్టముగఁ గానవచ్చుచునే యున్నది" అని తాము స్వయముగ జూచినట్లు, చెప్పగలిగినట్లు పలుకువారు పాఠకోత్తములై మెఱసిపోవుచున్నారు. ఏదో 'కుక్కకూత'యు 'నక్కకూత'యు జెప్పగలుగువాడే కాని మఱెట్టి వ్యాసములను స్త్రీలు విరచించఁజాలరని కొందఱు పూరుషోత్తములయూహ. అట్లధిక్షేపించువారికి తగిన సమాధానము మన 'రాజకుమారి' మహిళావిద్యాలయోద్యమ లేత్యమునందును, ముఖ్యముగ నందలి కథం తల మహాభ్యాపికోపన్యాసము (Profes-sorial Address) నందునుండనే యున్నది.

“ఎవ్వరో యొకడు వ్రాసిరి. ఏమైన బాగుగా నున్నదా?” అని యెవరైన నడిగినయెడల “ఏమివాతలు! ఏమిపత్రికలు! జాణిలు వలె కంటికింపుగ నున్నంతమాత్రమున లోన సారముండవలదా! ‘వ్యాసాచ్చిప్తమ్ జగత్ప్రాయమ్’ అన్నారు చెప్తలు. పూర్వ కావ్యేతిహాసములము దీ కథలెందులకు? కాల్పనా?” అన పూర్వ కావ్యేతిహాసములను దాము కరస్థలములకములుగఁ జేసి కొని చెప్పవారివలె భాపింతురు.

ఇట్టివారి యాగడములఁగూర్చి ‘విమర్శాదర్శ’ విమర్శాదర్శ మను గ్రంథమున నిరుపమాన ప్రజ్ఞాశాలురగు పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు మనోరమ చెప్పియున్న భవభూతి వాక్యమునే ఒకానొక సందర్భమున నుదహరించుచు నిట్లు వ్రాసిరి.—

అని ప్రియంవద యాగ్రంథమును రెఱచి యుక్కడక్కడ నీవిధముగఁ జదివి వినుపించెను.—

“యేనామ కేచిదిహసః ప్రకయంత్యవశాః
జానంతి తేకిమపి తాస్పృశిన్తైషయత్నః
ఉత్పత్స్యతేహి మమకోపి సమాసధర్మా
కాలోహ్యాయం నిరవధిర్విపులాచప్పద్వీ.”

ఇది మూలతీమాధవీయములో వ్రాయబడినదని యెల్ల రెఱింగినయంకమే.

“కవులకు గర్వము, సనూయ, యాత్మస్తోత్రము, పర హేళనము సర్వసాధారణములగు నవగుణములు. కవులకున్న గర్వము

రణశూరులకు లేదు. కిరీటధారులకు లేదు. వారికున్న యనూయ జ్ఞాతులకు లేదు. వారి కున్న స్వస్తోత్రపదనిందలు వశుచుసానులకు లేవు; చెడిబ్రతికినవారికి లేవు. తిట్లు తిట్లుటలో నింతవారులేరు. తిట్లుతినటలో నింత వారులేరు. అనూనదానప్రతిగ్రహణప్రవీణులు. స్వకవితానిందను విని, కడుపుడికి యుడికి, యెడలు కాలికాలియుండుటచే నాతఁ డీ శ్లోకమును జెప్పినాడు. అశ్లోకార్థమిది. ‘ఎవరైన మా తిరస్కారమును బ్రకటింతురుగాక! వారుగూడ నేదియో కొంచెము తెలిసినవారే యగుదురు. అట్టి వారికొఱకు నేనీరూపకమును వ్రాయలేదు. కాల మంతములేనిదియగుటచేతను, ధరామండలము విపులమైనదగుటచేతను నెప్పుడైన నెక్కడనైన నావంటి బుద్ధి ధర్మముగలవాఁ డుదయింపగలడు.”

మఱియు నీవాక్యములఁ జర్చించుచు వా రిట్లు వ్రాసిరి.—

“జనులకొఱకుఁ గష్టపడుచు జనులఁ చేతఁ గష్టపడువాఁ డొక్కకవియే. పుణ్యమునకుఁబోయి బూతులు దినువాఁ డొక్కకవియే. భవభూతివంటివాని బ్రదుకే తెల్లవాఱనప్పు డిప్పటివారిమాట చెప్పవలయునా? కాళిదాసు మాత్రము జనుల తిట్లనుఱికి దాఁటిపోగలిగెనా? అతని కవిత్వములో బింకము లేకువయనియు, బంటి క్రింది కాఁగునంతటి పటిమకలదికాదనియు, నతఁడు యమకకవిత్వము చెప్పఁజాలఁడనియు, నెంతసేపు నుపమాంకారము నే

కాని ఇతరాలూకారముల నుపయోగించుట యెఱుంగడనియు నిశచేమేమోయనియు నాతనిని నోటికివచ్చించెల్లెల్ల దర్శనమకాలికులు నూల నాడిట్లు మనము వినుచుంటిమికదా?

“కాలిదానుఁడు గడుసుకవి. ఈ యెన్ని తిట్లు తినినను దన శాకుంతలములోని నాండిలో ‘అపరితోషాద్విదుషాం పనాథు మన్యేప్రయోగ విజ్ఞానమ్.’ అని వ్రాసినాఁడు. ఇది యెంత లోకికపువ్రాతయోకనుఁగొనుఁడు. తిట్లుచున్నవారిని విద్వాంసులని శ్లాఘించుచున్నాఁడు. వారి పరితోషమే కావలయునుచున్నాఁడు. అతిలేనియెడలఁ దనగ్రంథ ముపాధువేరునుచున్నాఁడు. అత్య విశ్వాసము లేనివాఁడననుచున్నాఁడు. పరితోష పూర్వకమగు పండితుల శిరఃకంపమే తన గ్రంథమునకు లేవనమనుచున్నాఁడు.

“ఉత్తమకవుల ప్రాశస్త్యమును సమకాలికులేకాదు. కొంచెము తరువాతి వారుగూడ గ్రహింపలేరు. అంగ్లేయ శారదా కీర్తిమధ్యమునఁగోటి కోహనూరుల తేజముతోఁ బ్రకాశించుచున్న పేక్ స్పియరు కవిశిఖామణి, తనకాలములో వట్టిమసిబాగు!! బేకన్ పండివాఁడతఁజుద్ధిని గ్రహింపలేకపోయినాఁడు. తరువాతివారలలో నాంగ్లేయ పాశ్చాత్య తిమింగిలమని మక్కికి మక్కిగఁ దిలువఁబడు హన్ సన్ అను నాతఁడు పేక్ స్పియరును బహుసామాన్యకవిగఁ బరిగణించినాఁడు. అతనికంటె పోప్ అనువాఁడే ఘురుఁడిని సూచించినాఁడు. వైక్రాంతము బ్రహ్మబాలి వజ్రమనుకొనుట ఈంతకంటె మంచిదికాదా?”

ఉపజ్ఞామహితులైన సరసింహారావు పంతులుగారి కలముక్తిందకు వచ్చిన ఈ యంశమును గూర్చిన యొకటి రెండువాక్యములఁ బేర్కొనుటతోద్భవహింపక కొంత దీర్ఘముగ నుదహరించితిని. మత్సరగ్రస్తులగు సమకాలిను రెంతిదిరసించినను మన యుద్యమమున చలించకుండ యోగారూఢులమగుటయే కర్తవ్యము. విరచనోత్సాహమున బద్ధకంఠులమై

Self-reverance, self-knowledge, self-control
These three alone lead life to sovereign power.

(ఆత్మగౌరవము, ఆత్మజ్ఞానము, ఆత్మనిగ్రహము—ఈమూడే జీవిత మున్నతమైనకీర్తి కాస్పదమగునట్లుఁ జేయఁగలవు.) అను తేజస్వంతమగు టెన్నిసన్ వాక్యము నొకమారు స్మరించి కథ గొక సాగింతము.

రాజమహారి

3

సాందర్య లహరిలో
సౌఖ్యంపు దరగలో

మలయాద్రిదోచెను మందమారుతము
మధురమైవీచెను మందమారుతము.

సంద్రంపు కెరటాల

చందురు కిరణాల

ఊగుచు నూగుచు

నుదయాద్రి కెక్కుదు

మలయాద్రిదోచెను మందమారుతము
మధురమైవీచెను మందమారుతము.

వెన్నెలాటూపగా
 వన్నియల్ బొడమగా
 సంద్రంబు లెగురగా
 చందురుం కుండగా
 ఆకుచు బొడరా నాచిట్టితండ్రి
 హాయిగా నిద్రింపు నన్గన్నతండ్రి.
 ఊహలదూగుచు
 సుయ్యెలానూగిలివి
 నిద్రింపు నిద్రింపు
 నన్గన్నతండ్రి.
 నాన్నగా కొస్తారు నాచిట్టితండ్రి
 నావద్ద నిద్రపో నన్గన్నతండ్రి.
 చందమామ లెస్తారు
 బాబిల్లి చెస్తారు
 బండెక్కివస్తారు
 కొండెక్కివస్తారు
 నిద్రింపు నిద్రింపు
 నన్గన్నతండ్రి.

మఱునాటి యుదయమున దివససాధుని
 రాక నెదురుచూచుచు సువర్ణరేఖారమ్మ
 పర్వాంగీణముగ నలంకరించుకొనియున్న
 పూర్వ దిశాభామినివలెనే వికాసభాసుర
 ముఖములతో మువ్వరమును మేలుకొం
 టిమి. సమయకరణీయములైన వెనుక పర
 స్పరసహాయమున మా యాడుబేషముల
 దిద్దుకొని క్రిందిచావడికావలినున్న పుష్ప
 ద్యాసమునఁ బ్రవేశించితిమి. అక్కడ నొక
 జలయంత్రమున నగుచున్న కృత్రిమవర్షపాత
 మును, మఱియు దానివలన నిరంతరీకృత
 ముగ నేర్పడుచున్న బుచ్చదనమూహమును

దిలకించుచు—కాదు తిలకించు నట్లభిన
 యించుచు నిలచియుండగ—మా ల తి
 మిగుల నాతురపాటుతోవచ్చి మమ్ముగలసి
 కొనెను. నిద్రాహానివలనఁ గలిగిన జడభావ
 మువలననో లేక సంతాపితాంతఃకరణము
 చేతనో మొగము కెంపువలె నెఱ్ఱబారి
 యుండగ ఆమెరూపమున బడలికయు,
 భన్నతయు, నాందోళనమును ద్యోతకమగు
 చుండెను.

“పాటిపోవుడు! తక్షణమే పాటిపో
 వుడు! విహంగములవలె దొరకకుండ
 పాటిపోవుడు!! మాయమ్మ కంఠయుఁ దెలిసి
 పోయినది. ఇప్పుడవకాశముండగనే పాటి
 పొండు” అని కలవరపాటుతో నామె పలుక
 నారంభించెను.

నీతల్లి కెట్లుతెలిసినదని నేను ప్రశ్నింప
 నామె యేడ్చుచు:—

“అదంతయు నాయవరాధము! నా
 బుద్ధిహీనత! అయినను స్వయంకృతా
 పరాధమునుగాదు. కాకపోయినను కొంత
 వఱకు నేనందులకుఁ బాధ్యురాలనే. కాపున
 వినుడు. విని నాయవరాధమును దయతో
 త్తమింపుడు. ప్రతిరాత్రియు శకుంతలా
 దేవిని గూర్చియు, నామె యనుచుల
 గూర్చియుఁ దోచినట్లాడికొనుట మాయమ్మ
 కలవాటు. ఈ మహాద్యమనిర్యాహ
 కత్వమున రాజకుమారి యుత్తమాంగయై
 తానును శకుంతలయు చేరియొక హస్తమే
 యుండవలెనని మొనట నిర్ణయించుకొని
 రట. కాని ఇప్పుడు శకుంతల దక్షిణాభిజయై

పోవుటవలన తానెందుకును బనికిమాలిన వామహస్తమువలె కేవలాలంకారమాత్రముగ నుపయోగమునకుఁ దేరదగుండ నుపేక్షింపవలయున్నదట. సగముకన్న నెక్కుడు విద్యార్థిను లిప్పుడు శకుంతలాదేవి శిష్యురాలండ్రు — అండటికి నామెయన్న ప్రేమ! వారి నిర్వ్యాజాభినివేశమున కామె యుండేమి మహర్షిమున్నది? కొల్లెగఁ తేరవచ్చు వారికికూడ నిదియేబుద్ధి. నిన్ను రాత్రి శకుంతలాదేవి మిమ్ములను వెనుక వేసికొని యేదో జ్ఞాపించినదట. — ఏల? మీరామె దేశమువారట! ఇదంతయు నామెపై రసకుఁగల నిర్దేశముక ద్వేషమునఁ గాదట. కాని — మిమ్ముల నామె యంతగ నెందులకుఁ బూసికొని రావలెను? — ఆమె దేశస్థులా? అడవిజంతువులుగాని వీరుత్తరాది బాలికలా? వీరాచువాండ్రా? ఈ పురుషుమహానీనీ స్వరూపములు స్త్రీలెట్లగును? — అని మిమ్ములనుగూర్చి మాయమ్మ సందిగ్ధముగ బ్రసంగించుచుండగా మిమ్ములనుగూర్చిన రహస్యము ఇంటబ్రవేశించి ప్రాకులాడు పామువలె నాహృదయాగారమునరెల్లడపాటుచుకలుగఁజేసెను. సూక్ష్మాతి సూక్ష్మమగు పలలఖండమునుసహితము చాలదూరమునుండి యుపలక్షింప సమర్థమగు గ్రద్దవలె ఆమె నన్నతీక్షణముగజూచి నారహస్యమును భేదించినది కావలయు. అప్పుడు నాయొడల రణకంపమెత్తి నాముఖమున నెట్టివిపరీతక్షణముల నుదయింపఁజేసి లినో ఆ పరమాత్ముఁడే యెఱుంగవలయు. తప్పక నాకపోలము లెఱివడి మాయమ్మ

దృష్టిపాతమున మిగుల సంతప్తములై నాకు యుక్తాయుక్తజ్ఞానములేకుండఁ జేసినేసెను. నాకు కలవరమే కలిగినదో, కంపమే వచ్చినదో, భయమేవేసినదో, సిగ్గేవట్టుకొన్నదో కాని మాయమ్మమాత్రము నాయాందోళనమును క్షణమాత్రములో గ్రహించివైచెను. ఆమె నవ్వుచు 'ఆహా! ఎంత యద్భుతముగ సిగ్గభినయించుచున్నావు! ఎంత నెఱుఁజారసమున నాకన్నలను బ్రామనూహించుచున్నావు! వీరు తప్పక పురుషులే. యవతులవలెనున్న పురుషులు!! లేని యెడల నీమొగ మిట్లు కెంపుగఁజేసికొనవలసిన యావశ్యకతయే లేదు.' అని పలుకఁజొచ్చెను. అట్లామె యనుటవలన నాయాందోళనము మజిలీరౌచ్చుగఁ బొగి పోయినదికావలయు. నేనెట్టి నిసర్గచాంచల్యమున మీరహస్యమును వెల్లడించుటకుఁ గారణభూతురాలైనైతి నని వగచుచున్నాను. అయినను నానోట మీరు పురుషులని నేనొక్కయక్షరమైన పలుకలేదు. కావున క్షంతవ్యురాలనని మనవిచేయుచున్నాను. మాయమ్మ మాత్రము 'వీరు పురుషులు, పురుషు' అని పలుమారు చెప్పకొనుచు లోనఁ దలపోయుచు నిట్లు పలికినది. 'స్త్రీవేషములఁదాల్చిసంతమాత్రమున వీరు స్త్రీలెట్లగుదురు? పురుషులని వారివైఖరులనుబట్టియే చెప్పవచ్చును. ఈయాడు వేషగాం ద్రంతకాల మాయాచుదానితో మాట్లాడుట కేమివచ్చినది?' అని మఱియు నుద్బంధభావమున నొకమాటకంటె నొకమాట నాకు భయాపహామగుచుండ 'ఆహా!

వీరు—తప్పక—పురుషులే. నీకును తెలియును. నేనెఱుగ ననుకొంటివి.' అని వచించెను. నాకొడలు జలదరించెను.

'సన్నేమియు సదుగవలదు. నాకనుట యేమి? శకుంతలాదేవియు నెఱుంగును. ఉపాధ్యక్షురాలగు నామెయే దీనిని రహస్యముగ నుంచుచున్నది.' అని మాయమ్మకుఁ జెప్పకొనవలసినదాన నయితిని. ఆయుత్తరక్షణమునందే మాయమ్మకు సర్వమును విశదమైపోయెను. కాని మీరిట్టివారని నేనొక్క యక్షరమైన వలుకలేను. ఈప్రాతః కాలముననే ఆమె రాజకుమారి యొద్దకుఁ జోయి సర్వమును జెప్పివేయును. శకుంతలాదేవి పనినుండి తొలగింపబడి యవమానింపబడుట భవము. కాని మీరు ప్రాణరక్షణ మొనర్చుకొనవచ్చును. వేగమే వెడలిపోడు. పోవుటకుము దీరహస్యాభాసమునకు కారణురాలనై న నన్ను క్షమింపవలసివదని ప్రార్థన."

కృష్ణవర్మ యిట్లు వలికెను.

"ఏమి క్షమించుట! మాయుదంతము మీయమ్మకు తెలిసిపోవునట్లు సిగ్గుభినయించితి వనియా? బాగుబాగు!! ఇప్పటివలె వెల్లడనమున ముఖముపై డెల్లకలువలను జూపుట కంటె మీయమ్మయొద్ద జూపినట్లు సిగ్గున కెందామరయేజూపి మమ్మురు మాజీనములును గూడ సిగ్గుపడునట్లు చేసివేయుము. అయిన నీభూతల స్వర్గమున మేమింకను కొంతకాలముండవలసియున్నది. లేనియెడల గీర్వాణ ఘోరణులఁబోవు కవిగాఁడెవఁడైన శాశ్వతముగ మాపై గ్రంథమునల్లి

'త్రిశంకునివలె స్వర్గారోహణ మొనర్చి. కాని తదుత్తరక్షణముననే ఛండాలులై క్రిందకుఁబడిపోయిరి.'

అని మమ్ముల నాజ్ఞేపింపవచ్చును. ఇప్పుడే మీయమ్మనుగలసికొని ఆమెయందలి హాషాణమును ద్రివిభూతముగ జేసికొని ఇంగుమూకు కొంత కాలహరణమున కవకాశముండునట్లు చేయగలను" అని చలికి భాను మతీదేవిని జూచివత్తువని వెడలిపోయెను.

అతఁడెంత మాత్రమును కృతార్థుఁడు కాఁజాలఁడనిమాలతి సంశయించుచువలికెను.

"ఈకుడియెడమల గూర్చిన తగవులాట యెన్నఁడెల్లు సఁభవించినది?" అని పార్థసారథి ప్రశ్నించెను.

"ఈ యిరువురకు ద్వేషాంకురములు చాలకాలము క్రిందట నే మొలకలెత్తినవి. అయినను వారి మనస్పర్శలు చాలకాలము వారి హృదయాంతరాళమున నడగిపోవుచు వచ్చినవి. వీని కంతకును కారణము మాయమ్మయేయని నాయూహ. స్వేచ్ఛాగమ నాభిలాషిణియై క్రంతలలో నడగియుండుట కొన్నకొనక ప్రచండవేగమునఁబోవ నుద్యమించు మహామారుతమువలె మొదటినుండియు మాయమ్మ సర్వతంత్ర స్వతంత్రముగ నుండ వాంఛించునది. మొదటినుండియు ఆమె యభీష్టము లప్రతిపాతముగఁగొనసాగవలసి నదే. ఎచ్చటనైన సరే; ఎవరియొద్దనైన సరే; ఆమె ప్రచండశాసనయై పరుల బాలింప నభిలషించును. నేను మాతండ్రి యెట్టివాఁడో

యెఱుంగను. కాని యామె — భగవంతుఁ
డామె పాలనుంచుగాక! — తన్ను బెడ్లాడిన
యతఁడు నట్టి బుద్ధిమాలినవాఁడని చెప్పు
కొనును. మొదటినుండియు నామె సనాతన
సాంప్రదాయముల నసహ్యించుకొనుచువచ్చి
నది. ఇందిరాజేనికి శైశవమునుండియు విద్యా
బుద్ధుల నుపదేశించు సుపాఠ్యాయునిగా నీమె
నిర్ణయింపబడినది. మఱియు రాజకుమారి
తల్లి మరణించినప్పటినుండియు మాయమ్మయే
యామె కు జన్మస్థానముననుండి పెద్ద
దానిగఁజేసినది. కాని యంతలో మీయక్క
యగు శకుంతలవచ్చి యామె హృదయమును
తనదెస కాకర్పించుకొనెనట. అప్పటినుం
డియు రాజకుమారియు, శకుంతలయు మేనులు
రెండును ప్రాణము లొక్కటియు నగునట్లు
సంచరించెనట. ఒక్క సంగీతరవమున కను
రూపముగా మ్రోయు మృదంగాది రసముల
వలె నెల్లప్పుడును మెలంగుచు వచ్చెనట.
అయినను మీశకుంతల తన సిద్ధాంతములనే
దొంగిలించి వానిద్వారమున తనశిష్యురాలగు
రాజకుమారిని హస్తగత మొనర్చుకొన్నదని
మాయమ్మయనుచుండును. పరపదాథాపహ
రణ ప్రవీణులగు గ్రంథకారులవలె శకుంత
లయు తన పదాభిప్రాయ తస్కరణ మొనర్చు
చుండునని మాయమ్మవాదము. దయ్య
మెఱుంగవలయుగాని నేనికఁ జెప్పఁజాలను.
కాలాతీత మై పోయినది. నేనికఁబోవల
యునని చెప్పి త్వరితగమనమునలోవు
నిహంగమచ్ఛాయవలె మాలతి వెడలి
పోయెను.

ఆమె పోయినవైపునకే చూచుచు పార్థ
సారథి ఈవిధముగఁ బలికెను.

“దావజీక మెఱుంగక సత్యము, నిర్మలము
నగు సంతకరణముగల బాలిక! నేనెవతెనైనఁ
బ్రేమింపఁగలిగినయెడల నిశ్చయముగనీమెయే
కావలయు. మాటనకుసకు సిగ్గుభినయించి
మనల సిగ్గుపఱుపుముని యడిగిన కృష్ణవర్మ
మాటను తీసివేయఁజాలనిదానివలె ఆమె
యెంతముగ్ధసుందరముగ సిగ్గుపడినది! ప్రమా
దాస్పదమగు నహంకారమున పరిభ్రమించు
తను రాజకుమారిమణియు, ఆమె యడుగు
లలో నడుగులిడుటయే ప్రతిభగఁదలపోయు
మాశకుంతలయు నామె నుకుమార సౌశీల్య
ములకు సాటిరాఁజాలరు.”

నేనంటిని—“అల్పమగుకొంగ కొంగను
జూచియే సంతసింపవచ్చును. ఒకపావుర
మింకొకపావురమును జూచియే మురియ
వచ్చును. కాని రాజహంసవగు నేను నారా
యంచనుగూర్చి కాక తదితర చిత్రవర్ణపుఁ
బిట్టలఁగూర్చికాని కీటకములఁగూర్చికాని
సంతోష మొనర్చుటెట్లు? రాజకుమారి! ఆహా!
నారాజకుమారి! నిశ్చయముగ నామె
ప్రమాదాస్పదమగు వర్తనముగఁ బరిభ్రమింప
వచ్చును. కాని ఆపరిభ్రమణమంతయు
నప్రమేయమహోన్నత జ్యోతిర్మయభా
వాంబర పథమునందు! సర్వాధికులగు నఱు
వదిపూరుపోతములకంటెను ఆమె తల్తైము
సందత్యధికమగు ఘనతయున్నది. ఎట్లు?—
ప్రతిస్త్రియందును ఆమె తన ప్రతిబింబమునే
జూచుచు వారిబ్రదుకే తనబ్రదుకుగా, వారి

కష్టమే తన కష్టముగా, వారి శ్రేయమే తన శ్రేయముగా వారి యాస్పత్రిమే తన యాస్పత్రిముగా మనోవాక్యాయకర్మముల ననుభవమునకు దెచ్చుకొనుచున్నదే! అప్రమేయగుణపూజ్యులైన మహాపురుషులు సహితము ఏదేశమునైన సేకాలమునందైన నీవిధముగ భావింపఁగలిగిరా! ఆమె యుద్యమమునం దెంతవివరీత తత్త్వమున్నను అది జగత్తంతయు నొక్కమాటయిందేజన్మంతముగ నొనర్చి తల్లిప్రభావతీక్షణత్వమున నన్నును సత్యమునుగూడ సంధిభూతముగఁ జేసివేయుచున్నది. అనితర సాధారణమైన దుస్తరమార్గమునఁ దేజరిల్లుచు విపరీతముగాఁ గానవచ్చు నిట్టివైఖరియే ఆమె కలంకార భూతమై కీరీటమువలె మెరిసిపోవుచున్నది.

“ఏకార్థసముపేతలగు తదితరనాయకలు మొదల మోహినులయి ఆమె కమృతమును పోసి ఆమె నింతటిదానిగఁ జేసిరని యొప్పు కొందును. విజ్ఞానామృతసేవనమునందామె కెంతప్రీతి! ఎంతవట్టుదల! తిమిరోన్మూలన మొసరింప నుదయించు సూర్యభగవానుని వలె ఆడుప్రపంచమున నజ్ఞానతిమిరోన్మూలన మొసర్ప నూహించుచున్నదే! అనుచ మానశోభారమ్యాంగియగురామెయూ దొక దివ్యతరమైన లేజమున్నది. ఆమెతత్త్వము నందొక యనిర్వచనీయమగు సతీశయ భావ మున్నది. ఆమెచేష్టయందొక సాటిలేని మనోజ్ఞత్వమున్నది. ఆమె సంస్కృత్యైఖరులందును జెప్పరానిమాధుర్యమహిమయున్నది”

అట్లునుకొనుచు మేమిర్వరమును బనకొందిరిగివచ్చితిమి. ఆమహాభవనమునందలి యుపరిభాగము సధిరోహించి ఉత్తరాభిముఖముగ జూచుచు నిలువఁబడితిమి. ఆమహాస్మిత స్థానమునుండి వరిసరప్రదేశమంతయు గనులవండువుగ గానవచ్చుచుండెను. ఆకాశము నొరసికొనుచోట వసుంధర నీలనీరద శుభాకాశమున నక్షిగోచరమగుచుండగఁ జేరున తరులతాదివైశ్రములనడుమ లెక్కపెట్టరాని మల్లియల, జాజల, గులాబుల, గుల్షబులనుండి యేలేంచు పరిమళమిరితమైన ంద మారులము ప్రాణముల కుజ్జ్వలనకరముగ నానందవర్ధనముగవచ్చి మాకనుతెప్పల సంచలిత మొసర్పఁజొచ్చెను. అంతలోఁ గృష్ణవర్మవచ్చి ఇట్లుచెప్పెను.

“ఏమో యనుకొంటినిగాని ఎంతకష్టమై పోయినది. ఇది చాయలతోడి నిరాశూట మగు పోరాటముగా భావించుదుకాబోలు! వృథాభ్రాంతి. ఎక్కడనైన మీరు మోసపు జాయలతో ‘గుస్తీ’ పట్టవచ్చునేమో కాని ఇక్కడట్లు సాగిరాదు. అయముకంటెను, ఆదికూర్మముయొక్క మూపుకంటెను ఆమె హృదయమునం దెక్కువ కఠినత్వమున్నది. అయిన నొకవిధముగ మనకంతగఁ దలవంపులుండని మార్గమొకటి కనిపెట్టవచ్చితిని. సృష్ట్యాదినుండియు మనుష్యమాత్రుఁ డెఱిగియుండని మహారణ్యములనడుమ—భగ్గుమను మండువేసవియందు — మిట్టమధ్యాహ్నమప్పుడు — ఒకటి రెండు శ్రోశంల దూర మొకరాజమార్గమైన నిర్మించుటంత

కష్టముగ నుండడు. కాని ఈయాడుగురువు గారికి నచ్చచెప్పటను దుర్దశయున్నదే— అది మానవమాత్రుఁ డొనర్పఁజాలని పని!

“నేనుపోయి తలుపుతట్టితిని. ఆ మె లోనికి రమ్మనినది. రాజకుమారియొద్దకుఁ గావలయు — ఆమె బయటికిపోవ నుద్య మించుచుండగ నామెను సందర్శించితిని. ఆమెహృదయమునఁ బొంగి ప్రవహించు మత్స్యర ద్వీపముల విష మామె కనులనుండి ఈవలకు వచ్చుచున్నట్లుండెను. పురుషు డెంత వినయ మభినయించుచు మాట్లాడుటకు శక్యమగునో నేనంత వినయమును ఆమెదెసజూపుచు సంభాషించితిని. కమ్మని యాలనేతితో వేపబడు జీడిపలుకులవలె నాపలుకులును ఆమెకు రుచ్యములుగఁజేసి సంభాషించితిని.

“కన్యా జనయోగ్యమైనముగ్ధత్వ మభినయించుచు మారహస్యమును గుప్తముగ నుంపవలసినదని మొదట ప్రార్థించితిని. ఆమె మండిపడుచు మొదట మన మెవరమో యేలవచ్చితిమో చెప్పవలసినదని యాజ్ఞాపించెను. నేనేదో చిత్రకల్పన మొనర్చి దాటుకొనిపోవ నూహింపక తాము శకుంతలయొద్దఁ జూపినమార్గమును బట్టి సత్యమంతయుఁ తెప్పిస్తే చితిని. ఆమె హృదయమున క్రోధము, నాశ్చర్యము నొక్కఁబెట్టున పుట్టియుండవలయు, ఆమె కేదో యావహించినదానివలె చేతులు కోడించి ‘హాహా! శివా! భవానీ! రుద్రాణీ! శర్వాణీ! సర్వమంగళా! ఎంతలేసిపనులై

పోవుచున్నవి!’ అని యేమేమియో గొణుగు కొనెను.

“నేను రాజకుమారినిగూర్చి తమప్రభా నాది సందర్భములఁ తెప్పితిని. నే ససందర్భముగ సతుగకుండ మాట్లాడుచుంటినని యామె పలికెను. ద్వారదేశమునందలి యా భయంకర శాసనముదలంచియైన మా మువ్వరకున్న ప్రాణదానమొనర్పవలసినదని ప్రార్థించితిని. కనులుండియే యుదులయందును, జగురునందును జక్కుకొనువిహంగముల వలెనె మేమును కనులుంచుకొనియే ప్రమాదమునఁ బడిపోతిమి. సత్యమే!—అందు లకేమివచ్చినను సంసిద్ధులమై యుండు వారమే! కాని శిరచ్ఛేదనమువంటి కఠిన తమమైన శిక్షలకు మమ్ముఁ బాలుపఱచిన మొదల నది ఈయాడువారి యుద్యమ మొక్కఁబెట్టులోభగ్నుముగఁజేసివేయును.”

“పక్షపాతమున నివ్వకు పాడగుచున్న దానికంటె నెక్కుడుగ భగ్నుముకా”దని యామె ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

“పోనీయని నేనామెయందలి ‘తల్లిగుండి యల’నైన కరగింపవలెనని ప్రయత్నించితిని.—‘మాలతికి తెలిసియుండియు నూర కుండుటవలన నామె కందఱియందును దల వంపులయి పోవును. ఆమెను జూచియైన నీవు మామొదల దయ జూపింపవలయు’నని ప్రార్థించితిని.

“దానినిగూర్చి నేను చక్కఁబెట్టుకొందును లెమ్ము.” అని యామె ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.

పా క క థ

— నోధుమరన హల్వా —

రెండుపళ్ళపాలతో అరపడినీళ్లుపోసి పొయిచిద
తెల్ల పొయిచిదపప్పులకు ఒకపడి నోధుమరనమనేసి
ఆ రవలు ఉడికి గట్టిగా వచ్చువల్లకు రెండుపళ్ళు
తురిచేసి తెల్లచక్కెర పోకమునుపోసి పొయిచిద
కాణపడి నెయ్యిని, ఒకపడి పన్నీనునుపోసి, చక్కెగా
కలియతెల్లి మూరితెల్లి అట్లే కొంచెమునీ పుండనిచ్చి,
తర్వాత కలియతెల్లి, యాలాగు అయిదారుమార్లు
కలియతెల్లి, లేహ్యవ్యయమునంది, ఉపయోగించు
కొనవలెను.

— అక్కర్ హల్వా —

పెద్ద రోసపప్పు, కర్నూజపప్పు, చిన్నరోసపప్పు,
పారపప్పు, ఇది దినుసునకు అరపడి, పొట్టుచీన
కాదముపప్పు కాణపడి, గుంగులు రెండుపలములు,
వీనివలెయు ఆవుపాలలో మెత్తగానూరి, ముద్దచేసి,
రెండుపళ్ళ కలకందను పోకముచేసుకొని, ఈపోక
మును పొయిచిదతెల్లి ముందు నూరియుంచియుందు
మొద్దకు చీనియందుచేసి, అరపిడము నెయ్యియు,
అయిదుగులముల పన్నీరును, రెండువరాతెత్తు
బిందువునూవును, అరవరామెత్తు కమ్మరిని చేర్చి,
హల్వావ్యయమున రెయిదుచేయునది.

— పప్పు, కమలావతి

— మామిడి యూరుగాయ —

గింజకట్టినట్టియు పుల్లగా ముడువట్టియు మామిడి
కాయలు 100 తెచ్చి 7 పర్యాయములు వడికట్టిన
మందినీళ్లు కాయలు ముడుగువట్లుగా కోసి వాటిలో
2½ కేర కాయన్ను, అరవిక పచ్చినిరవపండ్లునూ,
2 కులముల యింగురపొడియును, పావుకేర మిరప
కాయలుపోడియును, 1 కేర తొనిరెగల పొట్టు
నీచిన ప్రకృష్టమగు కొంకిముక్కలను వేసి మూతతెల్లి

వలయును. ఇట్లు మూతతెల్లివ 3, 4, రోజులయిన
తెమక కావలసినపుడెల్ల తెన్నతో దీసి యుపయో
గించుచుండవలయును. తినుటకు మిక్కిలి రుచిగాను,
అరోగ్యముగాను యుండును.

— కడంబ పానకము —

20 కులముల చాచిచ్చుపండ్ల రసమును, 20 కు||
నిచ్చుపండ్లరసము, 10 కు|| బచ్చిపండ్లరసము, 20 కు||
తెలగపండ్లరసము, 15 కు|| వ్రాక్షపండ్లరసము, 1
పావుకేర కొబ్బరిపాలు పావుకేర ఆవుపాలు, ఇది
అన్నియుచేర్చి కాగుగ కలియగొట్టి చాచిలో 4 కు||
యాలుకలపాడి, వాజికాయ, వాపురి కీడి పొడు
మొక కి కులము, ఒకపావుకేర చక్కెర పలుచని
పోకముగా దించుకొని చాచిలోనుండు మళిరిపెర్లచేసి
పయినితెచ్చిన కడంబమునుపోసి కలిపి యుపయోగించ
వలయును, నిల్వయుంచరాదు.

— శీలా, ఆపులకొండ

బూడిద గుమ్మడికాయ వడియాలకూర

వడియాలనుచేయువిధము అందరకూ తెలిసిన
మాంసమే కాని అట్టి వడియాలలో మారచేయుట
మాత్రము నూతనము. కొంచెము ఆవాలు, నియ్యము
దర్చి అముద్ద చేర్చి రావున నిద్దముగా యించ
వలెను. ఆ పిచ్చుట వడియాలను చిదిమి వాటిని యొక
కొయిలో కొంచెమునీళ్లు, చింతపండ్లు, పసుపుచేసి
అందు యీ చిదిమిన వడియాలనుపోసి రాగా వ్రుడి
కించవలెను. వడిచినపిచ్చుట వార్చి, మామాయి
తాలింపుపామానులతో పావు రెయిదుచేసి అందు
వార్చిన వడియాలనుపోసి చాచిపై ఆవాలునియ్యము
కలిపిబచ్చిన పిండిముద్దచేసి, కొంచెము తెల్లముగాని,
పంచదారగాని జల్లికలియ కలుపవలెను. కొంచెముసేపు
పొయిచిదపుంచి రెండువారే దింది రుచి యుచువచ్చును.
చాలా రాగుంటుంది. — కాం|| మాధావశి.

గ్రంథ పరిచయము

‘సాహిత్యలలోపారి కృతీయ కను వ్యాసమండరి చము, క్రాంతిపై 80 పుటలు. కల చందాచాయలకు య. 0-8-0, ఇతరు లకు య. 0-12-0, గ్రంథాలయములకు 1-0-0, రాధా చక్రపతి, హిందూమండరి, అక్షరదిశ్యమము నిరీశం గారి బహుమానము, కళోపాసకులు, ప్రాయశ్చిత్తము మొదలగు వ్యాసములు, కథలుగలవు. దీనిని పఠించుట చలన కవిగాని గంభీరహృదయము, జీవితకై, కావ్య విమర్శనము, కథారచనాశైలియము, ముందరకైలి మొదలగు లక్షణములన్నియు పాఠకులకు గోచ రించును. ఈమనుషులన్నియు మానవానందమును జేపత్నాప్రీతియు ఒకేసారి బడయుచున్నది. చీరాల, కర్ణపాలెం కృష్ణారావుగారు గ్రంథకర్త.

దెమ్మిపై 24 పుటలు, కల య. ఆర్రరత్నామణి 0-4-0. గ్రంథకర్త శ్రీయుత పద్మాని సుబ్బారాయుడుగారు, రాజమహేంద్రవం. ‘రామా ఆర్రరత్నామణి’ అను ముద్రుముతో 106 పద్యములు భక్తచరితామణి లోనిది 18 పద్యములు గలవు. భక్తచరితామణివలె భావగాంభీర్యము, భక్తిసాందర్యము, కైరాగ్య శ్రీ మోక్షాప శ్రీ కొలుకుచున్నది. దానివలె ఇదియు అనతి కాలమున జనప్రీతిపొందుకొను చాలి కవలపై తాంబ వింపగలదని నమ్ముచున్నాము.

ఆదర్శగ్రంథమండరి సంపాదకుడు ప్రభు శ్రీయుత గజ్జ లింగయ్యవారని గారు సంపాదకుడు. కార్యస్థానం మచిలీపట్నం. విడిపుత్రిక కల 0-1-6. 5-5-34 తేదిది మా కార్యాలయము చేసినది. సాంఘిక, రాజ

ీయ, సాహిత్య, ఆర్థిక విమర్శన- వ్యవస్థలపై పోట్లు విడుదలు చాలామాటలుగవున్నవి. పుత్రిక రుచి మొదలు రమ్యతత్వముతోడనున్నది. రిమాన్సులు కొన్నియెడల కాధ్యతారహితములై యున్నవి. కర్ణదశత్వము, గాంధీ తత్వము కిట్టదు. కొన్ని చోట్లనికథలు, పెక్కు విడిమా వలీమలుల చిత్రములు గలవు. ప్రజలలో విడివిగా చెలామణి అగుటకు సురేహములేదు.

ఇది ఒక సచ్చిత్రమాస సంచిక. ఈ రామ సంకల్పర సైత్రమాసపుత్రిక మా బాగుము కార్యాలయము వలంకరించినది.

మ.రా.రా.శ్రీ జీవమర్శ రామ చంద్రరావు, పురాణం నూరికాశ్రీ, యస్. యమ్. యర్. యర్. వాసుగార్లు సంపాదనీయవర్గము. మాదవ వార సంపాదనలు. విడిపుత్రిక కు 0 2 0 లు. బందరు కార్యస్థానము సంపాదనలు సంపాదనీయభారమును గుర్తించి, సర్వస్వత్యము వహించక ‘నైతిక, సాంఘిక, సంసారిక మతాదర్శముల వాకన మొనర్చుచు తామే జేకోద్ధరణమును మతోద్ధరణమును గావించుచున్నట్లు వదించుచు నిజభర్తమును విస్మరించు’వారి యిడుగు వాదలు త్రొక్కక ‘ఒక పెద్దపవక్తగ, ద్రవ్యగ, జాత్యధిపేతగ’ మందల మహావాక్యమును పెట్టు కొనినాడు. ‘సంఘమోర్ధవి కొన్నివ్రాతలు బాసలై భారతీయజీవితములో విసిరవర్తములను కల్పించు చున్నవి. కొన్ని హాస్యరస ప్రధానకర్మికల చిత్రించు కొని...అమాయకులగు ప్రజల జీవితములను తప్పుడు మార్గములకు వారి తీయించును.’ నిత్యవిచితులు, సత్యాసత్యములు మొదలగు వ్యవస్థలన్నియును సంఘ వికృతములని సంఘోపకేతులమగు మనమే

ప్రభావమునందు చాల భాగ్యమును పొందుచున్నది. ఇది చిరంజీవియై ఆంధ్రదేశపురికా ప్రపంచగౌరవ ప్రతిష్ఠలను చిరకాలము నిలబెట్టుచున్నది అని ఆశ్చర్యించుచున్నాము.

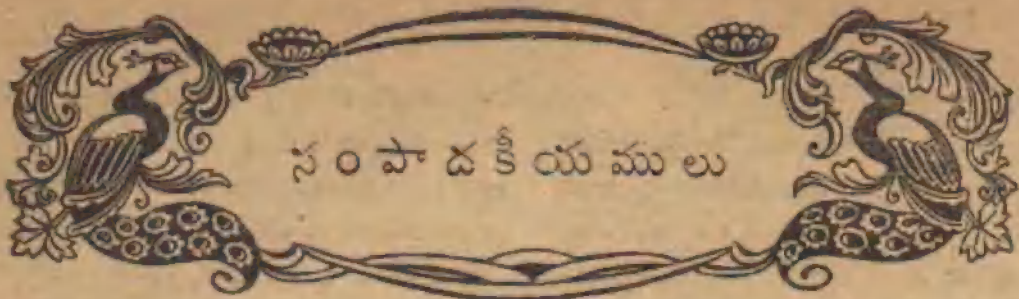
తారామండలంబోన్ము, ఆభిషేకము, తారామండలంబునకు మొదలగు వాటిలం మొదలై కలు సుస్థితి పురికమండి పునననాటకాలు ర్మ్యుతికములు, గ్రంథకర్త శ్రీయత వజ్రల కాశిదామగారు ఆంధ్ర సాహిత్య లోకమునకు కృతపరిచయులు. గంభీరము, కమ్యునికేషన్లు, ఒక ఆపరిచితమగు రహస్యమందే కము తెలియపరచుచు కథకాని వాటకమునుగాని అర్పణవ్రాసెను. ప్రతియోగ్యుడును చదివి 'రచన' యనునది యెట్లు సాగించవలెనో కొంత శ్రేయ్యకొనరిగినది. అట్లు 'వేదవేద' ప్రస్తుత పురికాలోకముమండి రచన వాటము అనేకము చెల్లవచ్చునను కాగలను. ఇందలి ప్రతినియమమును కేవల సాంఘిక రాజకీయ పాక్షిక దృష్టితో కాక కవిదృష్టితో రిలించబడి ఉద్ధరించబడినది.

సాధన 24 పుటల ఆంగ్లమాసపురిక. కాశి వాచ ఆంధ్రబ్రహ్మ సాధనాగ్రమ యు కేరపున శ్రీయత క. కళ్యాణ స్యామిగారి సంపాదకత్వమున వెలువడుచున్నది. ప్రార్థన, విలుధవాక్యములు, భక్తజీవనములు, సంఘోర్ధారకచరిత్రలు, సద్బ్రంధవిషయములు, బ్రహ్మ పరమాజ్ఞానివేదికలు మొదలగు వ్యాసములతో దైవభావమును ప్రోత్సహించును. సంకల్పరచందా రు. 1-0-0 విద్యార్థులకు రు. 0-8-0 లు. వలయు వారు కాశీవాచ కలెక్టరేటుపోస్టు కొంతవజీరమునకు చ్రాసుకొనవలెను.

సంపాదకుడు శ్రీయత యజ్ఞ. ఆర్. ఇస్కూరెన్సు రావుగారు, 231 మైకాపురు పురిక తోడ్డు రాయపేట. చందా సం. 1.8 రు 2 లు, విడిపురిక రు. 0-8-0 లు భీమాకంపెనీలచరిత్ర వాటిప్రాయుక్తము, భారతదేశ భీమాకంపెనీలు, ఏజెంట్లు తెలుసుకోవలసిన విషయములు, వివిధ దేశములగురించిన ముఖ్యాంశములు మొదలగు వానితో కూడిన మందరవ్యాసము లిందు ప్రకటింపబడును. శ్రీయత రామదాసుపంతులు వెంకటచలం, పట్టాభి సీతారామయ్యగార్లు వ్యాసములచే ఏప్రిల్ పురిక యెంకయు రాణించుచున్నది.

భీమా గంటూరుమండి ఏప్రిల్ లగాయకు వెలువడు మాసపురిక. సంపాదకుడు శ్రీయత టి.వి. సుబ్బారావు గారు. శ్రీయత రాజగోపాలచారి గారి ప్రబోధవ్యాసము, శివభీమా కాథములు, సమిప్తి భీమావ్యాసారము, ఆంధ్రప్రదేశ్ కంపెనీ (రెజిస్టర్) భీమావ్యాసారసభలు తీర్మానములు, కానన సభలలో ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు, మొదలగు అనేక విషయములతో కూడిన మందరవ్యాసములు గలవు. చందా సం. 1-8 రు. 3 లు, విడిపురిక యాడుఅణాలు.

ఇందు ఎ. ఏ. వ. ఒలగో ప్రారంభ ఆంధ్ర వాచ మగు పదముల కర్ణములు నిర్వచించ సృత్యము బడినవి. నూరుపుటలు వెల రు. 1. ఆరవభాగము ఇంతి పూర్వభాగములవలె యిది కేవల నిఘంటువులనుమించి విపుల విషయబోధకమై యున్నది. అయినను విజ్ఞానసర్వస్వ మునది విజ్ఞప్తిగ హస్తంలో వర్తించుచు విజ్ఞానసర్వస్వ పరసాపక్షికి త్రోవ జూపుచున్నది. అండ్లాది అన్య భాషాసంపర్కమువలన, వివిధభౌతిక పాశ్చాత్య శాస్త్ర పరిచయమువలన అనేక నూతనపదములతో మనకు సంబంధములేషును. అట్టిపదముల నిందు శేర్మ్యకొని



సంపాదకీయములు

రజతోత్సవము:—

జార్జిసార్వభౌముని రజతోత్సవము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమంతటా రాత్రింపగల్గు అనేకము వేడుకలతో జరిగినది. రివల్విక్కుల ప్రెసిడెంట్లు, నాటిఫ్యాసిస్టు సోషలిస్టునియంతులు, సాధారణ మిత్రరాజులు చక్రవర్తులు, మొదలగు వారలెల్లరును ఆనందర్యమున అతని కానందసందేశములను వి సామ్రాట్టంపతులను సామ్రాజ్యప్రజలను పు శాంతిరుతుల నొసర్చివారు. మదరాసువంటి ప్రసిద్ధనగరములన్నియు రాత్రులయందు రత్నసిలపుష్కరాగ మాణిక్యదుల కెవయగు ఎలక్ట్రిక్ దీపములను సాధములనింపవారుపుకొని, హారములుగ వేసుకొని, తిలకములుగ దిద్దుకొని, కొవ్వగులుములుగ నద్దుకొని జనసంచారముతో క్రిక్కిరిసి ఇంద్రలోకవై భవములను బురుడించెను.

దిగంతవిశ్రాంతమైన యిట్టి ఆనందము మే 6, 7 వ తేదీలలో ప్రపంచనగరములయందెల్ల వ్యాపించెనన్న అందులకు తగిన మహత్కారణములు లేకపోలేదు. సార్వభౌమును చక్రవర్తులలో చక్రవర్తియయ్యు పౌరులలో పౌరుడు. పౌరధర్మము చక్రవర్తి మొదలు సాధారణప్రజలవరకుగూడ నొక్కటియే. ఎట్టి

యుద్యోగికికాని మంత్రీకికాని, జమీందారుకుగాని, రాజకుగాని, పూజదారునికికాని విశేష బాధ్యతలనే ఒనగునుకాని విశేషము విట్టిదీగుట కవకాశములుగల్గింపదు. ఈనీతిని విశ్లేషియమొదలు జార్జిసార్వభౌమునివరకు అంగరాజులు ధృవపరచివట్లు మరెవ్వరును ధృవపరచలేదు. సంతతమును ప్రజలసౌభాగ్యస్వాతంత్ర్యశాంతలను నెలకొల్పుటయందే వారు సర్వతంత్రపరతంత్రులై యుండి, వారి నెల్ల విధముల ముందుకురానిచ్చుటకొరకే తాము వెనుకకైనదిగి, లోకకళ్యాణముకొరకు పాటుపడుచుండు అదర్శసామ్రాట్లు లేదేశము నకుగాని పురాకృతపుణ్యమునగాని అబ్బరు. ఎల్లరును అట్టివారల అడుగుబాడల నడచుటకై బ్రయత్నముచేసిరేని లోకమున నేడిట్టి కార్మికయాంతిక పోట్లాటలు, సామ్రాజ్యవలసరాజ్యవైషమ్యములు, అమ్మువారల కొనువారల విరోధములు, బలవంతుల దుర్బలులమధ్యక్రూర్యములు అన్యాయములు లేకుండ నుండెడివి.

నేడు ప్రపంచమునందన్ని దేశములును ఇండియా, చీనా, అవిస్సీనియా, బ్రిటను, జపాను, ఇటలీ, జర్మనీ, ఫ్రాన్సు, రష్యా లెల్లయు ఏడతెగని ఆసంతృప్తితో క్రుద్ధు

చున్నవి. తమలోతమకు కొట్లాటలు, బదులతో కొట్లాటలు తప్పవనస్థితిలో నున్నవి. యుద్ధమే ఘములు నిర్మలా కాశమునెల్ల కాఱుక్రముకొని యున్నవి. బలవంతులెల్లఱును యుద్ధనన్నద్ధులగుచున్నారు; బలహీనులు బలవంతులుకాగోరు చున్నారు; అస్వతంత్రులు స్వతంత్రము నాసించుచున్నారు. ఏక్షణమున నేపిఁగు బడునో చెప్పజాలము. దానిఫలితము గత అయిరోపాయుద్ధముకంటెను ఘోరముగ పరిణమించునని చర్చిలు స్మట్టువంటి జ్యోతిష్కులు గుణించి చెప్పుచున్నారు. సకల దేశములును హేరాళముగ విరజల్లుచున్న ఈ అభివందన సందేశములు తేనెపూసిన పెదవులనుండియేకాని అనురాగ తుండిలము లగు సంస్కారచిత్తములనుండిజారుచున్నవో లేదో చెప్పజాలము. సార్వభౌముని రజతోత్సవసందర్భమున ప్రకటించబడిన వరస్పరాభి నందనసందేశములుసకలదేశములహృదయాంతరగతములనుండి వచ్చుచున్నవే యైనయెడల మనమిప్పటికే నను 1914 లో జరిగిన విపత్తు వంటి విపత్తునుండి తప్పకొనుట కెక్కువ అవకాశములేవున్నవి. కాని అవి వట్టిబూటకములై నవో ప్రపంచమప్పటినుంచి ఇప్పటికొక అడుగై న ముందుకుపోలేదు అని స్పష్టమవక మానదు. ఇట్టి విపత్తును తప్పించుటకై సార్వభౌమదంపతు లనేకత్యాగములు చేయుచున్నారు. తక్కిన పార్లమెంటువారు, కన్న ర్యేటివులు, విదేశాధినాథులు వారిసంకల్పమున కెంతవరకు మనఃపూర్వకముగ తోడ్పడి

యెట్టి త్యాగము లొనర్పగలరో చూడవలసి యున్నది. సార్వభౌముని చిరజీవనమును, సత్సంకల్పములును, నిండుహృదయమును, ప్రజాహితవర్తనమును ఇట్టి సంయోగమున కెంతయును తోడ్పడునుగాకయని ఆసించుచు వానికి సమస్తమంగళములును సమకూరవలె నని కోరుచున్నాము.

కు జేరవలెనము:—

శ్రీయుత హాసూరు న.జండరావు, బి.ఏ. గారిచే రచింపబడిన యీ 'సాంఘిక' నాటకము మాకు హృదయానందదాయకముగ నున్నది. సాంఘికమనగా స్వసంఘదూషణ పరాయణత్వమనుదుర్భ్రమ నిది చాలవరకు తొలగించగలదు. స్వర్గములో ఇంద్రుని దర్బారు, ద్రాక్షారములో భీమేశ్వరుని దర్బ నము అను రెండునుతేపు భౌతికప్రకృతి కఠీతములగు నద్భుతము లిందెవ్వియునులేవు. ఇవి మార్చి వేరొండువిధముగ వ్రాసినను కథా పరిణామమున కెట్టిభంగమును వాటిల్లదు. కవిగారిచేతిలో యీనందర్భములు కూడా (భారతీయ భావముప్రకారము) ఎంతో సహజమై స్వర్గమర్త్యములకు సోపానములవలె నున్నవి. కాని సాధారణులచేతిలో అసహజమై, విపరీతములవలె మారుట కవకాశమున్నది. నాటకములలో ఇట్టిఅద్భుతములకు తానే లేదన్నవాదముతో మేమేకీభవించము. పేస్నీయరు కాళిదాసాదులలోగూడ ఇట్టి చర్యలు గాననగును. సాహిత్యదృష్ట్యా దానిని ప్రశంసించినవారే కాని అధిక్షేపించిన విమర్శకులులేరు.

సామాన్య స్త్రీలులేవు ఉత్తమయిల్లాండు ధనమునే ఎఱిగాగొని మానము నెగురవేసు కొనరని కుబేరవతనమును సుగుణవతి విడయ మును ఎల్లరికిని ధృవవరచుచున్నవి. మఱియు మానగౌరవము సాంసారస్త్రీలకు మాత్రమే సర్వస్వామ్యముకాక కళా ఉపాసనాదీవులై వారకాంత లనబడువారికి గూడ ధ్యేయ మైనదనియు, అజ్ఞానులగు వేశ్యమాలల శిక్షణము పోరాటము ఇంట్లోలేకున్నచో యెట్టి సుందరియు ఆజీవనము ఏకపురుష సహవాస ముతో ధన్యతగాంచగలదనియు కథయొక్క ఉపదేశము. మనసంఘము కొందరుస్త్రీలకు జారీజీవనము, కొందరికి విద్యావిహీనదాన్య జీవనము విధించుచున్నదనియు, దీనిని తొలగించవలెనన్న పాశ్చాత్యవనితల మార్గముల ద్రోక్కి సంఘవిప్లవమార్గముల సవలంబించ వలెననియు నెవ్వరును నిస్పృహ పొందనక్కర లేదు. భారతసంఘములో స్త్రీలస్థితి మిగుల హీనాతిహీనమునుభావము నిరాధారమనియు, పూర్వమునకు ఇప్పటికిగూడ వైదికగార్హస్థ్య ధర్మమున కామెయే ఆటపట్టనియు, ఈధర్మ సాధమునుండి కుబేరోపాసనకు (ధనారాధనకు) చిత్తగించి తొలుదొల్ల భారతీయపురుషులును పిమ్మట వారితోబాటు భారతీయ స్త్రీలును పడిపోవుటవలననే యిట్టి అజ్ఞానములు అల్పత్వభావములు విప్లవభావములు మననావేశించినవనియు, ఈనిజమైన జ్ఞానము మన కుదయముకాగానే సుగుణవతివంటివారి చర్యలను సంఘవిప్లవ చర్యలుగాగాక, సనాతనధర్మోద్ధరణ చర్యలుగా మనము గ్రహిం

తుమనియు శ్రీయుత యన్. కె. వెంకటేశం వంతులుగారు వ్రాసిన సుందరమగు వ్యాఖ్యానము మనచిత్తముల కెంతయు ఉత్తేజమును గలిగింపకమానదు. ఇతరసాంఘికనాటకములను వ్రాయబూనువారు ఈసందేశముల గుర్తుంచుకొని జాతీయసంఘగౌరవమునకు భంగముకని దీరిని తమరచనలు సాగించి ప్రజాప్రశంసలను జూటగొందురుగాక! కవిగారు ప్రత్యేకముగి ఇట్టి నాటకములువ్రాయు స్వర్థతను స్థిరపరచుకొన్నారనియు వారు మున్ముందు వ్రాయబోవు నాటకములలో ఈ బీజము వర్ణిల్లగలరనియు ఆసించుచున్నాము. శైలిగ్రామ్యముకాని గ్రాంథికమును కాక గ్రాంథికమైన వ్యావహారికమునునై అనుకరణ యోగ్యమైనది. వెల రు. 0-8-0. కవిగారి చిరునామా 12, ఈస్టుకోడ్ల, బసవనగుడిపోస్టు, బెంగుళూరు.

సౌభాగ్య నికేతనము: —

కాకినాడ ప్రేజరుపేటలో 'సౌభాగ్యనికేతనము'ను స్థాపించి సంతోషకురాలుగా పని చేయుచున్న శ్రీమతి మంచినటి వేంకరత్నమ్మగారు మా కీ క్రిందివిధమున వ్రాయుచున్నారు.

"అంధమండలమున గౌరవకుటుంబములకు చెందిన రజస్వలకాకముందే భర్తలను కోల్పోయిన బాలికలకును, రజస్వలయైనను భర్తృసంయోగమునొందని ఇరువదేడ్లకు లోపువయసుగల యువతులకును, సుఖజీవితముగడుపుకొనుటకు తగిన మంచి సంబంధము

లను ఆయావర్గములలో శాఖలలో సమ కూర్చి పునర్వీవాహములు చేయుటకు మే మున్నవిధముల సహాయపడుచుము. అట్టి లిడ్లుగల రిల్లెడండులుగాని సంరక్షకులుగాని యనాధలయెడల జాలివహించి వారిశ్రేయోభివృద్ధిని జీవితసౌఖ్యమునుకోరి నిరాశ్లేషణముగా పునర్వీవాహము లొనర్చదగును. బంధువులకును సంఘమునకును భయపడువారు అట్టి పిల్లలను మా నికేతనమునకు పంపించుచో వారికాశ్రమమిచ్చి తగిన సంబంధములు వచ్చువరకు విద్య, పోషణలు, నేర్పించుచు వివాహములు జరిపింతుము.

మరియు నట్టివారిని వివాహమాడగోరు సుఖజీవనోపాధిగల యువకులు మాతో నుత్తర ప్రత్యుత్తరములనలనగాని స్వయముగాగాని సంప్రదించి తమ స్థితిగతులు, వయసు, వర్ణము, శాఖ, గోత్రము, మున్నగు విషయములు వివరముగ తెలుప ప్రార్థితులు.

వివాహమాడగోరు వధువులయొక్కయు వరులయొక్కయు, నుత్తరప్రత్యుత్తరములు అతిరహస్యముగ నుంచబడును. ఇట్టి ఉత్తమ సేవకై కంకణము కట్టుకొని పనిచేయుచున్న శ్రీమతిగారికి శ్రీసర్వముగభాదేవి సర్వముగళములునొనగూర్చుగాకయనికోరుచున్నాము.

విన్నపము:—

ఆంధ్రదేశమున ప్రతిమాసమునను అనేక శ్రీ సమావేశములు, బాలికాపాఠశాలల ఉత్సవములు, నాటకములు, సభలు జరుగు

చున్నవి. అట్టి వానియొక్కయు, వారి వారి అగ్యుత్తకార్యదర్శ్యాదులయొక్కయు పటములు 'గృహలక్ష్మి'లో ప్రకటించినందు వలన శ్రీజనంబుల ఉత్సాహమిరుమడిచి శ్రీజనోద్యమమింతకన్న పెక్కురెట్లు శోభస్కరముగ వెలుగొందుననుటకు సందేహములేదు. అయినను మా కార్యాలయమునకు వానిలో కొన్నిటియొక్క చిత్రములు మాత్రమే వచ్చుచున్నవి. ఇతరరాష్ట్రముల నుండి వచ్చునన్ని పటములైనను మనరాష్ట్రములనుండి రాకుండుట విచారకరము. ఇట్టి యుద్యమముల కార్యదర్శులు వారి సమావేశములకు సంబంధించిన ఫోటోగ్రాఫులను తీయించి మాకార్యాలయమునకు పంపించుకోరుచున్నాము. సర్వవిధములను మాప్రతికనుసర్వాంగసంబంధముగజేసి ఆంధ్రపద్మినుల కరపద్మముల కర్పించుటయొండె మాయాశయము. ఈసందర్భమున మాశ్రీపురష విలేఖరులనుగూడ తొంటివలె మాయెడలన నూనరాగమూని ఉత్సాహదాయకములును నీతిముగళములునునైన వ్యాసములను పద్యములను గేయములను నర్పించవలెనని కోరుచున్నాము. ఆంధ్రపండితులును చిత్రకారులును మాకెంత సహకారము చూపిన మా ప్రతిక ఆంధ్రప్రశాసనీయముగ రాజల్లి సుస్థిర మైత దేశసేవ చేయగలదు. మాయుద్యమమునకు పైవారలాదరును శోద్యమదురుగాక యని కోరుచున్నాము.

మో హి ని కి

చీకులేదు చింతలేదు
ఒకటే ఆనందము
నవనూవన విలాసము!
మీ కేల యీ కొరత?

ఆ మె కు

పూర్ణా రోగ్యము!



మీ కు అది కొరవడినది.

ఆరోగ్యముండిన స్త్రీకి అంతయు ఆనందమే!! గృహయాజ
మాన్యము, సంతాన సంపద, పెద్దరికము అన్నియు ఆరోగ్య
ముండిన అమరగలవు.

ఆరోగ్యము—స్త్రీల ఆరోగ్యము ముఖ్యముగ గర్భకోశము
యొక్క స్థితిపై నాధారపడి యున్నది. గర్భమందు యెట్టిదోషము
లును లేకయుండిన స్త్రీకి ఆయానందము, ఆ సౌందర్యము, ఆ నవ
నూవన విలాసము, సంతానశోభ అన్నియు అమరగలవు.

అచారోగ్య దేహములు మానవి అసలు విడచునా చెవరో!
అది అనవసరము. మీ ఆనందము మీ అరదుబొటాలో నున్నది.

లో ధ్రు

అన్ని మందుల పావులలో ననుకూలము.

కేసరికుటీరం

ఎగ్నూరు,

మదిరాసు.